

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**FİNANSAL RAPORLAMANIN GÜVENİLİRLİĞİNİN
SAĞLANMASINDA BAĞIMSIZ DENETİMİN ROLÜ:
BİR UYGULAMA**

Haydar DEMİRKİRAN

Danışman

Doç. Dr. A.Erdal ÖZKOL

2010

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Finansal Raporlamanın Güvenilirliğinin Sağlanmasında Bağımsız Denetimin Rolü: Bir Uygulama**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

...../...../.....

Haydar DEMİRKİRAN

İmza

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Finansal Raporlamanın Güvenilirliğinin Sağlanmasında Bağımsız Denetimin Rolü: Bir Uygulama

Haydar DEMİRKIRAN

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İşletme Anabilim Dalı

Muhasebe Programı

Özellikle 1990'lı yıllardan sonra ortaya çıkan Enron, WorldCom ve diğer finansal raporlama skandalları ile birlikte, finansal raporlamaya olan kamuoyu güveninin sarsıldığı belirlenmiştir. Finansal raporlama skandallarının nedeni olarak kurumsal yönetim başarısızlıkları görülmektedir. Finansal tablo kullanıcılarının, şirket yönetimleri tarafından hazırlanmış ve bağımsız denetçilerin de denetiminden geçmiş olan finansal tablolara olan güvenleri sarsılmıştır. Buradan hareketle, finansal tablolara olan güvenin yeniden inşa edilmesi ve geliştirilmesi amacıyla başta A.B.D. olmak üzere birçok ülkede kurumsal yönetim ile ilgili yeni yaklaşım ve düzenlemeler geliştirilmiştir. Bu yeni düzenlemelerin birçoğu Türkiye tarafından da benimsenmiş ve yasal düzenlemelerle de desteklenmiştir.

Bu çalışmanın amacı; kurumsal yönetim mekanizmalarından özellikle bağımsız denetimle ilgili bu yeni düzenlemeler ile finansal tabloların güvenilirlik algulamaları arasındaki ilişkinin ortaya konmasıdır. Bu ilişki, kaynak güvenilirlik teorisi kapsamında ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Kurumsal Yönetim, Bağımsız Denetim, Denetim Komitesi, Denetçi Rotasyonu

ABSTRACT

Master Thesis

Role of Independent Audit on Reliability of Financial Reporting: An Application

Haydar DEMİRKIRAN

**Dokuz Eylul University
Institute of Social Sciences
Department of Organisation
Accounting Program**

It is obvious that public opinion towards financial reporting has been distrusted by the financial scandals especially after 1990s like Enron, WorldCom. One could argue organizational administration failures as the reason of financial reporting scandals. Especially the users of financial tables have been distrusted by the financial tables of which prepared by company administrations and passed the control of independent comptrollers. From this point of view, many new approaches and regulations about organizational administration were developed in many countries, especially U.SA, for rebuilding and developing the trust against financial tables. A large range of these regulations were also adopted and reinforced with legal regulations by Turkey.

The purpose of this study is to introduce the relation between reliability perceptions of financial tables and these new regulations about independent audit, one of corporate governance mechanisms. We tried to examine this relationship in light of source reliability theory.

Key words: Corporate Governance, Independent Audit, Audit Committee, Auditor Rotation

İÇİNDEKİLER

FİNANSAL RAPORLAMANIN GÜVENİLİRLİĞİNİN SAĞLANMASINDA BAĞIMSIZ DENETİMİN ROLÜ: BİR UYGULAMA

YEMİN METNİ.....	II
ÖZET	III
ABSTRACT.....	IV
İÇİNDEKİLER	V
KISALTMALAR.....	X
TABLolar LİSTESİ.....	XII
ŞEKİLLER LİSTESİ	XIV
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL RAPORLAMA

1.1. Finansal Bilgi Sistemi	5
1.2. Finansal Raporlama	6
1.3. Finansal Raporlamanın Amaçları	6
1.4. Finansal Raporlama Süreci.....	7
1.4.1. Finansal Raporlama Sürecinde Sorumluluklar	7
1.4.1.1. İşletme Yönetiminin Sorumluluğu.....	8
1.4.1.2. Yönetim Kurulu'nun Sorumlulukları.....	10
1.4.1.3. Denetim Komitesi'nin Sorumluluğu.....	11
1.4.1.4. Bağımsız Denetimin Sorumluluğu.....	11
1.5. Finansal Raporlamadan Yararlanan Bilgi Kullanıcıları	13
1.6. Finansal Raporlama Araçları.....	15
1.6.1. Finansal Tablolar	15
1.6.1.1. Finansal Tablolar İçin Kavramsal Yapı	16
1.6.1.2. Finansal Tablolarda Yer Alan Bilgilerin Taşınması Gereken Özellikler	17
1.6.1.3. Finansal Tablo Çeşitleri	22

1.6.1.3.1. Temel Finansal Tablolar.....	22
1.6.1.3.2. Ek Finansal Tablolar.....	24
1.6.2. Ek Bilgiler.....	26
1.6.2.1. Bağımsız Denetçi Raporu	26
1.6.2.2. Dipnotlar ve Açıklamalar.....	27
1.6.2.2.1. Bilanço Dipnotları	27
1.6.2.2.2. Gelir Tablosu Dipnotları.....	27
1.6.2.3. Yönetim Raporu	28
1.6.2.4. Yönetim Tartışma ve Analizleri.....	28
1.7. Finansal Tabloların Doğruluk ve Güvenirliliğini Sağlayan Unsurlar	29
1.7.1. Muhasebenin Temel Kavramlarına Ve Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine Uyulması	29
1.7.2. İyi Bir İç Kontrol Sisteminin Kurulmuş Olması.....	30
1.7.3. Etkin Bir Muhasebe Sisteminin Kurulmuş Olması Ve Hesap Planının Uygulanması	31
1.7.4. Finansal Tabloların Bağımsız Dış Denetimden Geçmiş Olması	32

İKİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL RAPORLAMANIN GÜVENİRLİLİK ALGILAMASI

2.1. Güvenilir Bilgi.....	34
2.1.1. Güvenilir Bilgi Sağlamada Zorluklar	35
2.2. Finansal Bilgi Güvenirliliği.....	36
2.3. Kaynak Güvenirlilik Teorisi.....	37
2.4. Finansal Raporlamanın Güvenirliliği	39
2.4.1. Uluslararası Finansal Raporlama Skandalları.....	41
2.4.1.1. Enron ve WorldCom	42
2.4.1.1.1. Enron	42
2.4.1.1.2. WorldCom	44
2.4.2. Finansal Raporlama Skandallarının Çıkış Nedenleri.....	45
2.4.3. Finansal Raporlamaya Olan Güvensizliğin Nedenleri.....	47
2.4.3.1. Kurumsal Yönetim Uygulamalarındaki Başarısızlıklar	48

2.4.3.2. İşletme Üst Yönetiminin Başarısızlıkları.....	49
2.4.3.2.1. Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları.....	50
2.4.3.2.2. Özel Amaçlı Girişimler	52
2.4.3.3. İç Denetim Başarısızlıkları.....	52
2.4.3.4. Etkin Olmayan Şirket Yönetim Kurulları	55
2.4.3.5. Bağımsız Denetim Başarısızlıkları.....	55
2.4.3.5.1. Geleneksel Denetim Standartları.....	58
2.4.3.5.2. Aynı Müşteriye, Denetim-Dışı ve Denetim Hizmetinin Eş- Zamanlı Olarak Verilebilmesi	59
2.4.3.5.3. Şirketlerin Uzun Süre Aynı Bağımsız Denetçiler Tarafından Denetlenmiş Olması	60
2.4.3.6. Hileli Finansal Raporlama.....	60
2.4.3.7. Temsil (Asıl-Vekil) Sorunu	64
2.4.3.8. Geleneksel Finansal Raporlamanın İşletme Risklerini Açıklamadaki Yetersizlikleri.....	67
2.4.3.9. Ülkeler Arasında Finansal Raporlama İle İlgili Standart ve Yasal Düzenlemelerdeki Farklılıklar	67

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BAĞIMSIZ DENETİMİN FİNANSAL RAPORLAMAYA OLAN GÜVENİRLİLİĞİ ARTTIRMASINA YÖNELİK YENİ YAKLAŞIM VE DÜZENLEMELER

3.1. Bağımsız Denetim ve Bağımsız Denetçiler.....	70
3.2. Sarbanes-Oxley Yasası.....	73
3.2.1. Sarbanes-Oxley Yasası İle İlgili Genel Düzenlemeler	73
3.2.2. Denetçi Bağımsızlığının Geliştirilmesi İle İlgili Düzenlemeler	75
3.2.2.1. Halka Açık Şirketler Muhasebe Gözetim Üst Kurulu (Public Company Accounting Oversight Board-PCAOB).....	75
3.2.2.2. Denetim Dışı ve Denetim Hizmetlerinin Eş-Zamanlı Olarak Aynı Denetim Firması Tarafından Yerine Getirilememesi.....	75
3.2.2.3. Denetçi Ortağın Rotasyonu.....	76

3.3. Finansal Raporlamaya Güven Kazandırmak Açısından Diğer Güncel Gelişmeler.....	78
3.3.1. Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS-IFRS).....	79
3.3.2. Bağımsız Denetim İle İlgili Gelişmeler	85
3.3.2.1. Uluslararası Bağımsız Denetim Standartları.....	89
3.3.2.2. Denetim ve Denetim Dışı Hizmetlerinin Eş-Zamanlı Olarak Aynı Denetim Firması Tarafından Sağlanamaması	90
3.4. Bağımsız Denetimle İlgili Türkiye’deki Gelişmeler	91
3.4.1. Sermaye Piyasası Kanunu’na Göre Bağımsız Denetim.....	92
3.4.1.1. Uluslararası Bağımsız Denetim Standartlarının Kabul Edilmesi.....	94
3.4.1.2. Denetim Komitesi İle İlgili Düzenlemeler	95
3.4.1.3. Denetçi Rotasyonu	96
3.4.1.4. Denetim ve Denetim Dışı Danışmanlık Hizmetlerinin Eş Zamanlı Olarak Verilememesi	97
3.4.2. TTK Tasarısı’na Göre Bağımsız Denetim	98
3.4.3. 3568 Sayılı Yeminli Mali Müşavirlik Mevzuatı Kapsamında Bağımsız Denetim.....	99

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BAĞIMSIZ DENETİMLE İLGİLİ YENİ DÜZENLEMELER İLE FİNANSAL TABLOLARIN GÜVENİLİRLİK ALGILAMASI İLİŞKİSİNE YÖNELİK ANKET ÇALIŞMASI VE SONUÇLARI

4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	101
4.2. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları.....	104
4.3. Araştırmanın Yöntemi	105
4.3.1. Araştırmanın Örneklemi	105
4.3.2. Veri Toplama Yöntemi	105
4.3.3. Analizde Kullanılan İstatistik Teknikleri.....	107
4.3.4. Araştırmanın Çerçevesi	107
4.3.5. Araştırmaya Katılan Kişilere Ait Özellikler	108
4.4. Araştırmanın Hipotezleri ve Test Edilmesi	110

4.4.1. Araştırmanın Hipotezleri	111
4.4.2. Hipotezlerin Test Edilmesi	112
4.4.2.1. Korelasyon analizi.....	113
4.4.2.2. Ki Kare Testi.....	115
4.4.2.3. Bağımsız T Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi “ANOVA”	123
SONUÇ	127
KAYNAKÇA.....	129
EK	143

KISALTMALAR

AICPA	Amerikan Sertifikalı Kamu Muhasebecileri Enstitüsü (American Institute of Certified Public Accountants)
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ASB	Denetim Standartları Kurulu
CEO	İcra Direktörü (Chief Executive Officer)
CFO	Finanstan Sorumlu Müdür (Chief Financial Officer)
CPA	Sertifikalı Kamu Muhasebecisi (Certified Public Accountant)
FTC	Federal Ticaret Komisyonu (Federal Trade Commission)
IAS	Uluslararası Muhasebe Standartları (International Accounting Standards)
IASB	Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (International Accounting Standards Board)
IFAC	Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (International Federation of Accountants)
ICAEW	İngiltere ve Galler Muhasebeciler Enstitüsü (Institute of Chartered Accountants in England and Wales)
İMKB	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
MD&A	Yönetim Tartışma ve Analizleri (Management Discussion and Analysis)
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (Organization for Economic Cooperation and Development)
ÖAG	Özel Amaçlı Girişimler

PCAOB	Halka Açık Şirketler Muhasebe Gözetim Üst Kurulu (The Public Company Accounting Oversight Board)
SEC	Amerika Sermaye Piyasası Kurulu (Securities and Exchange Commission)
SMMM	Serbest Muhasebeci Mali Müşavir
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
SPKn	Sermaye Piyasası Kanunu
SSP	Servis Performans Bilgi Tabloları (Statement of Service and Performance)
TKBB	Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TBB	Türkiye Bankalar Birliği
TMS	Türkiye Muhasebe Standartları
TMSK	Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu
TTK	Türk Ticaret Kanunu
TÜSİAD	Türkiye Sanayici ve İş Adamları Derneği
UDS	Uluslararası Denetim Standartları
UFRS	Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
UMS	Uluslararası Muhasebe Standartları
USGAAP	Amerikan Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri (United State General Accepted Accounting Principles)
XBRL	Genişletilebilir İşletme Raporlama Dili (Extensible Business Reporting Language)
YMM	Yeminli Mali Müşavir

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 2.1 Yaratıcı Muhasebe İçin Fırsatlar ve Çözüm Yolları.....	51
Tablo 4.1 Analiz Kapsamındaki Bankalar ve Anketi Cevaplayan Kişi Sayıları.....	107
Tablo 4.2 Analiz Kapsamındaki Banka Çalışanlarının İllere Göre Dağılımı	108
Tablo 4.3 Analiz Kapsamındaki Kişilere Ait Cinsiyet Bilgileri	108
Tablo 4.4 Analiz Kapsamındaki Kişilere Ait Yaş Bilgileri	108
Tablo 4.5 Analiz Kapsamındaki Kişilerin Eğitim Durumlarına Ait Bilgiler	109
Tablo 4.6 Analiz Kapsamındaki Üniversite Mezunu Kişilerin Mezun Oldukları Bölgelere Ait Bilgiler	109
Tablo 4.7 Analiz Kapsamındaki Kişilerin İş Tecrübesi İle İlgili Bilgiler.....	110
Tablo 4.8 Analiz Kapsamındaki Kişilerin Mesleki Ünvanlarına Ait Bilgiler.....	110
Tablo 4.9 Korelasyon Katsayılarının İlişki Derecesi	113
Tablo 4.10 Değişkenler Arasındaki İlişkiyi Gösteren Korelasyon Sonuçları	113
Tablo 4.11 Bilanço kalemleri ile Gelir Tablosu kalemleri Arasındaki İlişkiyi Gösteren Korelasyon Sonuçları.....	115
Tablo 4.12 “İç Kontrol Raporu” Frekans Analizi	115
Tablo 4.13 “İç Kontrol Raporu” Ki Kare Test Sonuçları.....	115
Tablo 4.14 “Kurumsal Etik Kurallar” Frekans Analizi.....	116
Tablo 4.15 “Kurumsal Etik Kurallar” Ki Kare Test Sonuçları	116
Tablo 4.16 “Sorumluluk Sertifikası” Frekans Analizi	116
Tablo 4.17 “Sorumluluk Sertifikası” Ki Kare Test Sonuçları.....	117
Tablo 4.18 “İç Denetim Fonksiyonunun Faal Olması” Frekans Analizi	117
Tablo 4.19 “İç Denetim Fonksiyonunun Faal Olması” Ki Kare Test Sonuçları.....	117
Tablo 4.20 “İç Denetimin Dışarıya Yaptırılması (Outsourcing)” Frekans Analizi .	118
Tablo 4.21 “İç Denetimin Dışarıya Yaptırılması (Outsourcing)” Ki Kare Test Sonuçları	118
Tablo 4.22 “Denetim Kurulu/Komitesinin Faal Olması” Frekans Analizi	118
Tablo 4.23“Denetim Kurulu/Komitesinin Faal Olması” Ki Kare Test Sonuçları ...	118
Tablo 4.24 “Bağımsız Denetimin Denetim Komitesi Sorumluluğunda Olması” Frekans Analizi	119

Tablo 4.25“Bağımsız Denetimin Denetim Komitesi Sorumluluğunda Olması” Ki Kare Test Sonuçları.....	119
Tablo 4.26 “Bağımsız Denetimden Geçmek” Frekans Analizi	119
Tablo 4.27 “Bağımsız Denetimden Geçmek” Ki Kare Test Sonuçları.....	120
Tablo 4.28 “Bağımsız Denetçilerin Rotasyonu” Frekans Analizi	120
Tablo 4.29 “Bağımsız Denetçilerin Rotasyonu” Ki Kare Testi	120
Tablo 4.30 “Bağımsız Denetim Firmasının Rotasyonu” Frekans Analizi	121
Tablo 4.31 “Bağımsız Denetim Firmasının Rotasyonu” Ki Kare Test Sonuçları....	121
Tablo 4.32 “Bağımsız Denetim Firmasının Eşzamanlı Denetim Dışı Hizmetleri Vermemesi” Frekans Analizi	121
Tablo 4.33 “Bağımsız Denetim Firmasının Eşzamanlı Denetim Dışı Hizmetleri Vermemesi” Ki Kare Test Sonuçları.....	121
Tablo 4.34 “Bağımsız Denetimin Büyük Denetim Firmaları Tarafından Yapılması” Frekans Analizi	122
Tablo 4.35 “Bağımsız Denetimin Büyük Denetim Firmaları Tarafından Yapılması” Ki Kare Test Sonuçları.....	122
Tablo 4.36 “Vergi Kaçakçılığı vb. Şeylerden Ceza Almamış Olmak” Frekans Analizi.....	123
Tablo 4.37 “Vergi Kaçakçılığı vb. Şeylerden Ceza Almamış Olmak” Ki Kare Test Sonuçları	123
Tablo 4.38 Mali tablolara olan güven durumunun cinsiyetlere göre grup istatistikleri.....	124
Tablo 4.39 “Mali tablolara olan güven durumunun cinsiyetle ilişkisi” Bağımsız T Testi Sonuçları	124
Tablo 4.40 Mali tablolara olan güven durumunun illere göre grup istatistikleri	125
Tablo 4.41 “Mali tablolara olan güven durumunun illere göre çoklu ilişkisi” ANOVA Sonuçları	125
Tablo 4.42 Bağımsız Denetim Fonksiyonunun Önem Derecesinin İllere Göre Dağılımı	126
Tablo 4.43 “Bağımsız Denetim Fonksiyonunun İllere Göre Çoklu İlişkisi” ANOVA Sonuçları	126

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1: Kaliteli Muhasebe Bilgilerinin Taşınması Gereken Özellikleri	22
Şekil 2.1: Finansal Raporlama ve Kaynak Güvenirlilik Teorisi İlişkisi	39
Şekil 2.2: İç Denetim Raporlama Yapısının Kaynak Güvenirliliği ve Hilenin Önlenmesi Algılaması Üzerine Etkisi	54
Şekil 2.3: Yanlış Beyanın Nedenleri	62

GİRİŞ

Finansal raporlama sürecinin nihai ürünü olan finansal tablolar işletme paydaşlarının işletmeden bilgi almak için kullandıkları en önemli araçlardan biridir. Bu araçların düzenlenme amaçlarına ulaşabilmesi için finansal tablo kullanıcılarının ihtiyaç duyduğu bilgileri karşılaması gerekir. İşletmeyle ilgili menfaat sahiplerinin işletme hakkında doğru, zamanında ve anlaşılabilir bir biçimde bilgilendirilmesi gerekir. Menfaat sahiplerinin, çıkarlarının korunup korunmadığı konusunda şüphelerinden arınabilmeleri için, işletme hakkında sürekli doğru ve dürüst bilgiler sunulması gerekir. Menfaat sahiplerinin ihtiyaç duyduğu bu bilgilerin çok büyük bir kısmı finansal tablolar aracılığıyla finansal raporlama kapsamında kamuoyuna sunulmaktadır.

Paydaşlar olarak kabul edilen işletmeyle ilgili menfaat sahipleri arasında bir çıkar çatışmasının mevcut olması durumunda; finansal raporlama sürecinde rol alan paydaşların kendi çıkarlarını önceleyecek bir takım manipülasyonlara gitme olasılıkları arttığı için; finansal tablolarda yer alan bilgilerin gerçekleri yansıtmaması olasılıkları düşülebilecektir. Bunu kavrayan finansal tablo kullanıcılarının finansal raporlama hakkındaki güvenirlilik algılarının olumsuz yönde değişeceği ortadadır. Son yıllarda, özellikle Enron, WorldCom vb finansal raporlama skandallarının temel nedenlerinden biri olan çıkar çatışmaları nedeniyle, finansal raporlama sürecinde etkin olan işletme üst yöneticilerinin finansal tablolar üzerinde kendi istekleri ve çıkarları doğrultusunda yapmış oldukları çarpıtmalar finansal raporlamaya olan güven azalmasının en önemli nedenleri arasında gösterilmektedir. Bu nedenle, finansal raporlamaya olan güvensizliğin en önemli nedenlerinden birinin paydaşlar arasındaki çıkar çatışmalarının etkisiyle gerçekleri yansıtmayan finansal tabloların üretilmesi olduğu düşünülmektedir. Çıkar çatışmalarını ortadan kaldırmak veya azaltmak için neler yapılmalıdır? sorusunun yanıtını aramamız gerekir.

Finansal tabloların oluşmasında finansal raporlama sürecine katılan tüm unsurlar etkili olmaktadır. Finansal raporlama sürecine, şirket yönetiminin en alt kademesinden başlayarak üst yönetim takımı başta olmak üzere, iç denetçiler, yönetim kurulu, denetim komitesi ve bağımsız denetçiler katılmaktadır. Bir işletmede

finansal raporlama sürecine katılanların tamamı kurumsal yönetim kapsamında olduğu için, raporlamaya olan güvensizliğin nedenlerinden en önemlisi, kurumsal yönetim uygulamalarındaki (özellikle bağımsız denetim) başarısızlıklar olmuştur. Buradan hareketle, finansal raporlama hakkında tekrar kamuoyunda güvenin inşa edilebilmesi için etkin kurumsal yönetin düzenlemeleri yapılarak uygulamaya geçilmelidir. Bu amaçla özellikle A.B.D. başta olmak üzere dünya çapındaki bir dizi finansal raporlama skandallarından sonra, kurumsal yönetimle ilgili yeni düzenlemeler yapılmıştır. Diğer dünya ülkeleri de bu düzenlemeleri dikkate alarak kurumsal yönetim uygulamalarını geliştirmek için çaba sarf etmektedirler.

Paydaşlar arasındaki muhtemel çıkar çatışmaları yerine “çıkarların dengelenmesi”ni sağlayan bir yapıya ihtiyaç vardır. Kurumsal yönetimi menfaat sahipleri arasındaki “çıkarların dengelenmesi”ni sağlayan bir yapı olarak tanımlayabiliriz. İşletmelerde mevcut asıl ile vekil veya diğer paydaşlar arasındaki çıkar çatışmalarının önlenmesi, etkin kurumsal yönetim uygulamalarına bağlıdır.

Her bir paydaş veya paydaş grubunun memnun kaldığı, “çıkarların optimizasyonu”nun sağlanmış olduğu bir yapının oluşturulması gerekir ki, bu yapı etkin kurumsal yönetim uygulamaları ile sağlanabilir.

Her bir paydaş veya paydaş grubunun, işletmeyle ilgili haklarının korunduğu konusunda ikna oldukları, yani etkin kurumsal yönetimin sağlanmış olduğu bir ortamda; finansal raporlama sürecinde etkin olan menfaat sahipleri de kendi çıkarlarını önceleyecek uygulamalara girişmeyecekleri için finansal tabloların işletmeler hakkındaki gerçekleri yansıtan araçlar haline geleceği düşünülmektedir.

Özellikle son yıllardaki hileli finansal raporlama skandallarından sonra; işletmelerin gerçek durumunu yansıtan “gerçek aynalar” olarak algılanması gereken finansal tablolar; işletmelerin gerçek durumundan farklı olarak, finansal raporlama sürecinde etkin olanlar, özellikle şirket yöneticilerinin istediği şeyleri yansıtan “sihirli aynalar” olarak algılanmaya başlanmıştır. Finansal tabloların “sihirli ayna” olarak algılanmaya başlanması, finansal tablolara olan güveni de azaltmıştır. Finansal tabloları, “işletmeyi, üst yönetimin istediği şekilde gösteren sihirli aynalar” olarak algılamaktan çıkaracak, tedbirlerin alınması düzenlemelerin yapılması gereklidir.

İşletme paydaşları veya finansal tablo kullanıcılarının finansal tabloları işletmelerin “gerçek aynası” olduğu algısına sahip olmalarını sağlayan bir yapının oluşturulması gerekir ki, bu yapı etkin kurumsal yönetim olarak görülmektedir. Bu olumsuz algılamaların düzeltilebilmesi ve finansal tabloların fonksiyonlarını yerine getirebilmelerini sağlayabilmek için; yapılan bilimsel çalışmalardan hareketle, çeşitli düzenlemeler yapılarak yasalaştırılmış ve uygulamaya konulmuştur.

Yukarıda açıkladığımız düşüncelere paralel olarak, son yıllarda kurumsal yönetim önemli bir gündem maddesi halini almıştır. Çalışma konumuzla ilgili olarak, finansal raporlamaya güven kazandırabilmek açısından, dünya çapında konuyla ilgili bilimsel araştırmalarda hızlı bir artış görülmekte, birçok ülkede kurumsal yönetimle ilgili olarak yasal düzenlemeler yapılmaktadır. Birçok ülkede konuyla ilgili kuruluşlar kurumsal yönetim ilkelerini belirlemekte, sermaye piyasası kuruluşları kurumsal yönetim uygulama endeksleri oluşturmakta, kurumsal yönetimin sağlanmasına katkı sağlayacak olan Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına göre finansal raporlamanın yapılması zorunluluğu getirilmektedir.

Muhasebe meslek kuruluşları kurumsal yönetimle ilgili düzenlemeler yapmaktadır. Yapılan bütün yeni düzenleme ve çalışmaların ortak amacı çıkar çatışmalarının önlenerek “çıkarların optimizasyonu”nun sağlanması ile finansal raporlamaya da güven kazandırılarak, piyasada bilgi asimetrisinin önlenmesi ve sonuç olarak piyasa etkinliğinin sağlanmasıdır. Piyasa etkinliğinin sağlanması ile oluşan katma değerden bütün piyasa katılımcıları yararlanacaklardır. Kaynaklar daha verimli alanlara kanalize edilerek, kaynak israfı önlenip toplum refahında artış sağlanabilecektir.

İşletmeler öz ve yabancı kaynak olmak üzere iki kaynaktan finansman sağlamaktadır. İşletmelere öz kaynak sağlayan yatırımcılar (hissedarlar) ile yabancı kaynak sağlayan bankalar ve diğer finans kurumları, kaynak sağlamaya devam edebilmek için; ilgili işletmenin faaliyet sonuçları, yatırımları, nakit giriş ve çıkışları hakkında doğru, dürüst, anlaşılır, zamanlı, yeterli bilgiler talep etmektedirler. Bu bilgiler genel olarak finansal tablolar aracılığıyla kaynak sağlayanlara veya sağlamak isteyenlere iletilmektedir.

Bu çalışmanın amacı; finansal raporlamaya olan güvenin olumlu yönde geliştirilmesine yönelik kurumsal yönetim kapsamında, özellikle bağımsız denetimin etkinliğinin sağlanması açısından yeni düzenleme ve yaklaşımlar ile finansal tabloların güvenilirlik algılaması arasında ilişki ortaya koymaktır. Çalışmada kaynak güvenilirlik teorisi kapsamında; finansal raporlamanın kaynakları olarak; işletme yönetimi, iç denetim, denetim komitesi ve özellikle bağımsız denetim fonksiyonları belirlenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL RAPORLAMA

1.1. Finansal Bilgi Sistemi

Sermaye piyasasına fon arz eden yatırımcıların sağlıklı ve doğru karar alabilmesi için; piyasadan fon talep eden işletmeler hakkında doğru ve dürüst haberdar edilmesi gerekir. Ancak, karar alma durumunda olanların aldığı haberin “bilgi” olarak kabul edilebilmesi için alınan bu haberin aşağıda ifade edilen niteliklerle sahip olması gerekmektedir. Bu nitelikler;

- Haberin, bilgi verici olması,
- Haberin, belirli bir kararın beklenen sonucunu etkilemesi,
- Haber, çeşitli kararlar arasında en iyisi yani, öğretici nitelikte olması,
- Haberin, bir kararın beklenen sonucunu değiştirmek suretiyle karar alıcıyı harekete geçirmesidir.¹

İşletmeyle ilgili sorunlara, bunların tüm yönleri ile kavranmasını ve çözümünü kolaylaştıran sistem yaklaşımı açısından bakan bir yönetici, görevini yerine getirebilmek için; hem sistemin iç işleyişine hem de çevre unsurlarına ilişkin bilgiler almak zorundadır. Bu ise, işletmede etkin bir bilgi akış sisteminin oluşturulması ile gerçekleştirilebilir.² “Yönetim Bilgi Sistemi” olarak isimlendirilen ve yöneticilerin gereksinin duydukları işletme içi ve dışı, finansal veya finansal olmayan, kantitatif veya kalitatif bilgileri kendilerine geçerli ve güvenilir bir biçimde, istenen ayrıntıda, zamanda ve yerde ulaştırmayı amaçlayan bilgi ağı biçiminde tanımlanabilecek bu sistem, günümüzde işletmecilik biliminin en önemli çalışma alanlarından birini oluşturmaktadır.³

---

¹ Kepekçi, Celal. **Sermaye Piyasasının Gelişiminde Muhasebenin Rolü**, Anadolu Üniversitesi, İ.İ.B.F. Yay., No:2, Eskişehir, 1983, s.45-46.

² Arıkan, Türkan. Muhasebecinin Sosyal sorumlulukları (Bildiriler-Yorumlar) XII. Türkiye Muhasebe Kongresi, Ekim 1976, TMUD Yayınları No:6, İstanbul, s.15.

³ Boulton William R. – K. Roscoe Davis, “**Developing Computer-Based Corporate Information Systems: A Management Perspective**” American Institute for Decision Sciences – Proceedings, Boston, 1981, s.173

1.2. Finansal Raporlama

Finansal bilgi sisteminin sağlıklı çalışması ve bu bilgilerin geçerli ve güvenilir biçimde istenen zamanda ve ayrıntıda elde edilmesinin yanında, bunların ilgililere sunulması, yani raporlaması da önem taşımaktadır.

Genel olarak raporlama; faaliyetlerle ilgili olarak sağlanan bilgilerin, kararların alınmasında yöneticilere yardımcı olacak tablolar şeklinde sunulmasıdır.⁴

1.3. Finansal Raporlamanın Amaçları

Finansal raporlamada temel amaç işletme ile ilgili tarafların bilgi ihtiyaçlarının karşılanmasıdır.⁵ Yatırımcılar, kreditorler, çalışanlar, satıcı veya alıcılar için işletme ile ilgili alacakları kararlarda gerekli olan bilgilerin sunulması finansal raporlamanın en genel amacıdır.⁶

Finansal raporlama amacının gerçekleştirilmesinde kullanılan temel araçlar, finansal tablolardır. Finansal tabloların hazırlanış ve sunulmuş amacı, aynı zamanda finansal raporlamanın amacı ile örtüşmektedir.

Finansal tabloların amaçları aşağıdaki gibi açıklanabilir:⁷

- İşletmeyle ilgili bilgi kullanıcılarına karar almalarına dayanak oluşturacak doğru ve güvenilir bilgiler sunmak,
- İşletmenin gelecekteki nakit giriş ve çıkışlarını en iyi şekilde tahmin edebilmek için gerekli bilgileri sağlamak,
- İşletmenin varlık ve mali yapısındaki değişiklikler ile faaliyet sonuçları hakkında bilgi sunmak.

---

⁴ Brock, Harace R.– E.Charles Palmer – C.Fred Archer, Accounting: Principles and Applications, 3rd. Ed., McGraw Hill Inc., 1974, s.60

⁵ Yücel, Göksel. **İşletmelerde İç Raporlama Sistemi**, İstanbul: Avcılar Matbaası, 1986, s.22.

⁶ Wallman, Steven M. H. “The Future of Accounting and Financial Reporting Part II: The Colorized Approach”, **Accounting Horizons**, Vol.10, No.2, (June 1995), s.140.

⁷ Çaldağ, Yurdakul. **Denetim ve Raporlama Finansal Tablolar Mali Analiz Teknikleri**, 3. Baskı, Ankara: TÜRMOB Yayınları-215, 2004, s.s. 7-8

Finansal Raporlamanın Amaçları⁸

(Özel)

- Ekonomik Kaynaklar, Haklar Yükümlülükler, Haklar Ve Yükümlülüklerdeki Değişimler Hakkında Bilgi Sağlamak
- Gelecek Nakit Akımlarındaki Miktar, Zaman Ve Belirsizliklerin Değerlemesi İle İlgili Bilgi Sağlamak
- Yatırım Ve Kredi Verme Kararlarıyla İlgili Yararlı Bilgiler Sağlamak

(Genel)

1.4. Finansal Raporlama Süreci

Finansal raporlama süreci; finansal tabloların hazırlanması, hazırlanan bu finansal tabloların bağımsız denetimden geçirilmesi ve sonuçların rapor halinde kamuya açıklanması şeklinde aşamalara ayrılabilir. Finansal raporlama sürecinde yer alan her bölüm ve kişilerin finansal tabloların gerçekleri yansıtıp yansıtmaması ile ilgili sorumlulukları vardır.

Hile ve hataların sebep olduğu doğru olmayan bilgilerden arındırılmış güvenilir finansal tablolar, birbirleri arasında çok iyi bir denge sağlanmış olan; işletme üst yönetimi, denetim komitesi, yönetim kurulu, iç denetçiler, bağımsız dış denetçiler ve düzenleyici kurullardan oluşan bir kurumsal yönetim sisteminin kurulması ile elde edilebilir.⁹

1.4.1. Finansal Raporlama Sürecinde Sorumluluklar

Güvenilir finansal bilgilerin üretilmesi paylaşılmış sorumlulukların varlığına bağlıdır. Finansal raporlama zinciri içerisinde yer alan herkesin rolünü çok iyi oynaması gerekir. Finansal raporlama ile ortaya konan bilgiler açık ve anlaşılır olmalıdır.

---

⁸ Meigs, Robert F. ve Diğerleri. **Accounting the Basis for Business Decisions**, Boston: The McGraw-Hill Companies, 1999, s.11

⁹ Rezaee, Zabihollah. **Financial Statement Fraud Prevention and Dedection**, Newyork: John Wiley & Sons. Inc., 2002, s.26.

1.4.1.1. İşletme Yönetiminin Sorumluluğu

Bir şirketin finansal raporlama ile ilgili gerekliliklerin yerine getirilmesinden işletme yönetimi sorumludur.¹⁰ Bir işletmenin finansal tablolarının gerçeğe uygun, objektif, güvenilir, ön yargısız olarak hazırlanması, büyük ölçüde işletme yönetiminin kontrolü ve etkisi altında olduğu için, gerçeğe aykırı veya hileli finansal raporlamada sorumluluk işletme yönetimine ait olmalıdır. Bazı şirket yönetimleri, finansal raporlama sürecinde yönetimin sorumluluklarının neler olduğunu belirten “yönetim mektubu” nu yıllık finansal raporlarla birlikte, kamuoyuna açıklamaktadır.¹¹

İdeal olarak, finansal tablolar şirketin finansal durumu ve performansının açık bir fotoğrafını yansıtması gerekirken, genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun olan mali tabloların hazırlanmasında, farklı uygulamalar açısından yönetimin takdir hakkı vardır. Sonuç olarak, finansal tablolarda yer alan varlık, kaynak, gelir ve gider kalemlerinin yönetim tarafından manipüle edilebilme potansiyeli mevcuttur. İşletme yönetimi finansal tabloların kalitesini etkileyecek birçok imkâna sahiptir.¹² A.B.D. Finansal Raporlama Standartları, şirketleri olduğundan daha az riskli gösterebilen muhasebe hilelerinin kullanılmasına olanak tanıyan esnek düzenlemeler içermektedir. Bu düzenlemeler özel muhasebe teknik ve raporlama prosedürlerinin seçiminde yönetime esneklik tanıdığı için yoruma açık hale gelmektedir.¹³

Yönetimin hangi muhasebe yöntemini tercih edebileceğini pozitif muhasebe teorisi açıklamaktadır. Bu teoriye göre, şirket yönetiminin rasyonel bir davranış sergileyerek, kendi kişisel fayda ve şöhretlerini maksimize edebilecek seçenekleri tercih edeceği beklenilmektedir. Yöneticinin kişisel şöhretinin şirketin hisse senedi fiyatına bağlı olduğu kabul edildiği için; yönetimin, şirketin hisse senedi fiyatlarını maksimize edebilecek muhasebe yöntemlerini tercih edeceği varsayılır.¹⁴ Şirket

---

¹⁰ Meigs, Robert F. ve Walter B. Meigs. **Financial Accounting**, New York: McGraw-Hill, Inc., 1992, p.35.

¹¹ Brownlee II, E. Richard, Kenneth R. Ferris ve Mark E. Haskins. **Corporate Financial Reporting**, Second Edition, Boston: Richard D. Irwin Inc., 1994, ss.233-237.

¹² Fraser, Lyn M. ve Aileen Ormiston. **Understanding Financial Statement**, Fifth Edition, New Jersey: Prentice-Hall Inc. 1998, s.23.

¹³ Revsine, Lawrence, Daniel W. Collins ve W. Bruce Johnson, **Financial Reporting & Analysis**, New Jersey: Prentice Hall, 1999, ss.17-18.

¹⁴ Brownlee II, Ferris ve Haskins, s.244

yöneticileri bu amaçlarını gerçekleştirebilmek için finansal tablolarda makyaj yolunu seçebilmektedirler.

İşletme yönetimleri yıl sonu itibariyle düzenlenen şirket bilançolarında, borçları ve özellikle de kısa vadeli borçları mümkün olduğunca az, likit aktifleri ise mümkün olduğunca yüksek tutarlarda göstererek, şirketin durumunu olduğundan çok daha iyi gösterme eğiliminde olabilirler ki bu durum makyaj (window dressing) olarak adlandırılır.¹⁵ Her ne kadar makyaj yapmak ilgili şirketin hisse senedi fiyatlarını arttırsa da bu artışın kısa süreli olabileceğini, yaşanan finansal raporlama skandalları ortaya çıkarmaktadır. Sonuçta şirket yöneticilerinin prestij ve ekonomik kayıplara maruz kalabileceği de ortadadır.

Ayrıca şirket yönetimleri çoğunlukla, şirket kazançlarını artan şekilde raporlamaları konusunda ağır bir baskı altında oldukları için, muhasebe politikaları bu amacın gerçekleşmesi yönünde belirlenebilmektedir.¹⁶

Harvard ekonomistlerinden Richard Zeckhauser başkanlığındaki bir araştırma grubunun yapmış olduğu araştırma sonuçları; şirketlerin finansal raporlamayı objektif bilgilerin kamuoyuna sunulmasını sağlayan bir araç olarak değil, hisse senedi fiyatlarını arttırmak için kullanılan bir teknik olarak gördüklerini ortaya koymuştur.¹⁷

Şirket gelirlerine dayalı olarak ikramiye almaya hak kazanan şirket yöneticilerinin gelirleri ve karları yüksek gösteren muhasebe prosedürlerini tercih etme olasılıkları daha yüksektir.¹⁸

Dışarıdan gelen bir raporcu işletme faaliyetleri hakkında yönetimin sahip olduğu kadar bilgiye sahip olamayacağı için, finansal tabloların doğruluğunun bağımsız denetçinin denetiminden geçmesi şartı ile işletme faaliyetlerinin

---

¹⁵ Meigs ve Meigs, s.29.

¹⁶ Meigs ve Meigs, s.670.

¹⁷ Fridson, Martin ve Fernando Alvarez. **Financial Statement Analysis**, Canada: John Wiley & Sons Inc., 2002, s.12.

¹⁸ Bromwich, Michael. **Financial Reporting, Information and Capital Markets**, London: Pitman Publishing, 1992, s.328.

raporlanmasında sorumluluk yönetime ait olmalıdır.¹⁹ Bununla birlikte, Profesör Douglas Hayes, bir Şirketin faaliyetlerinin yürütülmesinden sorumlu olmak aynı zamanda o Şirketin faaliyetlerinin raporlanmasından sorumlu olmanın etik bir problem oluŐturabileceđi üzerinde durmaktadır.²⁰

1.4.1.2. Yönetim Kurulu'nun Sorumlulukları

Rezaee (2002) yapmış olduğu çalışmalar sonucunda yönetim kurulunun sorumluluklarını aşağıdaki Şekilde belirlemiştir.²¹

- İŞletme yönetiminin planlarını, faaliyetlerini, kararlarını izlemek;
- Bağımsız hareket ederek hissedarların değerlerini arttırmak için insiyatif almak;
- Kendi fonksiyonlarını yerine getirebilmek için faaliyet prosedürlerini oluşturmak;
- Şirket yönetim performans ve stratejilerini değerlendirmek için, üst yönetim takımı olmak olmaksızın periyodik toplantılar yapmak;
- Yönetim kurulunun bağımsız, profesyonel ve aktif olmasını sağlamak için kendi performansını değerlemektir.

Dünya ticaretindeki hızlı geliŐmelerle birlikte, Şirket yönetim kurullarının görev ve sorumluluklarındaki artış, yönetim kurullarına yardımcı olmak amacıyla çeşitli komitelerin oluŐturulabileceđi düŐüncesini geliŐtirmiŐtir. Bu noktadan hareketle, Şirketlerin; iç denetim, işletme yönetimi, bağımsız denetim arasında düzgün bir iletiŐimin kurulması ve finansal raporlama sürecinin gözetiminin gerçekleştirilmesi için denetim komitelerinin oluşturulması gerekliliği bilimsel çalışmalar ve yasal düzenlemelerle desteklenmektedir. Yönetim kurulunun özellikle finansal raporlama süreci ile ilgili sorumluluğu denetim komiteleri tarafından yerine

---

¹⁹ Burton, John C. "Corporate Financial Reporting: Ethical and Other Problems", **American Institute of Certified Public Accountants**, New Jersey, November 17-19, 1971, s.2

²⁰ Burton, s.11

²¹ Rezaee, Financial Statement Fraud Prevention and Detection, s.2

getirileceği göz önüne alınarak denetim komitesinin sorumluluklarına daha fazla yer verilmiştir.²²

1.4.1.3. Denetim Komitesi'nin Sorumluluğu

Denetim komitesi bağımsız denetçilerin bağımsızlığının geliştirilmesi yönünde çaba sarf eden, şirketin iç kontrolleri ve finansal raporlama sürecinin gözetim sorumluluğuna sahip, seçilerek göreve başlayan bir komisyondur.²³

Denetim komitesinin sorumlulukları aşağıdaki gibi açıklanabilir:²⁴

- Bağımsız denetçilerin görevlendirilmesi, ücretlerinin belirlenmesi veya görevlerine son verilmesi hakkında yönetim kuruluna önerilerde bulunmak,
- Denetimin kapsamı, türü ve denetimde ortaya çıkan çeşitli problemler hakkında bağımsız denetçilerle tartışmak,
- Bağımsız denetçilerin bağımsızlık veya objektifliklerine zarar gelmesini önlemek için, denetim dışı hizmetlerin bağımsız denetçiler tarafından yerine getirilmesi ile ilgili politikaların ve ücretlerin belirlenmesini onaylama ile ilgili olarak yönetim kuruluna önerilerde bulunmak.

1.4.1.4. Bağımsız Denetimin Sorumluluğu

Çalışma konumuzun kapsamı açısından burada sadece, finansal tablo denetimi konusundaki bağımsız denetimin sorumlulukları ele alınacaktır.

Finansal tablo denetiminde bağımsız denetçinin sorumluluğu; finansal tabloların doğruluğu ve güvenilirliği hakkında belirtmiş olduğu genel görüş ile

---

²² Arı, Mustafa. **Finansal Raporlamada Güvenirlilik**, Bankacılık Sektöründe Uygulama, Ekin Yayın Dağıtım, 2008, s.15

²³ Uzay, Şaban. "İşletmelerde Denetim Etkinliğini Sağlamada Denetim Komitesinin (Audit Committee) Rolü ve Türkiye'de Uygulanabilirliği", **Muhasebe ve Denetime Bakış**, Yıl:3, Sayı:8, Ocak 2003, s.72.

²⁴ Brownlee II, Ferris ve Haskins, ss.240-242

sınırlıdır. Bu sorumluluk tam bir garanti şeklinde algılanmamalıdır.²⁵ Bağımsız denetçilerin işletmelerin uyguladığı politikaların doğruluğu ve yanlışlığı konusunda bir değerlendirme yapma sorumluluğu yoktur.²⁶

Bağımsız denetimin amacı; finansal tabloların genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığı ve şirketin finansal durumunu tarafsız bir şekilde yansıtmayı yansıtmadığı hakkında bir görüş açıklamaktır.²⁷ Bununla birlikte, yatırımcılar ve kredi verenler başta olmak üzere finansal tablo kullanıcıları, bağımsız denetimin en önemli amacını finansal tablo hilelerinin ortaya çıkarılması olarak görmektedirler.²⁸ Kamuoyunun bağımsız denetçinin hileleri belirlemesi ve ortaya çıkarması açısından sorumluluğunun mevcut durumdan daha fazla olduğu şeklindeki algılaması sonucunda, eleştirileri bastırmak ve kamuoyunun talebini belli düzeyde karşılamak amacıyla, SAS No.82 düzenlenmiştir. Burada, bağımsız denetçilerin hilelerin ortaya çıkarılması konusundaki sorumluluğu şu şekilde açıklanmıştır:²⁹

“Denetçi finansal tablolarda hilenin ve hatanın neden olduğu yanıltıcı beyanların bulunup bulunmadığı hakkında mantıklı bir güvence elde etmek amacıyla denetimi planlamak ve yerine getirmekten sorumludur. Denetim kanıtlarının yapısı ve hilenin özellikleri nedeniyle denetçi önemli yanlışlıkları belirlemenin mantıklı, fakat mutlak olmayan güvencesini elde edebilir. Denetçi finansal tablolar için önemli olmayan hata ve hilelerin ortaya çıkarılmasının mantıklı bir güvencesini elde etmek için denetimi planlamak ve yerine getirmekten sorumlu değildir.”

Hileli finansal raporlama olaylarında meydana gelen artış nedeniyle, bağımsız denetçilerin finansal hata ile düzensizlikleri araştırma, ortaya çıkarma ve raporlama gibi rolleri üstlenmeleri beklenmektedir. Bununla birlikte, AICPA'ya göre bağımsız denetçiler muhasebe hatalarını tanımlayıp düzeltme yapmaları, önemli ölçüdeki

---

²⁵ Yıllancı, Münevver. “Yeminli Mali Müşavir-Bağımsız Denetçi ve Tasdik-Mali Tablo Denetimi Çelişkisi: Mesleğin Gelişimine Etkiler”, **Muhasebe ve Denetim Bakış**, Yıl:2, Sayı:5, Ekim 2001, s.74

²⁶ Bozkurt, Nejat. **Muhasebe Denetimi**, 3. Baskı, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti, 2000, s.32

²⁷ Muğan, Can Şimşek ve Nazlı Hoşal Akman. **Principles of Financial Accounting New Dimensions in Financial Reporting**, Second Edition, Ankara: Gazi Kitapevi, 2005, s.18.

²⁸ Raze, Financial Statement Fraud Prevention and Detection, s.39

²⁹ Erdoğan, Nurten. “Hileler Karşısında Denetçinin Sorumluluğu ve SAS.NO.82”, **Muhasebe ve Denetim Bakış**, Yıl:2, Sayı:6, Şubat 2002, s.19

düzensizlikleri ortaya çıkarmaları gibi sorumluluklarına ek olarak işletme yönetimi tarafından yapılan yasalara aykırı (rüşvet, siyasi partilere hediyeler vb) işlemleri, anlaşmaları –illegal act- da ortaya çıkarıp raporlamak zorundadırlar. (AICPA Auditing Standarts Board A.S.no:54)³⁰

1.5. Finansal Raporlamadan Yararlanan Bilgi Kullanıcıları

Mevcut muhasebe ilke ve düzenlemeleri çerçevesinde muhasebe bilgileri ücretsiz olarak tüm potansiyel kullanıcılar için kamu malı niteliğindedir.³¹

16.01.2005 Tarih ve 25702 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Finansal Tabloların Hazırlanması ve Sunulma Esaslarına İlişkin Kavramsal Çerçeve Hakkındaki Tebliğ’e göre;³²

“Finansal tablo kalemleri, bireysel veya topluca, bu finansal tablolara göre karar alan kullanıcıların ekonomik kararlarını etkiliyorsa o zaman bu kalemlerin önemli boyutlarda ihmal edilmesi veya yanlış raporlanması önemlidir. Önemlilik, mevcut koşullar içinde değerlendirilen ihmal veya yanlış raporlamanın boyutuna ve niteliğine bağlıdır. Kalemin boyutu veya niteliği veya her ikisi birden belirleyici faktör olabilir. Bir kalemin ihmal edilmesi veya yanlış raporlamanın kullanıcıların ekonomik kararlarını etkileyip etkilemeyeceğinin ve bunun önemli olabileceğinin değerlendirilmesi, bu kullanıcıların özelliklerinin dikkate alınmasını gerektirir. Bu nedenle, değerlendirme de bu özelliklerdeki kullanıcıların ekonomik kararlar alırken nasıl etkileneceklerinin de dikkate alınması gerekir.”

Finansal raporlamada, dolayısıyla mali tablolarda yer alan bilgilerden iç ve dış bilgi kullanıcıları yararlanmaktadır.

Finansal tablolarda yer alan bilgilerden işletme yönetimleri de yararlanıyor olsa bile finansal raporlamanın temel araçları olan finansal tablolar daha çok dış kullanıcıların kullanması düşünülerek hazırlanmakta³³ olduğu için mali tablolarla

³⁰ Brownlee II, Ferris ve Haskins, ss.240-241.

³¹ Brownlee II, Ferris ve Haskins, ss.244

³² Resmi Gazete, **Finansal Tabloların Hazırlanmasına İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı Hakkındaki Tebliğ**, Sıra No:2, Resmi Gazete No:25702, Resmi Gazete Tarihi: 16.01.2005, s.3

³³ Hermanson, Roger H. ve James Don Edwards. **Financial Accounting a Business Perspective**, Sixth Edition, Chicago: Richard D.Irwin Inc., 1995, s.6

ilgili dış bilgi kullanıcılarının güvenilirlik algılamaları çalışmamızın ana konusunu oluşturmaktadır. Bankalar kredi talebinde bulunan şirketlerin kredibilitelerini değerlendirirken ilgili şirketin finansal tablolarını incelemek zorunda olduğu gibi, aynı zamanda fon yönetimlerinde hangi şirketlerin hisse senetlerine yatırım yapılması gerekir kararını verirken yine finansal tablolar üzerinde inceleme ve değerlendirme yapmak zorundadırlar. Eğer bankalar bağımsız denetimden geçmiş olan şirketlerin finansal tablolarına güvenmiyorlarsa, finansal tablolar üzerinde inceleme ve değerlendirme yapmalarının da bir anlamı kalmayacaktır. Bu açıdan çalışmamızın uygulama alanı olarak Türkiye'nin üç büyük şehri olan İstanbul, Ankara ve İzmir'deki bankalar seçilmiştir.

Dış finansal bilgi kullanıcıları; yatırımcılar, kredi verenler, işçi sendikaları, kamu kurumları, satıcılar, müşteriler, sanayi ve ticaret odaları ve kamuoyudur. Her kullanıcı grubun şirketle ilgili karar alırken ihtiyaç duyduğu bilgiler farklı olduğu için finansal raporlama ile her bir grubun ihtiyacının tamamen veya aynı ölçüde karşılanması imkânsız olamasa da, çok zordur. Bu nedenle başlıca dış finansal kullanıcı olarak, yatırımcılar ve kredi verenleri ele alabiliriz.³⁴ Bu nedenle çalışmamızın uygulama kısmında; finansal raporların güvenilirliğini etkileyen faktörler içerisinde bağımsız denetim faaliyetlerinin, finansal tablo kullanıcıları olarak İstanbul, Ankara ve İzmir'deki bankaların güvenilirlik algılamaları üzerinde ne yönde etki ettiği test edilmeye çalışılmıştır.

Yatırımcılar ve kredi verenler ilgili işletme ile doğrudan finansal çıkar ilişkisine sahiptir. Bir şirketin finansal tabloları üzerinde yapılan incelemeler, karlı bir yatırım kararının verilmesinde potansiyel yatırımcılara yardımcı olmaktadır. Bir şirkete yatırım yapıldıktan sonra, şirketin finansal tabloları sürekli olarak tekrar incelenerek, yatırımların durumu gözden geçirilir. Kredi verenler ise ilgili şirketin finansal tablolarını inceleyerek, şirketin faiz ve anaparayı ödeyebilme gücünü anlamaya çalışırlar.³⁵ Bankalar bir taraftan şirketlere kredi verirken, diğer taraftan fon yönetimi nedeniyle şirketlerin hisse senetlerine yatırım yapmaktadırlar.

---

³⁴ Meigs ve Diğerleri, s.9.

³⁵ Needles, Belverd E. ve Diğerler. **Principles of Financial Accounting**, Boston: Houghton Mifflin Company, 1999, ss.8-9.

1.6. Finansal Raporlama Araçları

16.01.2005 Tarih ve 25702 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Finansal Tabloların Sunuluşuna İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı Hakkındaki Tebliğ; finansal tabloların finansal raporlama sürecinin bir parçası olduğunu belirtmektedir. Aynı tebliğde genel olarak bir finansal tablo setinin; bilanço, gelir tablosu, nakit akış tablosu, öz kaynaklar değişim tablosu ve dipnotlar ile finansal tabloların ayrılmaz bir parçası olan açıklama kısımlarından oluştuğunu belirtmektedir.³⁶

1.6.1. Finansal Tablolar

Finansal tablolar önemli muhasebe bilgilerini kullanıcılara ileten temel araçlardır.³⁷ Finansal tablo seti, finansal tablolara ek olan tamamlayıcı listeleri, bazı bilgileri içeren ya da bazı bilgilerin elde edilmesine yarayan tabloları ve finansal tablolara birlikte dikkate alınması gereken diğer tabloları da içerebilir. Bu tür liste ve tablolar, örnek olarak endüstriyel ve coğrafi bölümlere ilişkin finansal bilgileri ve fiyat değişikliklerinin etkisini gösteren açıklamaları ele alıyor olabilir. Finansal tablolar yönetim kurulu faaliyet raporunu, yönetim kurulu başkanının açıklamalarını, yönetimin durum değerlendirmesi ve analizlerini ve benzeri dokümanları ihtiva etmez. Bu tür bilgi ve belgeler finansal veya yıllık raporlarda bulunabilir.³⁸

Naser, Nuseibeh ve Al-Hussaini (2003) tarafından Kuveyt'teki finansal tablo kullanıcıları üzerine yapılan bir araştırmada finansal tabloların birçoğu büyük uluslararası denetim firmaları tarafından denetlendiği için raporlamanın en güvenilir parçasının finansal tablolar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.³⁹

---

³⁶ Resmi Gazete, **Finansal Tabloların Sunuluşuna İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı Hakkındaki Tebliğ**, Sıra No:2, Resmi Gazete No:25702, Resmi Gazete Tarihi:16.01.2005, s.2.

³⁷ Needles ve Diğerleri, s.21.

³⁸ Resmi Gazete, **Finansal Tabloların Sunuluşuna İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı Hakkındaki Tebliğ**, Sıra No:2, Resmi Gazete No:25702, Resmi Gazete Tarihi:16.01.2005, s.2.

³⁹ Naser, Kamal, Rana Nuseibeh ve Ahmad Al-Hussaini, "Users' Perceptions of Various Aspects of Kuwaiti Corporate Reporting", **Managerial Auditing Journal**, Vol.18., No.6/7,2003, s.615.

1.6.1.1. Finansal Tablolar İçin Kavramsal Yapı

Kavramsal yapı (çerçeve), bilgi kullanıcılarının yararlanması için hazırlanan finansal tabloların tabi olacakları usul ve esasları ortaya koymaktadır.⁴⁰

Kavramsal yapı (conceptual framework); finansal raporlamanın konu, fonksiyon ve sınırlılıklarını tamamlayan ilkeler ve birbiri ile ilişkili olan amaçların oluşturduğu bir sistemdir. Finansal raporlama için kavramsal bir yapının oluşturulmasındaki amaç; finansal raporlamanın yatırımcılar ve kredi verenlerin, ilgili kararlarını alma sürecinde gerekli olan yararlı bilgileri sağlamalarını temin etmektir. Kavramsal yapının kullanımı ile, kişisellikten uzak birbiri ile uyumlu muhasebe standartları üretilerek, finansal raporlamanın güvenilirliği artırılabilir. Bu durum finansal raporlamada yer alan bilgileri kullananların, bu bilgileri ve kısıtlarının neler olabileceğini daha iyi anlamalarını sağlayacaktır.⁴¹

FASB geliştirmiş olduğu kavramsal yapıda, finansal raporlamanın amacının, ekonomik kararlar alma sürecine yararlı (kullanılabilir) bilgiler sağlamak olarak belirlemiştir. Buradan hareketle, finansal raporlama standartlarının amacı, ekonomik kararlarda kullanılabilir bilgiler sağlamayı da kapsamaktadır. Finansal raporlamanın kalitesi en çok, finansal tablo kullanıcılarını ilgilendirmektedir. Finansal raporların kalitesi, aynı zamanda, finansal raporlama standartlarının dolaylı bir kalite göstergesi olduğu için, standart belirleyicileri de finansal raporları incelemektedirler.⁴²

Kavramsal yapının başlıca amacı, muhasebe standartlarının geliştirilmesinde rehberlik yapmasıdır. Her yeni muhasebe standardı kavramsal yapıya dayandırılacağı için, muhasebe standartlarının muhasebe problemlerini çözümünde mantıklı ve tutarlı bir yol izlenmiş olacaktır.⁴³

---

⁴⁰ Örtten, Remzi, Hasan Kaval ve Aydın Karapınar. **Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartları, TMS-TFRS**, Ankara: Gazi Kitapevi, 2007, s.2.

⁴¹ Johnson, L.Todd. "The Project to Revisit the Conceptual Framework", Article from The FASB Report, December 28, 2004, ss.1-3.

http://www.fasb.org/articles&reports/project_revisit_cf_tfr_dec2004.pdf (26.08.2005)

⁴² Schipper, Katherine ve Linda Vincent, "Earnings Quality", **Accounting Horizons**, Vol.17, Supplement 2003, ss.97-98.

⁴³ Meigs ve Meigs, s.738.

Muhasebe ve finansal raporlama problemlerinin çözümünde temel oluşturacak olan FASB'ın geliştirmiş olduğu kavramsal yapı dört başlıktan oluşmaktadır:⁴⁴

- Finansal raporlamanın amaçları,
- Muhasebe bilgilerinin nitel özellikleri,
- Finansal tabloların unsurları,
- Uygulama kılavuzları (varsayımlar, ilkeler ve kısıtlılıklar)

Finansal tablolar finansal raporlamanın amaçlarını gerçekleştirmek için kullandığı temel araçlar olduğu için, finansal tabloların amaçları ile finansal raporlamanın amaçlarının örtüştüğünü söyleyebiliriz. Finansal raporlamanın amaçları daha önceki konu başlığında anlatıldığı için ayrıntılı olarak tekrar açıklama yapmak gerekli görülmemiştir.

1.6.1.2. Finansal Tablolarda Yer Alan Bilgilerin Taşınması Gereken Özellikler

Finansal tabloların temel amacı, bir işletme hakkında ekonomik kararlar alırken yararlı olabilecek bilgiler sunmaktır. Yatırımcılar, kredi verenler, finansal analistler, ekonomistler, hükümetteki politika belirleyicileri ekonomiyi şekillendiren kararlar alırken finansal tablolar ve diğer muhasebe raporlarına güvenmeleri gerekir. Bu nedenle finansal tablolarda yer alan bilgilerin bazı niteliklere sahip olması hayati önem taşımaktadır.⁴⁵

Yüksek kaliteli finansal raporlamanın sağlanabilmesi için, finansal tablolarda yer alan bilgilerin; ilgililik, zamanlılık, güvenilirlik, kanıtlanabilirlik, doğru temsil, tarafsızlık, karşılaştırılabilirlik ve tutarlılık, önemlilik, fayda-maliyet ve uygulanabilirlik ile şeffaflık özelliklerine sahip olması gereklidir.⁴⁶Finansal

---

⁴⁴ Weygandt, Jerry J. ve Donald E. Kiseo. **Financial Accounting**, New York: John Wiley & Sons, Inc., 1995, s.229.

⁴⁵ Meigs ve Meigs, s.725.

⁴⁶ Rezaee, Financial Statement Fraud Prevention and Detection, ss.24-26.

tablolarda yer alan bilgilerin kalite özelliklerinin amacı, bu bilgileri kullanıcıları için daha kullanışlı (faydalı) hale getirmektedir.⁴⁷

Finansal tablolarda yer alan bilgilerin taşınması gereken özellikler aşağıdaki şekilde açıklanabilir.

Uygunluk: Bu ilke gereği finansal tablolar, kullanıcıların ortak ilgileri göz önünde tutularak hazırlanmalı ve gereksinimleri arasında bir uyum sağlanmalıdır. Uyumlu olma, finansal tabloların genel amaçlı olmasını gerektirir. Burada sözü edilen amaç, işletmeyle ilgili grupların her birinin gereksinimine ayrı ayrı cevap verilmesi olmayıp, mümkün olan en geniş çaptaki kullanım alanının sağlanmasıdır.⁴⁸

Kurumsal yönetim ilkelerinden biri olan şeffaflığın hayata geçirilebilmesi için, kurumsal yönetim bu bilgilerin ihtiyaca uygun nitelikte olmasını istemektedir. Finansal raporlamada yer alan bilgilerin, finansal raporlamaya göre de ihtiyaca uygun olması gerekir.

Zamanlılık: Bilgi ancak doğru zamanda eksiksiz bir biçimde kullanıcılara ulaştırılırsa değer taşır. Bilginin değerlendirilmesinde zamanlama çok önemlidir. Bilginin gecikerek kullanıcılara ulaşması halinde bilgi ne kadar açık ve anlaşılır olsun istenilen yararı sağlamayacaktır.⁴⁹

Yatırımcılar ve kredi verenler yatırım kararları alırken; mevcut finansal tablolarda yer alan tarihi bilgilerin, zamanlı ve ilgili bilgiler sağlayamayacağı tartışılmaktadır. Finansal bilgilerin zamanlılık özelliğini geliştirmek için online, gerçek-zamanlı, elektronik finansal raporlar önerilmektedir. XBRL, İnternet-tabanlı finansal raporlar, zamanlılık özelliğini arttırabilmek için kullanılmaktadır.⁵⁰

---

⁴⁷ United Nations, Accounting and Financial Reporting Guidelines for Small and Medium-Sized Enterprises (SMEGA) Level 2 Guidance, s.1

⁴⁸ Ergün, Ülkü. “**Finansal Tablolar**”, 5. Baskı, İzmir, 2003, ss.16.

⁴⁹ Tuzcu, M.Arcan. “Halka Açık Şirketlerde Kurumsal Yönetim Anlayışı İMKB-100 Örneği”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, SBE, İşletme ABD, 2003), s.29.

⁵⁰ Rezaee, Financial Statement Fraud Prevention and Detection, s.25.

Güvenirlilik: Finansal tablolarda yer alan bilgiler her şeyden önce güvenilir olmalı ki, güvenilir olabilmesi için, olayı doğru temsil etmelidir.⁵¹ Aynı zamanda güvenilirlik özelliğinin gereği olarak bu bilgilerin tarafsız, kanıtlanabilir, yeterli, karşılaştırılabilirlik özelliklerine sahip olması gereklidir.⁵² Bilgiler maddi hata ve önyargıdan uzak olduğu zaman güvenilir kabul edilir ve bilgi kullanıcıları tarafından dürüst bir şekilde gerçekleri yansıtıyor olarak algılanır. Güvenirlilik değerlemesi yapılırken, öngörülebilirlik ve bütünlük özellikleri de dikkate alınmalıdır.⁵³

Kanıtlanabilirlik: Aynı ölçme ve raporlama yöntemlerini kullanan ve birbirinden bağımsız tarafların aynı sonuçlara ulaşabilmesidir.⁵⁴

Doğru Gösterim: Muhasebe bilgilerinin güvenilir olabilmesi için, açıklamayı amaçladığı veya makul bir şekilde açıklanmış olduğunun beklendiği işlemleri doğru olarak yansıtması gereklidir.⁵⁵

Tarafsızlık: Finansal tablolarda yer alan bilgilerin seçimi ve sunumu açısından, bilgi kullanıcılarının karar vermelerini ve kanaat sahibi olmalarını etkileyerek, önceden belirlenmiş, istenen sonuçlara ve algılamalara ulaşmalarını sağlamak için hazırlanmış olursa bu tür mali tablolarda yer alan bilgiler tarafsız olmayacakları için güvenilir olamaz.⁵⁶ Finansal tablolarda yer alan bilgilerin herhangi bir kişi veya grubun çıkarlarını korumak amacıyla değil tarafsız olarak hazırlanması gerekir.

Karşılaştırılabilirlik ve Tutarlılık: Finansal bilgi kullanıcıları, bir ekonomik birimin finansal durumu ve performansının zaman içinde nasıl bir eğilim gösterdiğini anlayabilmek için, finansal tablolarını karşılaştırabilmelidir.⁵⁷ Farklı şirketler aynı muhasebe ilkelerini uyguladıkları zaman karşılaştırılabilirlik gerçekleşebilir.

---

⁵¹ Akdoğan, Nalan. “SPK Finansal Raporlama Standartlarının Uluslararası Standartlara Tam Uyum Projesi”, **Finansal Raporlama Uygulamalarında Uluslararası Standartlara Geçiş**, İstanbul: Lebib Yalkın Yayınları ve Basım İşleri A.Ş., Yayın No. TÜSİAD-T/2003/7-356, Temmuz 2003, ss.23-24

⁵² Muğan ve Akman, s.240-241.

⁵³ United Nations, Accounting and Financial Reporting Guidelines for Small and Medium-Sized Enterprises (SMEGA) Level 2 Guidance, s.1

⁵⁴ Cemalcılar, Özgül ve Saime Önce. **Muhasebenin Kurumsal Yapısı**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1999, s.33.

⁵⁵ Örtten, Kaval ve Karapınar, s.7.

⁵⁶ Örtten, Kaval ve Karapınar, s.7.

⁵⁷ United Nations, Accounting and Financial Reporting Guidelines for Small and Medium-Sized Enterprises (SMEGA) Level 2 Guidance, s.1

Tutarlılık ise aynı şirketlerin yıllar itibariyle aynı muhasebe ilke ve metotlarını kullanması ile gerçekleşebilir.⁵⁸ Bir şirketin tutarlılık özelliğine uygun finansal raporlama yapabilmesi için her yıl aynı muhasebe ilke ve metotlarını uygulaması gereklidir, bununla birlikte uygulanan muhasebe metotlarında değişiklik olduysa, finansal tablo dipnotlarında açıklanmalıdır.

Önemlilik: Finansal tablo kullanıcıları, kararlarını etkileyecek bilgilerle ilgilenirler. Bu nedenle bilgilerin, kullanıcıları etkileyecek derecede önemli ve anlamlı olması gerekmektedir. Önemlilik göreceli bir kavramdır. Ancak bu kavramı daha somut bir biçimde ifade etmek gerekirse; içinde bulunulan koşullarda genel bilgi düzeyindeki bir kişinin yargısı, bu bilginin verilmemesi veya yanlış verilmesinden dolayı değişiyorsa o bilgi önemlidir.⁵⁹ Önemlilik özelliği taşıyan bilgilerin mutlaka finansal tablolarda yer alması gereklidir.

Borçluluk oranlarını daha düşük gösterebilmek için, şirketler faaliyet veya hizmet kiralaması yoluna giderek bilanço dışı finansman (off-balance-sheet financing) sağlayabilmektedirler.⁶⁰ Özellikle bu tür bilgiler işletmeye kredi sağlayacak olan bilgi kullanıcıları için önemli olduğundan, bilanço dip notlarında detaylı ödeme planları şeklinde gösterilmelidir.

Fayda-Maliyet ve Uygulanabilirlik: Yüksek kaliteli finansal bilgi veya raporlama ekonomik olarak uygulanabilir olmalıdır. Belirli bir bilgiyi raporlama veya belirli bir kontrol faaliyetini uygulamaya koyma konusunda karar aşamasında bulunan bir işletme yönetimi, bu uygulama sonucunda ortaya çıkacak olan algılanan faydaların algılanan maliyetlerden fazla olup olmadığını düşünmelidir.⁶¹

Şeffaflık: Mevcut koşullar altında piyasa katılımcılarının tamamının aynı bilgilere ulaşmasına imkân tanıyacak bir ortamın oluşturulması şeffaflık olarak tanımlanabilir. Şeffaflığın sağlanabilmesi için, piyasa katılımcılarının ekonomik

---

⁵⁸ Weygandt ve Kieso, ss.230-231.

⁵⁹ Akdoğan, Nalan, Hamdi Aydın, Muhasebe Teorileri, G.Ü., Yayın No:98, Ankara, 1987, s.257

⁶⁰ Harrison, Walter T. ve Charles T. Horngren. **Financial Accounting**, New Jersey: Prentice Hall, Inc., 1992, s.552.

⁶¹ Rezaee, Financial Statement Fraud Prevention and Detection, s.26.

kararlarını etkileyebilecek tüm bilgilerin tam açıklama kavramı kapsamında mali tablolar ve eklerinde yer alması gereklidir.⁶²

Anlaşılabilirlik: Finansal tablolarda yer alan bilgilerin finansal tablo kullanıcıları tarafından hâlihazırda anlaşılır olması esastır.⁶³ Bilgilerin nitelikli olarak tanımlanabilmesi için, öncelikle bilginin kullanıcıları için açık ve anlam ifade ediyor olması gerekmektedir. Açıklayıcı gücü olmayan bilginin kullanıcılar için bir fayda sağlamayacağı ortadadır.⁶⁴

Yeterlilik: Bilgilerin nitelikli olarak tanımlanabilmesi için, bilgi kullanıcılarının karar vermesine engel teşkil etmeyecek ölçüde eksiksiz olmalıdır. Açıklanan bilgi doğru olsa bile, bilginin eksikliği hatalı değerlendirmeler yapılmasına sebep olabilecektir.⁶⁵

Kamuoyuna sunulan finansal bilginin kapsamı, formatı ve değerlendirme ölçütlerini belirleyen temel unsur bilgi kullanıcılarının karar alırken bu bilgilerden yararlanabilmeleridir. Bu bilgilerden yararlanabilmeleri için kaliteli finansal bilgilerin sunulmuş olması gerekir ki, şekil 1.1 kaliteli finansal bilgilerin taşınması gereken özellikleri göstermektedir. Finansal bilgilerin daha önceki beklentileri (tahminleri) doğrulaması geri bildirim değeri olduğunu gösterir.⁶⁶

---

⁶² Sayar, Zafer. “Uluslar Arası Muhasebe Standartları Kapsamında Halka Açık Bankalarda Kamuoyu Aydınlatma Aracı Olarak Mali Tablolar”, **Muhasebe ve Denetim Bakış**, Yıl:1, Sayı:3, (Ocak 2001), ss.75-76

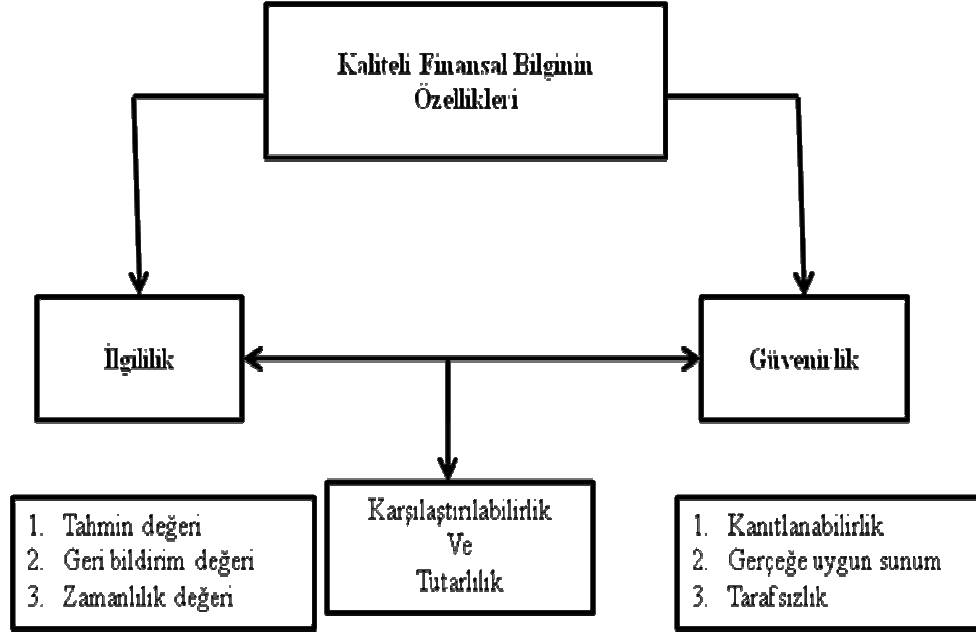
⁶³ United Nations, Accounting and Financial Reporting Guidelines for Small and Medium-Sized Enterprises (SMEGA) Level 2 Guidance, s.1

⁶⁴ Tuzcu, s.29.

⁶⁵ Tuzcu, s.29.

⁶⁶ Weygandt, Kieso ve Kimmel, ss.518-519.

Şekil 1.1: Kaliteli Muhasebe Bilgilerinin Taşınması Gereken Özellikleri

Kaynak: Jerry J. Weygandt, Donald E. Kieso ve Paul D.Kimmel, **Accounting Principles**, New York: John Wiley & Sons Inc., 1999, s.519.

1.6.1.3. Finansal Tablo Çeşitleri

Bazı finansal tablolar zaman diliminin belirli bir noktasında ilgili şirketin fotoğrafını gösterirken, bazıları ise belirli bir dönem boyunca meydana gelen değişiklikleri yansıtır.⁶⁷ TMS ve IAS No:1 Finansal Tabloların Sunuluşu Standardına göre, genel amaçlı finansal tablo setini; bilanço, gelir tablosu, nakit akış tablosu, öz kaynak değişim tablosu ve dipnotlar olarak açıklanmıştır.⁶⁸ Bununla birlikte bu çalışmada finansal tabloların tümü kısaca açıklanmıştır.

1.6.1.3.1. Temel Finansal Tablolar

Bilanço: Faaliyetleri sonucu gelecekteki gelirlerini oluşturacağı beklenen işletmenin belirli bir andaki yatırımları ile bu yatırımların nasıl finanse edildiğini

⁶⁷ Naser, Nuseibeh ve Al-Hussaini, s.615.

⁶⁸ Revsine, Collins ve Johnson, s.2.

gösteren işletme kaynaklarının yer aldığı tablodur.⁶⁹ Bilanço işletmenin belirli bir andaki varlıkları ile bu varlıkları hangi kaynaklardan sağladığını gösterdiği için finansal tablo kullanıcıları açısından en faydalı tablolardan biridir.

27 Mart 2006 – 17 Temmuz 2006 tarihleri arasında Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu tarafından görüşe açılan IAS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu Standardı Taslağı'na göre bilançonun adı “Finansal Durum Tablosu” olarak değiştirilmiştir. Bu yeni düzenleme ile Finansal Durum Tablosu'nun kapsadığı dönemler; cari dönem sonu, önceki dönem sonu ve önceki dönem başı olmak üzere üç döneme çıkarılmıştır.⁷⁰ Bu düzenleme finansal tabloların analizini kolaylaştıran bir açılım sağlamaktadır.

Gelir Tablosu: belirli bir dönem içinde bir işletmenin gelirlerini ve giderlerini gösteren tablodur.⁷¹ Gelirlerin ve giderlerin oluşmasında tahakkuk esasının belirlenmesi, yıllar ve üç aylık dönemler itibariyle şirketlerin faaliyetleri ve karlılığı hakkında daha açık, anlaşılır bir resim ortaya çıkarmaktadır.⁷² İşletmeyle ilgili paydaşlar dönemler itibariyle işletme faaliyet sonuçları hakkında bilgi almak istedikleri için; gelir tablosu, doğru, dürüst ve önceden belirlenmiş ölçütlere uygun olarak hazırlanması kaydıyla, mali tablo kullanıcılarının bu tür bilgi ihtiyacını büyük ölçüde karşılayabilecek nitelik gösterir.

27 Mart 2006 – 17 Temmuz 2006 tarihleri arasında Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu tarafından görüşe açılan IAS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu Standardı Taslağı'na göre gelir tablosunun adı “Gelir-Gider Tablosu” olarak değiştirilmiştir. Yeni düzenlemeye göre; bir dönem boyunca elden çıkarılan varlıkların nakit ve alacağa dönüşmüş tutarlarını ifade eden, “gerçekleşmiş gelir-gider” ile birlikte; varlıkların elde tutulması nedeniyle ortaya çıkan, “gerçekleşmemiş gelir-gider” lerde gelir gider tablosu kapsamına alınmıştır. Bu düzenlemeyle, cari dönem faaliyet sonucu ile elde bulundurulmuş varlıkların değerlemesi sonucunda oluşan nakde dönüşmemiş gelir ve karlardan oluşan “kapsamlı kar” (comprehensive

---

⁶⁹ Wild, John J. K., R. Subramanyum ve Robert F. Halsey. **Financial Statements Analysis**, Singapore: Mc Graw Hill, 2003, s.19

⁷⁰ Örtün, Kaval ve Karapınar, s.29.

⁷¹ Needles ve Diğerleri, s.22.

⁷² Taparia, Jay. **Understanding Financial Statements**, Illinois, U.S.A.: Marion Street Press Inc., 2004, s.15.

income), gelir gider tablosunda raporlanarak, işletmenin gelir oluşturabilme potansiyelini göstermek amaçlanmıştır.⁷³ Yeni düzenlemenin finansal tablo kullanıcılarına daha kullanışlı bilgiler sağlaması beklenmektedir.

1.6.1.3.2. Ek Finansal Tablolar

Satışların Maliyeti Tablosu: Satılan malların maliyeti genellikle en yüksek gider tutarı olduğu için, finansal tablo kullanıcıları açısından kritik öneme sahiptir.⁷⁴ Bu tablo gelir tablosunun tamamlayıcı bir unsurdur.⁷⁵ Bir işletmenin mevcut stoklarından satılan kısmının maliyeti, satışların maliyeti olarak adlandırılır. Finansal tablo kullanıcılarına işletmenin brüt kar marjının hesaplanması ile ilgili bilgi verir.

Fon Akım Tablosu: Bir işletmenin belirli bir muhasebe döneminde oluşturduğu fon kaynakları ve fon kullanımlarını gösteren tablodur. A.B.D.'de şirketler farklı fon tanımlarını dikkate alarak ve farklı fon akım tabloları düzenleyerek, finansal tablo kullanıcılarının karşılaştırma yapabilmeleri açısından bazı sorunlar ortaya çıkardıkları için, 1988 yılında şirketlerin fon akım tablosu hazırlamamaları, bunun yerine nakit akım tablosu hazırlamaları FASB tarafından belirlenmiştir. Fon akım tablosu, şirketin gelecek dönemlerde nakit oluşturabilme, temettüleri ödeyebilme ve borçlanabilme gücü, dönem başı nakit ile dönem sonu nakit tutarları arasındaki farkların nedenleri hakkında finansal tablo kullanıcılarına bilgiler verir.⁷⁶

Nakit Akım Tablosu: Bir işletmenin belirli bir dönem içinde asıl faaliyetleri, önemli yatırım ve finansman faaliyetleri ile diğer işlemler nedeniyle ortaya çıkan nakit girişleri ve nakit çıkışlarını gösteren tablodur.⁷⁷ Bilgi kullanıcılarına işletmenin belirli bir dönem içinde likidite oluşturabilme durumu ile ilgili bilgiler sunar.

Tahakkuk esasına göre ortaya konmuş olan muhasebe rakamları, nakit akım esasına göre oluşturulan rakamlardan farklıdır. Bazı önemli yatırım ve şirket

⁷³ Örtün, Kaval ve Karapınar, s.30-33.

⁷⁴ Meigs ve Meigs, s.365.

⁷⁵ Ataman, Ümit, Rüstem Hacıüstemoğlu, Nejat Bozkurt. **Muhasebe Denetimi Uygulamaları**, 1. Baskı, İstanbul: Alfa Basın Yayın Dağıtım Ltd. Şti., 2001 s.171.

⁷⁶ Meigs ve Meigs, s.616-617..

⁷⁷ Needles ve Diğerleri, s.22.

kararlarının alınabilmesi nakit giriş ve çıkışlarının bilinmesini gerektirdiği için nakit akım tablosunun düzenlenmesi önemlidir.⁷⁸

Nakit akım tablosu, işletmenin gelecekteki nakit akışlarını tahmin edebilmek, yönetimin yatırım kararlarını değerlemek, kredi verenlere anapara ve faiz ile hissedarlara temettü ödemelerini yerine getirebilme gücü hakkında karar verebilmek ve işletmenin nakit değişiklikleri ile net gelir ilişkisini göstermek amaçlarıyla düzenlenir.⁷⁹

Öz Kaynaklar Değişim Tablosu: Bir şirkete ortakları tarafından belirli bir dönemde yatırılan sermaye tutarları ile bu tutarlarda meydana gelen değişiklikleri gösteren tablodur.⁸⁰

UMS No.1’de özkaynaklardaki değişimin net varlıklardaki değişimin yansımaları olarak gösterilmesini amaçlayan “Tüm Değişiklikleri İçeren” özkaynak değişim tablosu ve sadece dönem kar/zararı ile kazanç kalemlerindeki değişiklikleri raporlayan “Ortakların Kendi Başlarına Yaptıkları İşlemler Dışındaki Değişimleri İçeren” Özkaynak değişim tabloları olmak üzere iki seçeneğe yer verilmiş olup, seçim işletmelere bırakılmıştır.⁸¹

Net İşletme Sermayesi Değişim Tablosu: Net işletme sermayesinde ortaya çıkan değişimin, dönen varlık ve kısa vadeli borçlar kalemlerinden hangilerini ne ölçüde etkilediğini gösteren tablodur. Bir başka açıdan bakarsak, net işletme sermayesi değişim tablosu ile, dönen varlık ve kısa vadeli borçlar kalemlerinde ortaya çıkan artış ve azalışların net işletme sermayesini nasıl etkilediği açıklığa kavuşturulur. Ayrıca, net işletme sermayesinde ortaya çıkan değişimin nedenleri net işletme sermayesi kaynak ve kullanım tablosu düzenlenerek daha açık bir şekilde belirlenebilir.⁸² Özellikle oran analizleri ile birlikte kullanıldığı zaman, işletmenin kısa vadeli borçlarını ödeyebilme ve faaliyetlerini ödeyebilme gücü hakkında hangi yönde bir gelişme olduğu hakkında bilgiler verir.

---

⁷⁸ Wild, Subramanyam ve Halsey, s.21.

⁷⁹ Harrison ve Horngren, s.665-666.

⁸⁰ Muğan, ve Akman, s.258.

⁸¹ Örtün, Kaval ve Karapınar, s.28.

⁸² Çabuk, Adem ve İbrahim Lazol. **Mali Tablolar Analizi**, 1.Basım, Ankara:Nobel Yayın Dağıtım, 2005, ss.80-83

Kar Dağıtım Tablosu: Bir işletmenin belirli bir döneme veya daha önceki dönemlere ait olan karlarının nasıl ve nerelere dağıtılmış olduğunu gösteren bir tablodur. Dağıtıma konu olan karın hesaplanması, paylaşılması karmaşık işlemleri kapsamakta olup, işletme finansmanı açısından önemli sonuçlar doğurmaktadır.⁸³ Özellikle finansal tablo kullanıcılarından olan hissedarlar ve şirkete yatırım yapmak isteyen kişi ve kuruluşlar açısından önemli bilgiler içermektedir.

Finansal tablolarda yer alan bilgilerin maksimum düzeyde kullanılabilirliğine sahip olması gereklidir. Finansal tablolarda yer alan bilgiler bir amaç değil, bilgi kullanıcılarının doğru kararlar almalarına yardımcı olan bir araçtır. Raporlanmış olan bilgiler geleceğin tahmin edilmesinde çok yardımcı olmasına rağmen daha çok geçmişte gerçekleşmiş olan tarihi bilgilerdir. Yine bu bilgiler çok anlaşılır gözüküyor olsa bile; çoğu, geçmiş ve gelecekle ilgili olarak oluşturulmuş olan tahminler, yargılar ve varsayımlara dayanmaktadır. Burada yer alan bilgiler her kullanıcının ihtiyaçlarını karşılayacak kadar detaylı olmayan genel amaçlı bilgilerdir. Bütün bunlara rağmen mali tablolara ek olarak, dip not ve açıklamalarla kullanılabilirlik geliştirilebilir.⁸⁴

1.6.2. Ek Bilgiler

Finansal raporlama kapsamında verilen ek bilgiler; tam açıklama, tutarlılık ve karşılaştırılabilirlik, anlaşılabilirlik, şeffaflık, yeterlilik ve güvenilirlik açısından önemlidir.

1.6.2.1. Bağımsız Denetçi Raporu

Bağımsız denetçinin yapmış olduğu denetim çalışmalarının içeriği, finansal tabloların önceden belirlenmiş ölçütlere uygunluk derecesi ve ilgili işletmenin faaliyet sonuçları ile finansal durumunu doğru bir şekilde yansıtmadığı hakkında genel nitelikte bağımsız denetçi görüşünün yer aldığı bir belgedir.⁸⁵ Bağımsız denetçi raporu, mali tablolara güvenilirlik kazandırma amacıyla yapılan bağımsız denetim sürecinin yazılı ve imzalı belge niteliğindeki nihai ürünü olduğu

---

⁸³ Ataman, Hacırüstemoğlu ve Bozkurt, s.175.

⁸⁴ Meigs ve diğerleri, s.13-14.

⁸⁵ Bozkurt, s.365.

için, finansal tablo kullanıcılarının güvenilirlik algılamaları açısından çok büyük bir öneme sahiptir.

1.6.2.2. Dipnotlar ve Açıklamalar

Finansal tablolarda yer almayan fakat finansal tablo kullanıcıları açısından önemli olan bilgilerin iletildiği, finansal tablo analizlerinin ayrılmaz bir parçasını oluşturan açıklayıcı notlardır.⁸⁶ Mali Tablolar, dipnotları ve açıklamaları ile bir bütünlük oluşturur.

1.6.2.2.1. Bilanço Dipnotları

Bilanço Dipnotları, işletmelerin dönem bilançolarının ilgililer tarafından daha iyi bir şekilde anlaşılabilmesi için ilave ek bilgileri içeren notlardır. Böylece, bilanço dipnotlarında yapılan açıklamalarla bir bütünlük sağlanmış olmaktadır.

Bilanço dipnotları düzenlenirken, işletmeler dipnotlardan kendilerini ilgilendiren dipnotların numaralarını da belirterek tebliğdeki sıra dahilinde yazmalıdırlar.

Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğine göre, standart bilançolar geçmiş dönemlerle mukayeseli olarak düzenlendiğinden, dipnot açıklamalarının da aynı şekilde hazırlanması gerekmektedir. Ayrıca Mali Tabloların dünyadaki uygulaması dipnotların her gün biraz daha önem kazandığını ve Mali Tabloların ayrılmaz bir unsuru olduğunu görüyoruz.

1.6.2.2.2. Gelir Tablosu Dipnotları

Gelir Tablosu Dipnotları, işletmelerin dönem Gelir Tablosu ile ilgili bilgilerin, ilgililer tarafından daha iyi anlaşılabilmesi için ilave ek bilgilerdir.

İşletmeler dipnotlardan kendilerini ilgilendiren dipnotların numaralarını da belirterek tebliğdeki sıra dahilinde yazmalıdırlar. Ayrıca işletmeler, gelir tablolarını geçmiş dönemlerle mukayeseli olarak düzenlediklerinden, dipnot açıklamalarının da aynı şekilde hazırlanması gerekmektedir.

---

⁸⁶ Wild, Subramanyam ve Halsey, s.23.

1.6.2.3. Yönetim Raporu

Anlatımsal Muhasebe (narrative accounting), önemi her geçen gün artan bir finansal raporlama aracıdır. Anlatımsal muhasebe, İngiltere’de başkanın bildirisini (Chairman’s Statement), A.B.D.’de yönetici mektubu (president’s letter) olarak yıllık finansal raporlama içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Bireysel ve kurumsal yatırımcıların yatırım kararlarını önemli ölçüde etkilediği düşünülen finansal raporlamanın bu bölümü finansal tablo kullanıcıları tarafından sıklıkla kullanılmaktadır. Anlatımsal muhasebe bağımsız denetim raporlarında yer almak zorunda değildir, fakat bağımsız denetçiler bu kısımları da okumalıdır. Yöneticiler burada, şirketin finansal performansı hakkında herhangi bir sınırlamaya maruz kalmadan tartışma ve açıklamalar yapabilirler. Yöneticiler isterlerse, anlatımsal muhasebe ile finansal tablo kullanıcılarının şirketle ilgili algılarını etkileyebilirler.⁸⁷

1.6.2.4. Yönetim Tartışma ve Analizleri

MDA bilgileri bir ekonomik birimin önemli mevkiindeki çalışanı tarafından yıllık raporlara dahil edilerek, raporların sözel anlatım kısmının bir parçası olarak geleneksel olarak sunulmaktadır. Bazı ülkelerin düzenleyici otoriteleri spesifik MDA içeriklerinin rapor edilmesini zorunlu tutmaktadır.⁸⁸

A.B.D.’de halka açık şirketler SEC düzenlemelerine göre Yönetim Tartışma ve Analizleri (MD&A) formunu hazırlamak zorundadırlar. Şirketin likiditesi, finansman kaynakları ve faaliyet sonuçlarını etkileyen ve etkileyebilecek olan önemli olaylar ve belirsizliklerin açıklanması gereklidir.⁸⁹

Bir ekonomik birim tarafından bir dönem içerisinde üretilen mamuller ve sunulan hizmetleri tanımlayan (gösteren) finansal olmayan Servis Performans Bilgi Tabloları (SSP); üretilen mamuller ve bunlarla ilgili maliyetler gibi miktar bilgilerini göstermektedir. SSP tablolarını finansal performans tablolarına alternatif olarak

---

⁸⁷ Clatworthy, Mark ve Michael John Jones. “Financial Reporting of Good News and Bad News: Evidence from accounting narratives”, **Accounting and Business Research**, Vol.33, No.3, 2003, pp.171-172.

⁸⁸ Westwood, Mark. “Current Issues Facing New Zealand Standard Setters”, **Journal Of Financial Reporting**, July 1999, Vol.1, No.1, s.8.

⁸⁹ Wild, Subramanyam ve Halsey, s.23.

değil, ek olarak sunulması, ekonomik birimin performansını değerlemede bilgi kullanıcılarına daha fazla yardımcı olacaktır.⁹⁰

1.7. Finansal Tabloların Doğruluk ve Güvenirliliğini Sağlayan Unsurlar

Muhasebenin temel amacı, bilgi kullanıcılarının ihtiyaç duyduğu güvenilir bilgilerin sağlanmasıdır. Bu amacın nasıl gerçekleşebileceği muhasebenin temel kavramları, genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri ve standartları tarafından belirlenmiştir.⁹¹ Ayrıca, finansal raporları üreten işletmede, sağlam bir muhasebe sistemi ile fonksiyonlarını tam olarak yerine getiren bir iç kontrol sisteminin kurulması, finansal tablolarda yer alan bilgilerin güvenirliliğini arttıracaktır. Bağımsız denetimden geçmiş olan finansal tabloların bilgi kullanıcıları tarafından güvenilir olarak algılanma olasılıkları daha yüksek olacaktır.

1.7.1. Muhasebenin Temel Kavramlarına Ve Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine Uyulması

Finansal tabloları kullanıcıları açısından daha anlaşılır hale getirebilmek için, finansal muhasebe için bir rehber niteliğinde olan ve genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri olarak adlandırılan bir uygulama seti geliştirilmiştir.⁹² Kullanıcılara karar alma sürecinde daha ilgili, anlaşılır ve güvenilir finansal bilgiler sunabilmek amacıyla finansal tablolar görmüş muhasebe ilkelerine uygun olarak hazırlanmalıdır.⁹³ Finansal tablo kullanıcıları açısından daha iyi anlaşılacağı için güvenirliliklerinin de o ölçüde artması beklenir.

Bununla birlikte finansal tabloların kullanıcılar tarafından yorumlanmasına yardımcı olan ve finansal tabloların hazırlanmasında kullanılan, üzerinde mutabakat sağlanmış bazı temel kavramlar vardır. Bunlar karşılaştırılabilirlik ve tutarlılık, önemlilik, ihtiyatlılık, tam açıklama ve fayda-maliyet kavramlarıdır.⁹⁴ Finansal bilgi kullanıcıları finansal tabloların hangi kurallara göre hazırlandığını bilmeleri, burada

---

⁹⁰ Westwood, s.8.

⁹¹ Cemalcılar, Özgül. “Muhasebenin Amaçlarına Ulaşmada Muhasebenin Kurumsal Yapısına Bağlılığın Gereği ve Önemi”, **Muhasebe ve Denetim Bakış**, Yıl:3, Sayı:8, Ocak 2003, s.2

⁹² Needles ve Diğerleri, s.24.

⁹³ Fraser, Lyn M. ve Aileen Ormiston. **Understanding Financial Statements**, Fifth Edition, New Jersey: Prentice-Hall Inc.1998, s.16

⁹⁴ Needles ve Diğerleri, s.220.

sunulan verileri daha iyi anlamalarına yardımcı olacak ve bu durum, daha isabetli (makul) tahminler yapabilmelerini sağlayacaktır.

Mevcut düzenlemeler bazen şirketlere farklı muhasebe uygulamaları arasında seçim hakkı tanıdığı için, şirketler kendilerine istedikleri görüntüyü verebilmek amacıyla her yıl farklı muhasebe uygulamalarını tercih ederek finansal tablo kullanıcılarını yanıltabilirler. Bunu önlemek için, “tutarlılık” kavramına uyulması sağlanmalıdır.⁹⁵

Eğer herhangi bir bilginin finansal tablo kullanıcıları tarafından bilinmesinin, onların kararlarını etkileyeceği beklentisi varsa bu bilgi önemli kabul edilir ve mali tablo veya eklerinde gösterilmelidir.⁹⁶

Enron, Global Crossing ve WorldCom şirket skandalları agresif muhasebe uygulamaları ve karşılaştırma (matching) ilkelerinin yanlış uygulanması sonucudur. Eğer yöneticiler istedikleri sonuçlara hizmet eden muhasebe kurallarını seçebilirlerse, gelir sürekli düzgün gözükür ve piyasa beklentileri ile örtüşür.⁹⁷

1.7.2. İyi Bir İç Kontrol Sisteminin Kurulmuş Olması

İç kontrol sistemi ile muhasebe arasında çok güçlü bir ilişki vardır. İç kontrol yapısı muhasebe bilgilerinin güvenilirliğini arttırmak için oluşturulmuş bütün önlemleri kapsamaktadır. İç kontrol yapısı; hataları, israfı, hileleri önlemek; muhasebe bilgilerinin güvenilirliğini temin etmek; yönetim politikalarına uyum sağlamak; şirketin bütün departmanlarının performans düzeylerini değerlendirmek için oluşturulan bütün düzenlemeleri içermektedir.⁹⁸ AICPA'nın yayınlamış olduğu 55 nolu denetim standardına göre, iç kontrol sisteminin unsurları; kontrol çevresi, muhasebe sistemi ve kontrol uygulamalarından oluşmaktadır.⁹⁹

İç kontroller; operasyonel etkinliğin ve şirket politikalarına uyumun sağlanmasında yöneticilere yardımcı olan organizasyon planı, yöntemler ve

⁹⁵ Parlakkaya, s.11.

⁹⁶ Needles, Belverd E. ve Diğerleri. **Principles of Financial Accounting**, Boston: Houghton Mifflin Company, 1999, s.221.

⁹⁷ Taparia, s.6.

⁹⁸ Meigs ve diğerleri, s.20.

⁹⁹ Kaya, Aslan, Halit Demiral. “Vergi İncelemelerinde İşletmelerin İç kontrol Sistemlerinden Yararlanma Olanakları”, **Muhasebe ve Denetim Bakış**, Yıl:1, Sayı:3, (Ocak 2001), s.84.

prosedürleri içeren “yönetimsel kontroller” ile finansal kayıtlara açıklık kazandıran, işlemlere onay veren işletme varlıklarını koruyan prosedür ve yöntemleri içeren “muhasabe kontrolleri”nden oluşur.¹⁰⁰

İç kontrol sisteminin planlanması, oluşturulması, işletilmesi ve gözetimi ile ilgili sorumluluk işletme yönetimine ait olmasına rağmen, uygulamada, iç kontrol sisteminin gözetim yetkisi iç kontrol bölümüne aktarılmaktadır.¹⁰¹ Sistemin etkinliğinin sürekli bir şekilde denetlenmesi, gerekli değişiklik ve düzenlemelerin yapılması konularında iç denetçiler yönetime yardımcı olmaktadır.¹⁰²

1.7.3. Etkin Bir Muhasebe Sisteminin Kurulmuş Olması Ve Hesap Planının Uygulanması

Muhasebe sistemi, muhasabe bilgilerini geliştirmek ve bu bilgileri karar alıcılara iletmek için bir ekonomik birim tarafından kullanılan personel, prosedür, araç ve kayıtlardan oluşan unsurların tümüne denir.¹⁰³

Muhasebe sisteminin temel amacı, işletmenin muhasabe bilgi ihtiyacının mümkün olan en etkin şekilde karşılanmasıdır. Her muhasabe sisteminin yerine getirmesi gereken temel fonksiyonlar:¹⁰⁴

- Gerçekleşen işlemlerin etkilerini kaydetmek,
- İşletme faaliyetleri ve dış finansal raporlama için gerek olan çeşitli toplamlar ve alt toplamların oluşturulmasını sağlayan benzer işlemleri sınıflandırmak,
- Sistemde oluşturulan verileri karar alıcılar için kullanışlı bir forma getirerek özetlemek ve iletmek

İyi yapılandırılmış bir muhasabe sistemi, finansal bilgi kullanıcılarının ekonomik kararlarında kullandıkları finansal tablolar için güvenilir muhasabe

---

¹⁰⁰ Harrison ve Horngren, s.297.

¹⁰¹ Güredin, Ersin. **Denetim**, İstanbul: Beta, 2000, s.172.

¹⁰² Kaya ve Demiral, s.84.

¹⁰³ Meigs ve Meigs, s.8.

¹⁰⁴ Meigs ve Meigs, s.272-273.

bilgileri üretmesi gereklidir.¹⁰⁵ Bununla birlikte, muhasebe sisteminin, muhasebe verilerinin güvenilirliğini temin edebilmesi, yine de iç kontrol prosedürlerine bağlıdır.¹⁰⁶ Muhasebe sistemi iç kontrol sisteminin unsurlarından bir tanesidir.¹⁰⁷

Bir işletme tarafından kullanılacak olan bütün hesapların sistemli bir şekilde sınıflandırılmış olduğu liste olarak tanımlanan hesap planı; işletmenin finansal durumunu ve faaliyet sonuçlarının sistemli ve anlaşılır bir şekilde raporlanmasına yardımcı olur.¹⁰⁸ Raporlamanın amacına uygun bir şekilde yapılabilmesi için hesap planına ek olarak her işletmenin organizasyon yapısına uygun bir muhasebe sisteminin kurulması gerekliliktir.

Türkiye’de 1.1.1994 tarihinde yürürlüğe girmiş olan tek düzen muhasebe sisteminin amacı da; “Bilanço usulünde hesap tutan gerçek ve tüzel kişilere ait teşebbüs ve işletmelerin faaliyet ve sonuçlarının sağlıklı ve güvenilir bir biçimde muhasebeleştirilmesi, mali tablolar aracılığı ile ilgililere sunulan bilgilerin tutarlılık ve mukayese edilebilirlik niteliklerini koruyarak gerçek durumu yansıtmasının sağlanması ve işletmelerde denetimin kolaylaştırılması”¹⁰⁹ şeklinde tanımlanmıştır. Çalışma konumuzla ilgili olarak, yapılan bu düzenleme ile finansal tablolara dayanarak karar alan kişi ve kurumlara muhasebe bilgilerinin doğru ve yeterli olarak ulaştırılması, işletme yönetimleri ile işletme ilgilileri (paydaşları) arasında güven unsurunun oluşturulması amaçlanmıştır.

1.7.4. Finansal Tabloların Bağımsız Dış Denetimden Geçmiş Olması

Bağımsız denetim, dış bilgi kullanıcılarının işletme yönetimi tarafından hazırlanan finansal tabloların, ilgili şirketin finansal durumu, faaliyet sonuçları hakkında, doğru ve tam bir fotoğraf sağladığı hakkında olumlu güvenirlilik algılamalarına sahip olmalarını sağlamalıdır. Denetçiler finansal raporlama hakkında uzman ve işlerini yaparken tarafsız davranan kişilerdir.¹¹⁰ Tarihsel olarak bağımsız

---

¹⁰⁵ Harrison ve Horngren, s.275.

¹⁰⁶ Meigs ve Meigs, s.282.

¹⁰⁷ Kaya ve Demiral, s.84.

¹⁰⁸ Ertaş, Fatih Coşkun. **İşletmelerde Muhasebe Organizasyonu ve Muhasebe Mesleği**, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş., 2002 ss.63-64.

¹⁰⁹ Akdoğan, Nalan ve Orhan Sevilengül. **Tek Düzen Muhasebe Sistemi Uygulaması**, 8. Baskı, Ankara: Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Yayınları, 1997, s.2.

¹¹⁰ Meigs ve diğerleri, s.21.

denetçiler yeterlilik ve bağımsızlık olarak iyi bir üne sahip olmaktan hoşnut kalmışlardır. Yatırımcılar ve kredi verenler, bağımsız denetimden geçmiş bir şirkete yatırım kararı veya kredi verme kararı aşamasında bağımsız denetçinin görüşüne güvenmek konusunda istekli davranırlar.¹¹¹

ICAEW (İngiltere ve Galler Muhasebeciler Enstitüsü) tarafından (2004) İngiltere ve A.B.D.'de yapılan bir araştırmaya göre; fon yöneticilerinin yatırım kararlarıyla ilgili işlevlerini yerine getirirken yararlandıkları en önemli bilgi kaynaklarından birinin denetlenmiş finansal tablolar olduğu ortaya konmuştur.¹¹²

---

¹¹¹ Needles ve Diğerleri, s.25.

¹¹² Viridi, Alpa A. "Investors' Confidence in Audited Financial Information-Wave 2", **The Audit and Assurance Faculty of the Institute of Chartered Accountants in England & Wales (ICAEW) Research Report**, England, 2004, http://www.icaew.co.uk/viewer/index.cfm?AUB=TB21_74773 (14.03.2006), s.7.

İKİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL RAPORLAMANIN GÜVENİRLİLİK ALGILAMASI

Finansal tablo kullanıcıları olan şirket paydaşlarının finansal raporlar üzerindeki güvenilirlik algılarının olumlu olup olmaması, ilgili şirketlere yatırım yapma kararlarında etkili olacaktır. Şirketlerin perspektifinden bakarsak, uygun maliyetle kaynak temin etmek isteyen şirketler, finansal tablolarının güvenilirlik algılamalarının olumlu yönde geliştirilmesi için gerekli önlemleri alarak, uygulamaya geçmelidir.

2.1. Güvenilir Bilgi

İnsanlar hayatları boyunca çeşitli açıklamalarda bulunmakta, sayısız isteklerde bulunmakta, kararlar almakta, belirli görüş ve iddiaları öne sürerek bunların doğruluk ve güvenilirliğini savunmaktadır. Örneğin; muhasebe öğrenimi yapan bir öğrenci, belli bir konuyu çok iyi öğrenmiş olduğunu ve bu konu hakkında yeterli bilgi sahibi bulunduğunu öğretim üyesi tarafından verilen ödevi tamamlamak yoluyla kanıtlamaya çalışmaktadır. Çalışmak üzere bir işe başvuran kişi, o iş için aranan nitelikleri taşıdığını, sağlık durumunun da o işi yapmaya tam elverişli bulunduğunu ileri sürmektedir. Gelir vergisi bildiriminde bulunan bir yükümlü, bildirimini doğru ve güvenilir olduğunu imzası ile onaylamaktadır.¹¹³

Tüm bu iddiaların uygunluk ve doğruluğu öznel bir yargıyla, ayrıca bir incelemeye gerek görmeden kabul edilebilir. Ancak çoğu hallerde, bu iddiaların doğruluğunun ve geçerliliğinin kabul edilmesi için ayrıca bir inceleme yapmak daha doğru olacaktır.

Yapılacak bu inceleme, verilen yargıların sıhhatini ve nesnellliğini arttıracaktır. Yukarıda verilen örnekleri ele aldığımızda; öğrencinin aldığı ödev konusunu yeterince anlayıp öğrendiği iddiası, hazırladığı ödevin öğretim üyesi tarafından incelenip değerlendirilmesiyle iddiasının doğru olup olmadığı ortaya çıkacaktır. İşe başvuran kişinin de o iş için gerekli nitelikleri taşıdığı ve sağlık

---

¹¹³ Ersin Güredin, **Denetim ve Güvence Hizmetleri**, 11.Baskı, İstanbul: Arıkan Basım Yayın Dağıtım Ltd.Şti., 2007, s.3.

durumunun da yerinde olduğu iddiası, personel müdürü tarafından incelenmesiyle geçerlilik kazanacaktır. Gelir vergisi yükümlüsünün bildirimının doğruluğu ise maliye uzmanları tarafından incelenerek güvenilirliği hakkında bir yargıya ulaşılabacaktır.

Yapılan açıklamalar göstermektedir ki; açıklanan bilgi ve iddiaların doğruluk ve güvenilirliklerinin saptanabilmesi için ayrıca bir inceleme yapılması kaçınılmazdır.

Toplumun büyümesi, iktisadi yaşamın gelişip karmaşıklaşması güvenilir bilgi etme gereksinimini daha da arttırmaktadır. Her toplumda alınacak iktisadi kararlar doğrudan doğruya karar işleme sırasında elde bulunan geçerli bilgilere dayandırılır. Örneğin; bankadan borç isteyen bir işletmeye bu borcun verilip verilmemesi kararı, banka ile işletme arasında geçmiş senelerdeki ilişkilere, işletmenin finansal finansal raporlarına yansıyan finansal yapısına ve diğer etkenlere bağlı olacaktır.

Amaçlara uygun ve tutarlı karar verebilmek için, karar işleminde yararlanılan bilgilerin geçerli ve güvenilir olması gerekir. Güvenilir olmayan bilgi, kaynakların etkin kullanımını engelleyerek topluma ve karar alıcının kendisine zarar verir. Bankanın işletme tarafından hazırlanmış yanlış finansal bilgileri doğru varsayarak borç vermeyi kabul etmesi ve borçlu işletmenin borcunu geri ödeyememesi hem banka, hem de genel ekonomiye zarar verecektir. Banka anapara ve faiz geliri kaybına katlanırken, bu krediyi ekonomi yararına daha etkin olarak kullanabilecek başka bir işletme de böyle bir olanaktan yoksun bırakılmış olacaktır.

2.1.1. Güvenilir Bilgi Sağlamada Zorluklar

Toplum gelişip karmaşıklaştıkça karar alıcıya sunulan bilgilerin güvenilir olma olasılığı da azalmaktadır. Bir kere alıcı kendisine sunulan bilgileri doğrudan kaynağına giderek incelemek olanağına sahip değildir. Karar alıcı başkaları tarafından hazırlanmış bilgileri veri kabul ederek bunların doğruluğuna güvenmek zorundadır. Başkaları tarafından hazırlanmış bilgilerin ise, kasdî veya kasdî olmayan hata ve yanlışlıkları kapsama olasılığı yüksektir. Özellikle karar alıcı ile bilgiyi düzenleyen kaynak arasında bir çıkar farklılaşması söz konusu ise, bilgiyi sunan

kaynağın bunları kendi çıkarları doğrultusunda hazırlaması doğaldır. Bunun nedeni, gelecek için beslenen iyi niyetli bir iyimserlik olabileceği gibi, kötü niyetli olarak bilgiyi kullanacakları yanıltma amacı da olabilir. Neden ne olursa olsun; her iki halde de açıklanan bilgi güvenilir değildir.

Öte yandan işletmelerin büyümesi, faaliyetlerinin gelişmesi ile birlikte üçüncü kişilere yapılan işlemlerin nitelikleri karmaşıklaşmakta, sayıları artmaktadır. İşlemlerin karmaşıklaşması ve sayılarının hızla çoğalması, bunların kayıtlara yanlış olarak geçirilme olasılığını da arttırmaktadır. Bu tür hataların ortaya çıkarılmaması ise sunulan bilgilerin güvenilirliğini azaltmaktadır.¹¹⁴

2.2. Finansal Bilgi Güvenirliliği

Finansal bilgi rakamlarla ifade edilmiş bilgilerdir. Finansal raporlama kapsamında rakamsal olmayan bir takım açıklamaların da yer almış olmasına rağmen, bilgi kullanıcılarına yoğun olarak rakamlarla ifade edilmiş bilgiler aktarılmaktadır. Daha önce belirttiğimiz gibi finansal raporlamanın temel unsuru olan finansal tablolar, rakamlarla ifade edilmiş bilgilerden oluşmaktadır. Bu açıdan finansal bilgilerin güvenirliliği, finansal tabloların, dolayısıyla finansal raporlamanın güvenirliliği anlamına geldiği düşünülmektedir. Finansal raporlamanın güvenirliliği, raporlama sürecine katılmış bölüm, kişi ve grupların rolleri ne şekilde yerine getirdiğine bağlı olarak değişebilecektir. Finansal raporlama sürecine katılmış olanların sorumlulukları birinci bölümde açıklanmıştır. Bu bölümde finansal raporlama güvenirliliği, yaşanan finansal raporlama skandallarının finansal raporlamaya olan güveni nasıl etkilediği ve bağımsız denetime olan ihtiyaç incelenecektir. Ayrıca bağımsız denetimin başarısızlıkları üzerinde durularak, bağımsız denetimin yapılmasında bağımsızlığı ve tarafsızlığı etkileyen faktörler araştırılacaktır.

---

¹¹⁴ Güredin, Denetim ve Güvence Hizmetleri, s.9.

2.3. Kaynak Güvenirlilik Teorisi

Kaynak güvenirlilik teorisi (source credibility theory) “mesajının kabul edilmesi açısından konuşanın güvenirliliği önemlidir” şeklinde ilk defa Aristotle tarafından değerlendirilmiştir. Kaynak güvenirlilik teorisi; bir mesaj için oluşan güven düzeyinin, mesajın kaynağının algılanan güvenirliliğine bağlı olarak farklılaşacağını bildirmektedir.¹¹⁵

Kaynak güvenirlilik teorisi'ne göre bilginin güvenilir olabilmesi için bilgi kaynağının güvenilir olması gerekir. Bir kaynak ne kadar fazla uzmanlığa ve ne kadar az ön yargı eğilimine sahip olursa, o ölçüde daha fazla güvenilir olarak algılanır. Kaynak uzmanlığı; bilgiyi sağlayan kaynağın yeterlilik algılamasını ifade eder. Kaynak ön yargısı ise, sağladığı bilgi içerisinde kaynağın ön yargılarının yansıtılma olanağını ifade eder.¹¹⁶

Bilgi kaynağı yeterlilik ve objektiflik kriterlerine uyduğu ölçüde bilginin güvenirlilik algılaması artmaktadır. Çalışma konumuz açısından bilgi denetlenmiş mali tablolarda yer alan finansal bilgilerdir. Bu bilgiler, bir çok unsurun rol aldığı ve etkilediği finansal raporlama sürecinin bir ürünüdür. Bilgi kaynağı birçok unsurdan oluşmasına rağmen, en temel unsurlar olarak yönetim kurulu, denetim komitesi, işletme yönetimi, iç denetim ve bağımsız denetim görülmektedir. Finansal raporlamada bilgi kaynakları olarak; denetim komitesi üyeleri, işletme yöneticileri, iç denetçiler ve bağımsız denetçiler ele alınabilir.

Finansal bilgi kaynaklarının daha yeterli (uzman) ve daha objektif olarak algılanması, finansal raporlamaya olan güveni de arttıracaktır.¹¹⁷

Eğer kamuoyunun profesyonel muhasebecilerin yargıları hakkında bir güvene sahip olmaları isteniyorsa, her şeyden önce, muhasebecilerin yeterlilik ve dürüstlük

---

¹¹⁵ James, Kevin Lamont. “The Effect of Internal Audit Outsourcing on Financial Statement Users’ Confidence in Their Protection From Fraudulent Reporting”, (A **Dissertation Presented For The Doctor of Philosophy Degree The University of Tennessee**, Knoxville, 2000), ss.3-4.

¹¹⁶ DeZort, F. Todd, Dana R. Hermanson, Richard W. Houston, “Audit Committee Member Support for Proposed Audit Adjustments: A Source Credibility Perspective”, **Auditing: A Journal of Practice & Theory**, Vol.22, No.2, (September 2003), s.192.

¹¹⁷ James, Kevin L. “Structuring Internal Audit Reporting to Enhance User Confidence”, **Internal Auditing**, Vol.19, No.1. Jan./Feb.2004, s.18.

özelliklerini kazandıklarını göstermeleri gereklidir. Bir profesyonel muhasebeci için dürüstlük, yeterlilik kadar önemli olmasına rağmen, dürüstlüğü ölçmek oldukça zordur. Finansal tablo kullanıcıları, bu tabloların güvenilirliğinin, finansal raporlama sürecine katılan bağımsız denetçiler ve muhasebecilerin, yeterlilik, dürüstlük ve profesyonel yargılama özellikleri tarafından etkileneceğinin farkında olmaları gerekir.¹¹⁸

Nitekim finansal raporlama araçları olarak finansal tablolar işletme yönetiminin iddialarından oluşmaktadır. İşletme yönetiminin bu iddialarına güvenilirlik kazandırmak amacıyla bağımsız denetçiler, finansal tabloların genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre hazırlanıp hazırlanmadığı, işletmenin durumunu doğru bir şekilde yansıtmayı yansıtmadığı hakkında genel bir görüş bildirerek denetlenmiş finansal tablolar ortaya çıkmaktadır. Bilgi kaynağı olarak; denetim komitesi, işletme yönetimi, iç denetim ve bağımsız denetim en önemli unsurlardır. Kaynak güvenilirlik teorisi (source credibility theory)'ne göre, denetim komitesi, işletme yönetimi, iç denetim ve bağımsız denetimin güvenilir olarak algılanması, finansal tabloların güvenilirliğini arttıracaktır. Denetlenmiş finansal tabloların güvenilirliğini arttırmak için işletme yöneticileri (CEO) iç denetçi ve bağımsız denetçilerin işini bilen uzman kişiler olması ve ön yargılarını yapılan işe yansıtılmaları yeterli olmayıp ayrıca finansal bilgi kullanıcılarının da bu şekilde algılamaları gerekir.

Finansal bilgi kullanıcıları finansal raporlamaya güven duymazlarsa, raporlanacak bilgilerin kapsam olarak genişletilmesi güvensizlik sorununu çözmeyecektir. Her şeyden önce kaynak güvenilirlik algılamasının olumlu yönde artması gerekir.

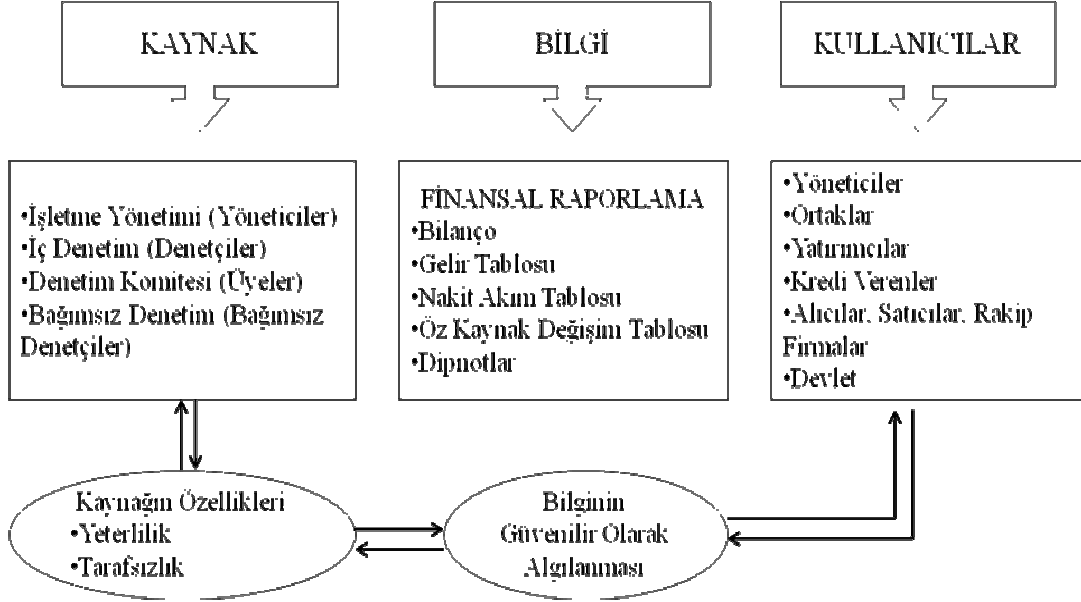
Daha önce yapılan araştırmalar finansal bilgi kullanıcılarının bağımsız denetçinin bağımsız davrandığı ile ilgili algılamaları arttıkça finansal tablolara olan güvenilirlik algılamalarının da arttığını gösterdiği için, çalışmamızın uygulama kısmında, finansal bilgi kullanıcılarının denetlenmiş finansal tablolar üzerindeki güvenilirlik algılamalarını test ederken, bağımsız denetçinin bağımsızlığını ve yeterlilik düzeyini etkileyen faktörler üzerinde durulacaktır. Bağımsız denetçilerin

---

¹¹⁸ Meigs ve Meigs, s.30.

bağımsızlığını etkileyen faktörler, denetlenmiş finansal tabloların güvenilirliğini de etkileyen faktörler olarak ele alınabilir. Şekil 2.1’de kaynak güvenilirlik teorisi ve finansal raporlama ilişkisi görülmektedir.

Şekil 2.1: Finansal Raporlama ve Kaynak Güvenirlik Teorisi İlişkisi

Kaynak: Mustafa Arı, “Finansal Raporlamada Güvenirlik”, Ekin Yayın Dağıtım, 2008, s.50.

2.4. Finansal Raporlamanın Güvenirliği

1990’lar boyunca muhasebe mesleği daha çok etik konular ve bağımsızlık standartları ile uğraşırken, muhasebenin asıl konusu olan kamuoyu çıkarlarının korunması üzerinde fazla durulmamıştır. Kamuoyunda muhasebeye karşı büyüyen bir güven eksikliği oluşmuş, bağımsız denetimin başarısızlıkları yanlış bir şekilde şirket başarısızlıklarına neden olmuş ve bunun sonucunda denetimin etkinliği, güvenilirliği sorgulanmaya başlanmıştır.¹¹⁹ Finansal bilgi sisteminin güvenilirliği ve

¹¹⁹ Rezaee, Zabihollah. “Restoring Public Trust In The Accounting Profession By Developing Anti-Fraud Education, Programs, and Auditing”, **Managerial Auditing Journal**, Vol.19. No.1, 2004, s.136.

meslek mensubu olarak bağımsız denetçinin güvenilirliği sorgulanmaya başlanmıştır.¹²⁰

Halka açık şirketlerin çıkarmış olduğu hisse senetlerine yatırım kararlarında çok etkili olan finansal tablolar üzerindeki kamuoyu güveni çok büyük ölçüde bağımsız denetçilere bağlıdır.¹²¹

Bağımsız denetimden geçmiş olan finansal tablolara olan kamuoyu güveni; makul (reasonable) yatırımcıların bağımsız denetçileri, denetimini yaptığı şirket ile herhangi bir çıkarı veya çıkar çatışması ilişkisi bulunmayan, bağımsız, mesleğinde uzman kişiler olarak algılamalarına bağlıdır.¹²² Güven algılama ile ilgilidir. Çalışmamızın uygulama kısmında denetlenmiş finansal tabloların güvenilirlik algılaması test edilirken, bağımsız denetçinin algılanması üzerinde durulmaktadır.

Hodge (2003) yapmış olduğu çalışmada yatırımcıların şimdiki denetlenmiş finansal bilgileri beş yıl öncekilerine göre daha az güvenilir olarak algılamakta olduklarını, fakat şimdiki denetlenmiş finansal bilgiler üzerinde eskisinden daha fazla ilgilenmekte olduklarını ortaya koymuştur. Yine bu çalışma ile Hodge, denetlenmiş finansal bilgilerin güvenilirliğindeki azalmanın muhtemel bir nedeni, bu çalışmanın yapıldığı zamana kadar beş yıl boyunca, algılanan denetçi bağımsızlığındaki azalma olduğunu ortaya koymuştur. Güvenirlik ile denetçi bağımsızlığı arasında pozitif ve anlamlı bir korelasyon olduğu anlaşılmıştır.¹²³ Denetçinin bağımsızlığı, daha doğrusu finansal bilgi kullanıcıları tarafından algılanan bağımsızlığı arttıkça, denetlenmiş finansal tabloların güvenilirliği de artmaktadır. Buradan hareketle, finansal bilgi kullanıcılarının bağımsız denetçinin bağımsızlığı konusundaki düşünceleri, finansal tablolara olan güveni de belirleyecektir.

---

¹²⁰ Serao, Francesco. “Uluslararası ve Ulusal Muhasebe Kuruluşlarının Denetim Güvenliğindeki Fonksiyonu ve Güvenlik Önerileri”, **XVII. Türkiye Muhasebe Kongresi; Muhasebe ve Vergi Denetiminde Yeni Yaklaşımlar**, İstanbul: TÜRMOB Yayınları-199, Lütfi Kırdar Kongre ve Sergi Sarayı, 10-12 Ekim 2002, s.330.

¹²¹ Walker, David M. “Accounting Profession: Oversight, Auditor Independence, and Financial Reporting Issues”, (May 3, 2002), United States General Accounting Office Washington, <http://www.gao.gov/new.items/d02742r.pdf> (23 Ağustos 2005) s.7.

¹²² Walker, David M. “Protecting the Public Interest, Selected Governance, Regulatory Oversight, Auditing, Accounting , and Financial Reporting Issues”, United State General Accounting Office (GAO), 5 Mart 2002, <http://www.gao.gov/new.items/d02483t.pdf> (26 Ağustos 2005) s.13.

¹²³ Hodge, Frank D. “Investors’ Perceptions of Earnings Quality, Auditor Independence, and The Usefulness of Audited Financial Information”, **Accounting Horizons**, Vol.17, supplement 2003 [http:// web28.epnet.com/externalframe.asp?tb=1&_ug=sid+57261928](http://web28.epnet.com/externalframe.asp?tb=1&_ug=sid+57261928) (8.4.2006), s.44.

Muhasebe veya finansal bilgilerin yeterli, tarafsız ve güvenilir olmaması, önemli ölçüdeki ekonomik kaynakların kaybı veya yanlış kullanımı ile sonuçlanan yanlış kararların alınmasını ortaya çıkarmaktadır.¹²⁴

2.4.1. Uluslararası Finansal Raporlama Skandalları

ABD’de ortaya çıkan finansal raporlama skandalları incelendiğinde finansal tablo hilelerinin nedenlerini ve etkilerini açıklayan birbirini etkileyen (interactive) beş faktör ortaya çıkmaktadır. İngilizce kelime olarak “CRIME” (Suç) kelimesinin harfleri bu beş faktörün baş harflerinin yan yana gelmesinden oluşmuştur. “C” (Cooks) “yemek” anlamında birinci faktördür. Bu kavram, hileli finansal tabloların, halka açık şirketlerin üst düzey yönetim takımlarının ortam hazırlaması, yöreklendirmesi, katılması, onaylaması veya bilgisi dahilinde hazırlandığını açıklamaktadır. “R” (Recipes) “Tarif” anlamında, hileli finansal tabloların nasıl ve ne şekilde yapıldığını açıklar. “I” (Incentives) “motivasyon, güdü” anlamında, hileli finansal tabloları hazırlarken şirketlerin sahip olduğu en yaygın güdülerin neler olduğunu açıklar. “M” (Monitoring) “gözetim” anlamında, halka açık şirketlerin finansal raporlama sürecinin bir gözetim mekanizmasını da içerdiğini açıklamaktadır. “E” (End Results) “sonuçları” anlamında, hileli finansal raporlama sonucunda katlanılmak zorunda olan yaptırımları açıklar. Hileli finansal raporlama yapan şirketler; iflas, sahiplerinin değişmesi, hisse senedi fiyatlarının hızlı ve önemli ölçüde düşmesi, borsada listeden çıkarılması (delisting) gibi sonuçlara katlanmışlardır.¹²⁵

WorldCom, Qwest, Tyco ve Global Crossing şirketlerinin finansal raporlama hilelerinin neden olduğu piyasa kapitalizasyonu kaybının 460 milyar dolar olduğu tahmin edilmektedir.¹²⁶

Enron şirketinin hızlı bir şekilde çöküşü, sermaye piyasalarındaki çöküşü, sermaye piyasalarındaki yatırımcıların güveninin sağlanması açısından temel

¹²⁴ Brownlee II, Ferris ve Haskins, s.233.

¹²⁵ Rezaee, Zabihollah. “Causes, Consequences, and Deterrence of Financial Statement Fraud”, **Critical Perspectives on Accounting**, Vol.16, Iss.3, (April 2005), ss.280-286.

¹²⁶ Aslan, Sinan ve Burak Arzova. “Denetçi Raporlarının Kamunun Aydınlatılması Yönüyle İnternet Ortamında Yayınlanması: Beş Ülke Ve Türkiye Kıyaslaması”, **Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, Cilt 6, Sayı:2, (Haziran 2004), s.74-75.

oluşturan finansal raporlama ve denetim sistemlerinin tümünün ağır bir şekilde eleştiri almasına neden olmuştur.¹²⁷

2.4.1.1. Enron ve WorldCom

Temmuz 2002 tarihindeki WorldCom'un iflası ile 107 milyar \$ zarar gerçekleşmesine kadar Amerikan tarihindeki en büyük şirket zararı Enron firmasının Ağustos 2001'de iflası ile ortaya çıkan 63 milyar \$ zarardır. Bu iki şirket iflası da etik olmayan şirket uygulamaları ile hatalı muhasebe uygulamalarının sonuçlarıdır.¹²⁸

2.4.1.1.1. Enron

Enron şirketi 1996-2000 yılları arasında ortaklarına 1,8 milyar (billion) dolar gelir elde ettiğini raporlamasına rağmen, vergi idarelerine 1 milyar dolar zarar bildirmiştir.¹²⁹

Finansal tablolarda gözüken kayıpları azaltmak, kârları arttırmak, Enron'un kredi değerini düşürerek gireceği enerji sektöründe kredibilitesini azaltabilecek olan bilançoda gözüken fazla borçların görünmemesini sağlamak amaçlarıyla; kendi hisse senetlerini senet veya nakit karşılığında "özel amaçlı şirket"e transfer etmiştir. Enron'un hisse senetleri fiyatının düşmesiyle birlikte "özel amaçlı şirket" in değerinin de düşmesi, Enron'un garanti ödemesini gerektirmiş, bu garanti ödemeleri Enron'un hisse senetlerinin fiyatının daha da aşağılara düşmesini hızlandırmıştır. Bu durum Enron'un "özel amaçlı şirket"i konsolide kapsamı dışında gösterebilme şartı olan %3 bağımsız 3.kişi hissedar olma kuralının çiğnenmesine neden olmuş, sonuçta "özel amaçlı şirket" in bütün borçlarının tekrar Enron'un bilançolarına aktarılmasını gerektirmiştir.¹³⁰ Burada finansman maliyetlerinin azaltılması için bilanço dışı finansman tekniği olarak "özel amaçlı şirket" tekniğinden yararlanılmış fakat

---

¹²⁷ Shaikh, Junaid M. ve Mohammad Talha. "Credibility and Expectation Gap in Reporting on Uncertainties", **Managerial Auditing Journal**, Vol.18, No.6/7, s.517.

¹²⁸ Jenkins, Nicole Thorne. "Auditor Independence, Audit Committee Effectiveness, and Earnings Managements", (A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for The Doctor of Philosophy Degree in Business Administration in the Graduate College of the University of Iowa, Iowa December 2002), s.49.

¹²⁹ Shaikh ve Talha, s.517.

¹³⁰ Otlu, Fikret, Ahmet Uğur. "Bilanço Dışı Finanslama Tekniği Olarak Özel Amaçlı Şirketler", **Muhasebe ve Denetim Bakış**, Yıl:5, Sayı:18, (Nisan 2006), ss.120-122.

başarıya ulaşılamamıştır. “Özel amaçlı şirket” tekniği Enron şirketinde olduğu gibi sponsor şirketin (Enron) gerçek borç tutarlarını kendi bilançosunda göstermeyerek gizleyebilmesi, finansal tabloların güvenilirliği açısından olumsuz olarak algılanma olasılığını arttırmıştır.

Enron şirketi çalışanlarına sunmuş olduğu bir emeklilik fonu seçeneğinin çalışanlar tarafından değerlendirilmesi nedeniyle; Employee Benefit Research Institute ve The Investment Company Institute tarafından yapılan bir çalışmaya göre; şirketin toplam varlıklarının üçte biri çalışanların emeklilik fonlarından oluşmakta olduğu anlaşılmıştır. Şirketin iflası ile birlikte çalışanlar sadece işsiz kalmadı, aynı zamanda yatırımlarını da kaybetmiş oldular.¹³¹

Arthur Andersen bağımsız denetim firması, 1999 ve 2000 yılında Enron firması için hazırlamış olduğu müşteri risk analizinde “Enron’un saldırgan kazanç hedefleri vardır ve bu hedeflere ulaşmak için çok sayıda karmaşık işlemler yapmaktadır” ifadesini kullanarak, şirketin maksimum risk düzeyinde olduğunu belirtmesine rağmen, özel amaçlı girişimlerine ilişkin muhasebe uygulamalarını genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uydurma çabası içine girmiştir. Denetim ekibinde yer alan bazı kişilerin finansal tabloların açık ve dürüst bir şekilde sunulmadığını anlamış olmalarına rağmen, Enron şirketinin finansal tablolarının bağımsız denetim raporunda olumlu görüş bildirilmiştir.¹³² Bu durum, Enron’un finansal raporlama süreciyle ilgili olarak bağımsız denetim firmasının sorumluluğu hakkında ipuçları vermektedir.

Enron’un çöküşü ile birlikte; kurumsal yönetim sisteminin etkinliği, bağımsız denetim ve sermaye piyasalarının temelini oluşturan finansal raporlama, kamuoyu çıkarlarını korumak amacıyla sorgulanmaya başlanmıştır.¹³³ AICPA’nın özel finansal raporlama komitesi, mevcut finansal raporlama modelinin yeterliliği konusundan

---

¹³¹ Toraman, Cengiz. “Enron Olayı ve Bu Olaydan Çıkarılması Gereken Dersler”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Temmuz 2002, Sayı 15, s.89.

¹³² Özbirecikli, Mehmet. “Bağımsız Denetçinin Müşteri Firmanın Yolsuzluk Eylemi Karşısındaki Tutumu: Şirket Yolsuzluk Vakaları ve Yasal Düzenlemeler Çerçevesinde Bir İnceleme”, **Muhasebe ve Denetim Bakış**, Yıl:5, Sayı:18, (Nisan 2006), s.13.

¹³³ Shaikh ve Talha s.518.

hareketle; şeffaflık, açıklık ve risk bazlı finansal raporlamanın gerekliliğini gündeme getirmiştir.¹³⁴

2.4.1.1.2. WorldCom

WorldCom şirketi 1996-2000 yılları arasında ortaklarına 16 milyar (billion) dolar kâr ettiğini raporlamasına rağmen, vergi idarelerine 1 milyar dolardan daha az vergilendirilebilir kâr raporlamıştır.¹³⁵

WorldCom giderlerini aktifleştirerek, kârını 3,8 milyar \$ şişirmiştir. Bu masraflar fiber optik ve veri iletim hatlarına ödenen kira gelirlerinden oluşmaktaydı. SEC'in WorldCom ile ilgili dosyasının 5. sayfasında yer alan tabloda, 2000 yılı 3.çeyreği ile 2002 yılı 1.çeyreği aralığında, raporlanmış olan hat maliyetleri toplamı 49,13 milyar \$ iken gerçek hat maliyetleri 57,1 milyar \$ olarak yer almıştır. Aradaki 7,97 milyar \$ lık fark gelir tablolarında gösterilmesi gerekirken bilançolara maliyet olarak kaydedildiği için; gelir tablolarında gerçek kâr 5,96 milyar \$ yerine, 13,93 milyar \$ olarak raporlanmış, finansal tablo kullanıcılarına sunulan gelir tablolarında kâr rakamları 7,97 milyar \$ şişirilmiş olarak yer almıştır.¹³⁶

Bağımsız denetim firması Arthur Andersen, 31 Aralık 2001 tarihinde sona eren döneme ait olarak 6 Şubat 2002 tarihinde sunmuş olduğu raporda “yönetimle aramızda finansal tablolar açısından önemli sayılacak veya hazırlamış olduğumuz denetçi raporunda değişiklik yapmamıza neden olabilecek bir uyumsuzluk bulunmamaktadır” ifadesi kullanılmakta ve yine aynı raporun 13.sayfasında fiber optik ve veri iletim hatları ile ilgili kiralama maliyetleri olarak yapılan denetim faaliyetlerinden bahsedilmektedir. Bütün bunlar, bağımsız denetim firması Andersen'in WorldCom şirketinin genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine aykırı olarak yapmış olduğu muhasebe işlemlerini anladığını fakat denetim raporlarına etkisini yansıtmadığı için kusurlu davrandığını göstermektedir.¹³⁷ Burada bağımsız

---

¹³⁴ Walker, Accounting Profession: Oversight, Auditor Independence, and Financial Reporting Issues, s.22.

¹³⁵ Shaikh ve Talha s.517.

¹³⁶ Özbirecikli, s.9.

¹³⁷ Özbirecikli, s.10.

denetim firması Arthur Andersen, müşteri firmayı koruduğu söylenebilir. Dolayısı ile bağımsız davrandığı söylenemez.

2.4.2. Finansal Raporlama Skandallarının Çıkış Nedenleri

Yönetim kurulu ve denetim komitesinin gözetim fonksiyonlarındaki eksiklikler, açgözlü ve kibirli şirket yönetimleri, üst yönetim tarafından işlerin uygun olmayan şekilde yürütülmesi, etkin olmayan denetim fonksiyonları, gevşek düzenlemeler, yetersiz ve fazla şeffaf olmayan finansal açıklamalar (financial disclosures), dikkatsiz yatırımcılar (shareholders) gibi birçok faktör son muhasebe skandallarını ortaya çıkarmıştır.¹³⁸

Muhasebe skandallarından önceki on yıllık süre boyunca, şirket performanslarının olumlu olarak gösterilmesi yönünde piyasa baskılarının dramatik bir şekilde artmış olduğu görülmektedir. Bu baskılar yatırımcılar (hisse senedini elinde bulunduranlar-shareholders) için daha iyi gözüken sonuçları üretirken, diğer taraftan yönetim takımını tehlike sınırına doğru iterek daha yüksek bir ölümcül riski ortaya çıkarmıştır.¹³⁹ Burada piyasa baskılarına dayanamayan bazı şirket üst yöneticileri kendi çıkarlarını da öncelemeye yarayan bazı finansal tablo hilelerini tercih edebilmişlerdir.

Hileli finansal raporlamalar asimetric bilgi problemini ortaya çıkarmış, piyasa oyuncularının her biri aynı bilgiye ulaşamadıkları için, daha fazla bilgiye sahip olanların daha fazla kazanmak istemeleri nedeniyle çok sayıda hisse senedi yatırımcısı da aşırı ölçüde zarar etmişlerdir.¹⁴⁰ İlgili şirketlerin bazıları piyasadan silinmiş, bu durum finansal raporlarda yer alan bilgilere güven kaybını hızlandırmıştır.

---

¹³⁸ Rezaee, „Causes, Cosequences, and Deterence of Financial Statement Fraud, s.288.

¹³⁹ Livingston, Phil. “We’re The Front Line For Shareholders”, **Financial Executive**, Vol.18, No.1, (Jan/Feb 2002), s.6.

¹⁴⁰ Kazıcı, Sami. “Uluslararası ve Ulusal Muhasebe Kuruluşlarının Denetim Güvenliğindeki Fonksiyonu ve Güvenlik Önerileri”, **XVII. Türkiye Muhasebe Kongresi; Muhasebe ve Vergi Denetiminde Yeni Yaklaşımlar**, İstanbul: Lütfi Kırdar Kongre ve Sergi Sarayı, 10-12 Ekim 2002, TÜRMOB Yayınları-199, s.336.

Yetersiz muhasebe düzenlemelerinin kötü niyetli uygulayıcılar tarafından manipüle edilmesi, yetersiz muhasebe uygulamalarını ortaya çıkarmıştır.¹⁴¹ Bu durum finansal raporlama skandallarının en önemli nedenlerinden biridir.

Şirketler tarafından belli amaçlarla kurulan özel amaçlı girişimler (SPE-Special Purpose Entities) A.B.D.’deki muhasebe düzenlemelerine göre bilanço dışı bırakılabiliyordu. Şirketin kredi oranlarını koruması gerekliliği düşünülerek, borçlarını gizlemek amacıyla özellikle üç ayrı özel amaçlı girişim Enron tarafından kullanılmıştır.¹⁴² Ayrıca Enron çok büyük ölçüdeki zararlarını, şirketin bir parçasını oluşturan Ö.A.G.’ler aracılığı ile gizlemiştir. Burada Ö.A.G.’ler için başka şirketler izlenimini oluşturarak, zararların bu şirketler tarafından hedge edildiğini, iflasından sonra SEC’e raporlamıştır.¹⁴³ Enron yöneticileri şirketin kredi derecesini, hisse başına kâr tutarını ve hisse senetleri fiyatlarını olumsuz yönde etkilenmeyecek şekilde finansman problemlerini çözebilmek amacıyla, bilanço dışı muhasebeleştirilmeye olanak veren Ö.A.G. oluşturmuşlardır. Ö.A.G.’ler şirket zararlarını gizleme, ihtiyaca göre kâr oluşturma, bilanço dışı tutmak istediği varlık ve borçları gizlemek amacıyla büyük bir ustalıkla Enron tarafından kullanılmıştır. Ancak, Ö.A.G.’in gereğinden fazla ve kural dışı, kontrolsüzce kullanımı Enron’un sonunu getiren en önemli nedenlerden biri olmuştur.¹⁴⁴

Finansal türev araçlarının yoğun ve uygun olmayan şekilde kullanılması yanlış ve hileli finansal tabloların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bir defasında, A.B.D.’de elektrik ve doğalgaz sözleşmeleri ile ilgili finansal türevleri kullanan en büyük şirket konumuna gelen Enron şirketi tarafından finansal türevler çok yoğun bir şekilde kullanılmış, Aralık 2001’de iflas masasına başvurması nedeniyle sermaye piyasasında 80 milyar \$ zarara neden olmuştur.¹⁴⁵

Beş büyük muhasebe denetim şirketinden biri olan Arthur Andersen, Enron şirketine eş zamanlı olarak danışmanlık ve bağımsız denetim hizmeti verdiği için

---

¹⁴¹ Penman, Stephen H. “The Quality of Financial Statements: Perspectives from the Recent Stock Market Bubble”, **Accounting Horizons**, Vol.17, Supplement 2003, ss. 78-79.

¹⁴² Brian Sinleton-Green, **Enron’un Sonuçları**, Accountancy, April 2002, Cengiz Toraman (çev.), Muhasebe Finansman Dergisi, Sayı 15, Temmuz 2002, s.92.

¹⁴³ Sinleton-Green, Brian. **Enron: Dolandırıcılık Sistemi Nasıl Çalıştı**, Accountancy, May 2002, Cengiz Toraman (çev.), Muhasebe Finansman Dergisi, Sayı 16, Ekim 2002, s.56.

¹⁴⁴ Parlakkaya, ss.73-74.

¹⁴⁵ Rezaee, Financial Statement Fraud Prevention and Detection, s.38.

çıkar çatışmasına neden olmuştur. Bağımsız denetçilerin muhasebe sorunları olduğu şeklinde bir rapor hazırlaması halinde, doğal olarak danışmanlık hizmetlerinden elde edilen gelirlerin azalma olasılığı artabilecektir.¹⁴⁶ Bir bağımsız denetçinin denetimini yaptığı bir şirketin aynı zamanda danışmanlığını yapmış olması durumunun, denetçi bağımsızlığına zarar vereceği literatürde birçok araştırmacı tarafından paylaşılan bir görüştür. Bu konu “bağımsız denetim başarısızlıkları” başlığı altında incelenmiştir.

2.4.3. Finansal Raporlamaya Olan Güvensizliğin Nedenleri

Muhasebe ve bağımsız denetim firmalarındaki; rekabetçi baskılar, çıkar çatışmaları, etkin olmayan bağımsız denetim fonksiyonları, çok sayıda gerçekleşen hileli finansal raporlama olayları ile denetim başarısızlıkları ve düzgün işlemeyen düzenleyici kurullar; finansal tablo denetiminin doğruluğu, objektifliği ve kalitesi üzerindeki algılanan güven eksikliğini ortaya çıkarmıştır.¹⁴⁷

Finansal raporlama modeline yapılan eleştiriler; kaliteli finansal raporlamayı etkileyen kurumsal yönetim sistemi, bağımsız denetim mesleği ve düzenleyici gözetim modellerini de kapsamalıdır.¹⁴⁸ Çünkü finansal raporlama süreci bu unsurların ortak ürünüdür. Bu unsurların finansal raporlama sürecinde etkin olması gereklidir.

IFAC’ın 2002 yılında yayınlamış olduğu “Finansal Raporlamada Kamuoyunun Güveninin Yeniden Kazanılması” adlı raporunda, güvenilirliğin; özellikle algılamayla ilgili ciddi bir problem olduğu sonucuna da ulaşılmıştır.¹⁴⁹ Çalışmamızın uygulama kısmında; Türkiye’nin üç büyük şehri olan İstanbul, Ankara ve İzmir’deki bankalarda kredi kararları ve hisse senetlerine yatırım kararları ile ilgili olarak finansal tablolar üzerinde değerlendirme ve inceleme yapan kişilerin ilgili şirketlerin finansal tabloları hakkındaki güvenilirlik algılamaları test edilmeye çalışılmıştır.

---

¹⁴⁶ Toraman, s.88.

¹⁴⁷ Rezaee, Financial Statement Fraud Prevention and Detection, s.236.

¹⁴⁸ Walker, Accounting Profession: Oversight, Auditor Independence, and Financial Reporting Issues, s.22

¹⁴⁹ Glenn Cheney, “Credibility Gap Threatens World Financial Reporting” **Accounting Today**, Sep 22-Oct.5 2003; Accounting & Tax Periodicals, www.webcpa.com (07.02.2006), s.14.

Finansal raporlamaya olan güvensizliğin nedenlerini ortaya koyabilmek için, finansal raporlama sürecinde rol alan kişi ve bölümlerin incelenmesi gerekir. Finansal raporlama sürecine katılan kişi ve kurumlar rollerini gereği gibi oynamadıkları zaman finansal raporlama süreci düzgün işlemeyeceği için, süreç sonunda ortaya çıkan finansal raporlama da amaç ve fonksiyonlarını tam olarak yerine getiremeyecektir. Finansal raporlamanın amaç ve fonksiyonlarının neler olduğu, ülke ve dünya piyasaları için ne denli önemli olduğu çalışmanın birinci bölümünde incelenmiştir.

Finansal raporlama sürecinin herhangi bir aşamasında yapılan hata, hile, yolsuzluk veya yanlışlık doğrudan finansal raporlamaya yansiyabilmektedir. Bunun için muhasebe sürecinin başından sonuna kadar, çeşitli aşamalarda rol alan kişi ve kurumların incelenmesi gerekir.

2.4.3.1. Kurumsal Yönetim Uygulamalarındaki Başarısızlıklar

Yaşanan uluslararası finansal krizlerin ve şirket skandallarının arkasında yatan önemli nedenlerden biri olan, kamunun ve özel sektörün, kurumsal yönetim politikalarının yetersiz olduğu görüşü, kurumsal yönetim (corporate governance) kavramını, dünyada son on yılda gittikçe önem arz eden bir olgu haline getirmiştir. Gelişmiş ülkeler, uluslararası finans kuruluşları veya ilişkili organizasyonlar, bu konuya büyük önem vermeye başlamışlar, yatırım yapmadan veya kredi tahsis etmeden önce kurumsal yönetim uygulamalarının kalitesini gözetir hale gelmişlerdir.¹⁵⁰

A.B.D.’deki şirket yönetimlerinde; yeni yönetim kurulu adaylarının belirlenmesinde çok fazla etkinliğe sahip ve kurul toplantılarında gündemi kontrol eden kişi olan, şirketin mevcut veya daha önceki CEO (icra müdürü)’nün yönetim kuruluna başkanlık yapmasının çok olağan karşılanması kurumsal yönetime ters düşmektedir.¹⁵¹ Yönetim kurulu yönetimin yaptığı işleri ortakların çıkarları doğrultusunda gözetim altında bulundurması gerektiği için üst düzey yöneticinin

---

¹⁵⁰ Gürsoy, Erdal. “Kurumsal Yönetim (corporate governance)”, **Yatırım Dünyası**, Mart 2003, ss.15-16.

¹⁵¹ Imhoff, Eugene A. “Accounting Quality, Auditing, and Corporate Governance”, **Accounting Horizons**, Vol.17, Supplement 2003, s.121.

başkanlık ettiği bir yönetim kurulunun bu fonksiyonunu tam olarak yerine getirmesi beklenemez.

Kurumsal yönetim katılımcıları; yönetim kurulu, denetim komitesi, üst yönetim takımı, iç denetçiler, bağımsız dış denetçiler ve düzenleyici kurullardan oluşmaktadır. Finansal tabloların kalite, doğruluk, şeffaflık ve güvenilirliğin sağlanabilmesi tüm olarak kurumsal yönetim sorumluluğunun yerleştirilmesine bağlı olduğu¹⁵² için, finansal raporlamaya olan güvensizliğin nedenlerinin, genel olarak kurumsal yönetim uygulamalarındaki başarısızlıklar olduğunu belirtebiliriz.

2.4.3.2. İşletme Üst Yönetiminin Başarısızlıkları

Finansal raporlamada yer alan bilgiler işletme yönetimlerinin iddialarından ibaret olduğu için, bu bilgilerin ilgili işletmenin gerçek durumunu yansıtmaması ile ilgili olarak en büyük sorumluluk işletme yönetimine ait olmalıdır.

Schipper (1989) gelir manipülasyonunu; bazı özel çıkarlar elde etmek amacıyla dış finansal raporlama sürecine bilinçli olarak yapılan müdahale olarak tanımlamaktadır.¹⁵³

A.B.D.'de yöneticilerin başarıları ve ikramiye planları muhasebe sonuçlarına göre belirlendiği için finansal raporlama ortamı, gelir manipülasyonu, kötü haberleri ertelemek veya gizlemek açısından yöneticileri yüreklendirmiştir. Bu durum finansal tabloları, yönetimin zenginlik maksimizasyon stratejisinin odak noktası haline getirmiştir.¹⁵⁴

Denis ve diğerleri (2006) tarafından yapılan çalışmada; şirket yöneticileri tarafından kullanılan rüçhan hakları (stock options) ile hile iddiaları olasılığı arasında pozitif bir ilişki olduğu belirlenmiştir.¹⁵⁵ Bu durum, şirket hisse senetlerinin prim

---

¹⁵² Rezaee, Causes, Consequences, and Deterrence of Financial Statement Fraud, ss.289-290.

¹⁵³ Matoussui, Hamadi and Mohamed Chakip Kolsi. "The Interaction Between Accruals Management and Financial Engineering with Special Purpose Entities", **Journal of Human Resource Costing & Accounting**, Vol.10, No.2, (2006), s.73.

¹⁵⁴ Imhoff, ss.120-121.

¹⁵⁵ Gillan, Stuart L. "Recent Developments in Corporate Governance: An Overview", **Journal of Corporate Finance**, Vol.12, Issue 3, (June 2006), s.387.

olarak şirket yöneticilerine verilmesi uygulamasının finansal raporlamanın güvenilirlik algılaması üzerine olan olumsuz etkisine işaret etmektedir.

Şirket yönetiminin, yönetim kurullarının oluşması ve faaliyetlerinin yürütülmesinde çok fazla etkiye sahip olması, yönetim kurulu üyelerinin yetersiz olması veya yöneticilerin fırsatçı davranışlarını önleyecek kadar bağımsız olamamaları; şirketlerin ortakların çıkarları doğrultusunda yönetilmelerini engellemektedir.¹⁵⁶

Şirket yöneticilerinden hissedarların mutluluğunu arttıracak şirket politikaları izlemeleri beklenir. Fakat Enron ve diğer bazı şirket skandallarında görüldüğü gibi, yatırımcıların yatırım arzularını yapay olarak arttırarak borsanın yükselmesini sağlamak amacıyla finansal verileri manipüle etmek bazen şirket yöneticilerine çekici gelebilmektedir.¹⁵⁷

2.4.3.2.1. Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları

Şirket yönetimleri, şirketin sağlıklı bir görünüme sahip olduğunu veya yatırımcılara sadece iletmek istedikleri mesajı sunmak amacıyla, finansal tablolar üzerinde, zaman zaman yaratıcı muhasebe (creative accounting) ya da gelir manipülasyonu (earnings managements) uygulamalarına başvurmaktadırlar. Amat, Blake ve Dowds (1999) a göre yaratıcı muhasebe “işletmenin finansal tablolarında yer alan rakamlarını, muhasebecilerin sahip oldukları muhasebe kuralları ile ilgili bilgileri kullanarak, istedikleri şekilde değiştirebilmeleri için kullandıkları bir süreçtir.”¹⁵⁸

“Yaratıcı” (creative) kavramı, muhasebe ilkelerinde “muhafazakarlık” ve “tutarlılık” kavramlarının tam tersi, -kitabına uydurarak-“istediği gibi göstermek” anlamına gelir. Yaratıcı muhasebe, uzun dönemli yerleşmiş uygulama ve geleneklerin dışına çıkarak finansal raporları gizli bir şekilde “iyi göstermek” için üst düzey şirket yöneticileri tarafından kendi çıkarlarını korumak için kullandıkları bir yöntemdir. Finansal tabloların iyi gösterilmesi, “görünüş olarak” genel kabul görmüş

---

¹⁵⁶ Imhoff, s.123.

¹⁵⁷ Taparia, s.10.

¹⁵⁸ Parlakkaya, ss.5-6.

muhasabe ilkelerine uyuyor olmasına rağmen, “gerçekte” mevcut düzenlemelerin farklı yorum sınırları içinde kalarak üst düzey yöneticilerin kişisel çıkar sağlamak için kullandıkları bir yöntemdir.¹⁵⁹ Doğal olarak burada ortaya çıkan bilgi asimetrisinin zararlarına küçük yatırımcılar ve bu bilgiye sahip olmayan diğer ortaklar maruz kalacaktır. Bu bilgiyi sonradan da olsa öğrenen yatırımcıların finansal raporlamaya olan güvenleri zayıflayacaktır. Finansal tablolar şirketlerin gerçek durumunu göstermekten uzak, ancak şirket üst yöneticilerinin istediği güzel şeyleri gösteren “sihirli aynalar” olarak algılanmaya başlanacağı için kamuoyunun finansal raporlamaya olan güvenleri zedelenmiş olacaktır.

İşletmeler ayrıca; borç/özkaynak ve kârlılık oranları gibi belirli finansal oranların sağlıklı görünümünü sağlamak amacıyla; menkul kıymetleştirme, proje finansmanı ve bazı duran varlıkların kiralanması şeklindeki bilanço dışı finansman yöntemleri olan farklı yaratıcı muhasabe uygulamalarına başvurabilmektedirler. Kısaca finansal tablolara makyaj yapılması veya istenilen şekilde ayarlanması şeklinde tanımlanabilen yaratıcı muhasabe için fırsatlar ve çözüm yolları, Amat, Blake ve Dowds (1999)’dan uyarlanmış olan tablo 2.1 de görülmektedir.¹⁶⁰

Tablo 2.1 Yaratıcı Muhasebe İçin Fırsatlar ve Çözüm Yolları

Yaratıcı Muhasebe İçin Fırsatlar	Düzenleyici Kurumların Çözüm Önerileri
1. Muhasebe yöntemi seçimi	İzin verilen seçenek sayısını azaltmak veya belirli kurallarla sınırlandırmak
2. Yanlı tahminler ve öngörüler	Tahmin kapsamını azaltmak
3. Yapay işlemlerin kaydedilmesi	Yasal şekilden çok ekonomik öze bakmak
4. Gerçek işlemlerin zamanlaması	Piyasa değerini esas alan muhasabe yöntemi (mark to market accounting) ni kullanmak

Kaynak: Raif Parlakkaya, Özel Amaçlı Girişimlere İlişkin Muhasebe Sorunları, 1.Basım, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2004, s.12.

¹⁵⁹ Hsieh, Ling-Feng, Yao-Tsung Tsai. “Information Asymmetry, Creative Accounting and Moral Choice: An Apocalypse of Procomp Informatic Ltd.” **Journal of American Academy of Business, Cambridge**, Vol.6, No.2, (March 2006), s.64.

¹⁶⁰ Parlakkaya, ss.12-14.

2.4.3.2.2. Özel Amaçlı Girişimler

Dharan (2002) a göre bilanço dışı kaynak sağlamak amacıyla, bir sponsor şirket ve bir grup dış yatırımcı arasında ortak girişim olarak tasarlanan bir yapı olarak tanımlanan özel amaçlı girişimler (Special Purpose Entities) (ÖAG); sponsor işletmelere, yatırımcılara göstermek istemedikleri bilgileri gizleme imkanı vererek, nakit akımları ile işletmenin finansal yapısı ve varlıklarının gerçekçi bir şekilde konsolide finansal tablolarda sunulmasını önlemekte, finansal tablolarda yer alan bilgilerin ihtiyaca uygunluk, zamanlılık, güvenilir ve karşılaştırılabilir olma özelliklerini ortadan kaldırabilmektedir.¹⁶¹

Matoussi ve Kolsi (2006) tarafından yapılan ampirik çalışmada; daha çok fırsatçı olarak “özel amaçlı girişimleri” kullanan firmaların, farklı tahakkuk seçeneklerini kullanma düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı çalışma sonuçlarına göre; şirket yöneticileri yıl içinde işler devam ederken öncelikli olarak “özel amaçlı girişimleri” kullandıkları, özellikle yıl sonunda da farklı tahakkuk seçeneklerini kullanarak manipülasyon yaptıklarını ortaya koymuştur.¹⁶² Bu durum şirket yöneticilerinin kendi çıkarlarını öncelemek için, “özel amaçlı girişimleri” kullanmalarının yanında, yasa ve düzenlemeler tarafından farklı muhasebe yöntemlerini seçme konusunda tanınmış olan hakları da işlerine geldiği şekilde kullanarak; finansal tablo kullanıcılarının yanlış karar almalarına neden olabilmektedirler.

2.4.3.3. İç Denetim Başarısızlıkları

James (2000) yapmış olduğu çalışmada; şirketlerin raporlarını “üst yönetime” sunan bir iç denetim departmanına sahip olmaları, finansal raporlama kullanıcılarının bu departmanın hileli finansal raporlamayı önleme kabiliyeti konusundaki güvenilirlik algılamalarını azaltmakta olduğunu ortaya koymuştur.¹⁶³ İşletme yönetiminin işletme hakkındaki iddialarından ibaret olan finansal raporlama hakkındaki olumsuz bir

---

¹⁶¹ Parlakkaya, ss.40-42.

¹⁶² Matoussi ve Kolsi, s.89.

¹⁶³ James, “The Effect of Internal Audit Outsourcing on Financial Statement Users’ Confidence in Their Protection From Fraudulent Reporting, ss.42-43.

durumun, iddiaların sahibi olan yönetime rapor edilmesi sorunu doğru şekilde çözüme ulaştıramayabileceği için bu şekilde bir sonuca ulaşılması mantıklıdır.

Swanger (1998) tarafından yapılan bir çalışmada, iç ve dış denetimin aynı muhasebe (denetim) firması tarafından yerine getirilmesi; bağımsız denetim firmasının algılanan bağımsızlığı üzerine negatif etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Bununla birlikte, bağımsız denetim hizmetini veren personelden farklı olarak yeterli sayıda personeli bünyesine alan ayrı bir danışma bölümü tarafından iç denetim hizmetinin verilmesinin (yani personel farklılaştırılmasına gidilmesinin) denetim firmasının bağımsızlık algılaması üzerinde olumlu bir katkısı olduğunu ortaya koymuştur.¹⁶⁴

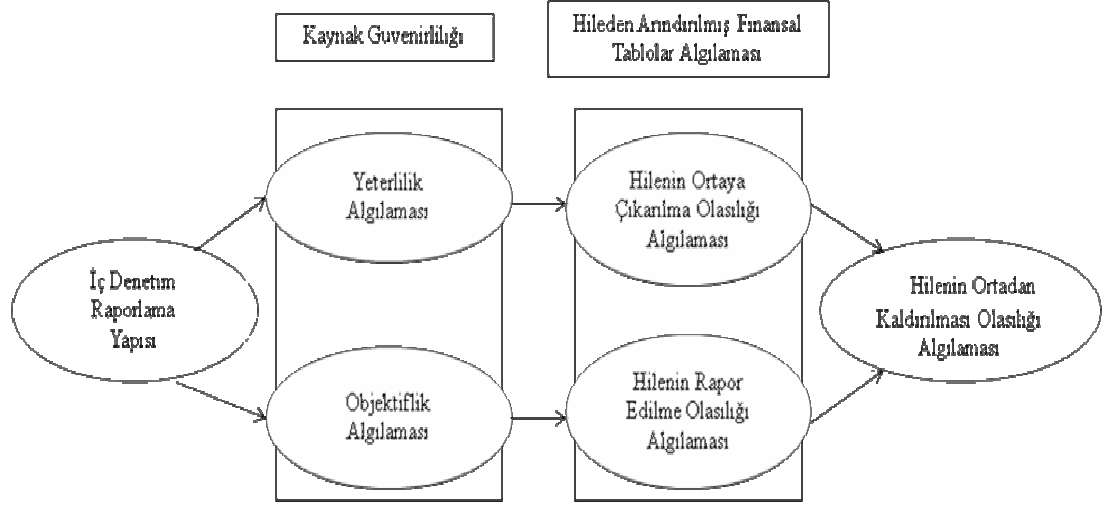
Daha önce yapılan çalışmalar şirketlerin büyük bir çoğunluğunun, üst yönetimin (senior management) iç denetim departmanı üzerinde önemli ölçüde etkiye sahip olacak şekilde yapılandırıldığını ortaya koymuştur. James (2000) yapmış olduğu çalışmada; finansal tablo kullanıcılarının, iç denetim fonksiyonunu sahip olduğu kendi departmanına yaptırarak üst yönetime raporlayan şirketlerin finansal tablolarına göre, dışarıdan bir iç denetim grubuna iç denetim işlerini yaptırarak (outsourcing) üst yönetime raporlayan şirketlerin finansal raporlarında hile olma olasılığı daha düşük olduğu konusunda bir algılamaya sahip olduklarını ortaya koymuştur.¹⁶⁵

---

¹⁶⁴ Swanger, Susan L. “The Effect of Internal Audit Outsourcing on Financial Analysts’ Perceptions of External Auditor Independence, Financial Statements Reliability and Investment Desirability”, (Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for The Degree of Doctor of Philosophy in the Darla Moore School of Business University of South Carolina, South Carolina 1998), ss.60-65.

¹⁶⁵ James, “The Effect of Internal Audit Outsourcing on Financial Statement Users’ Confidence in Their Protection From Fraudulent Reporting, ss.41.

Şekil 2.2: İç Denetim Raporlama Yapısının Kaynak Güvenirliliği ve Hilenin Önlenmesi Algılaması Üzerine Etkisi

Kaynak: James, Kevin L. “Structuring Internal Audit Reporting to Enhance User Confidence”, **Internal Auditing**, Vol.19, No.1. Jan./Feb.2004, s.19

Kaynak güvenirlilik teorisine göre iç denetçinin yeterlilik açısından daha olumlu algılanabilmesi; iç denetim departmanının sadece uzmanlık açısından yüksek düzeyde olarak görülmesi yeterli değil, aynı zamanda mevcut hilenin doğrusunu keşfedilme olanağına sahip olarak görülmesi de gereklidir. Finansal tablo kullanıcılarının, kaynak güvenirlilik unsurlarının, hileden arındırılmış finansal tablolar algılaması üzerine etkileri şekil 2.2’de görülmektedir.¹⁶⁶ Hileden arındırılmış finansal tablolar algılaması olumlu yönde olduğu zaman finansal tabloların güvenirlilik algılaması da olumlu yönde olabilecektir.

James tarafından (2000), kredi veren bankaların finansal tabloların hile içermesi olasılığı ile ilgili algılamaları üzerine yapılan çalışmada, iç denetim fonksiyonunu şirkette bulunan iç denetim departmanı tarafından yerine getirerek üst yönetime raporlayan şirketlerin finansal tablolarının hile içerme olasılıklarının, iç denetim fonksiyonunu beş büyük denetim firmasından birini kullanarak (outsourced) yerine getiren firmalara nazaran daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Yine kredi veren bankalar, ortaya çıkarılmış bir hilenin, beş büyük denetim firması tarafından

¹⁶⁶ James, “Structuring Internal Audit Reporting to Enhance User Confidence”, s.19

rapor edilme olasılığının, iç denetim departmanı tarafından üst yönetime rapor edilme olasılığından daha yüksek olduğu algısına sahiptir.¹⁶⁷

2.4.3.4. Etkin Olmayan Şirket Yönetim Kurulları

Şirket sahipleri (ortaklar) ın tamamı şirketleri yönetemeyeceklerine göre kendi aralarından seçtikleri üyelerden oluşan yönetim kuruluna şirketin kendi çıkarları doğrultusunda yönetilmesi için yetki vermektedirler. Yönetim kurulu finansal raporlama sürecinin düzgün bir şekilde işleyip işlemediğini sürekli gözetlemek zorundadır. Şirketlerin büyümesi, ortak sayısının artması, şirket yönetim kurullarının yüklerini arttırdığı için yönetim kurullarına finansal raporlama süreci ile ilgili sorumluluklarını yerine getirmede yardımcı olması amacıyla denetim komiteleri de oluşturulmuştur.

Yönetim kurulları (boards of directors) ve onların denetim komiteleri ile finansal raporlamanın doğruluğu ve güvenilirliği arasında çok önemli bir ilişki vardır. Zayıf bir yönetim kurulunun etkin olmayan bir denetim komitesi doğurması olasılığı yüksektir. Bu kombinasyon geniş çaplı, karmaşık ve farklılaşan operasyonlara sahip olan büyük şirketlerin finansal tablolarının (bağımsız) denetim işini de zorlaştırmaktadır.¹⁶⁸ Yönetim kurulu üyelerinin mümkün olduğunca şirket yöneticilerinden bağımsız davranabilen üyelerden oluşması finansal raporlama sürecinin gözetiminin daha sağlıklı bir şekilde yapılmasına katkı sağlayacaktır. Yönetim kurulu fonksiyonlarını etkin bir şekilde yerine getiremediği zaman, finansal raporlamanın gerçekleri yansıtmama olasılığı artacağı için, finansal raporlamaya olan güvenilirlik algılamasının zayıflayacağı düşünülmektedir.

2.4.3.5. Bağımsız Denetim Başarısızlıkları

Yatırımcılar ve diğer finansal bilgi kullanıcıları, bağımsız denetçilerden finansal raporlama sürecine dürüstlük, bağımsızlık, objektiflik, mekanik doğruluk

---

¹⁶⁷ James, “The Effect of Internal Audit Outsourcing on Financial Statement Users’ Confidence in Their Protection From Fraudulent Reporting, ss.39.

¹⁶⁸ Walker, Protecting the Public Interest, Selected Governance, Regulatory Oversight, Auditing, Accounting, and Financial Reporting Issues, s.8.

kazandırmalarını ve finansal tabloların yanlış bilgi içermelerini önlemelerini beklemektedirler.¹⁶⁹

Yatırımcılar ve kreditorler son zamanlarda bağımsız denetçi ve denetim komitelerinin sıklıkla fonksiyonlarını etkin olarak yerine getiremediklerini gözlemlemektedirler.¹⁷⁰

Humphrey (1992) kamuoyunun denetim rolü algılaması ile bağımsız denetçilerin denetim rolü algılaması arasındaki farklılığı “denetim beklentileri boşluğu” olarak tanımlamaktadır.¹⁷¹ Finansal tablo hilelerinin ortaya çıkarılması konusunda, finansal tablo kullanıcılarının bağımsız denetçinin sorumluluğu hakkındaki beklentileri “mutlak güvence” olarak algılamasına rağmen, bağımsız denetçinin özellikle SAS No.82 ve diğer düzenlemeler kapsamındaki hile ile ilgili sorumluluğu; “önemlilik” kavramı çerçevesinde “mantıklı güvence” vermek olarak düzenlenmiştir.¹⁷² Bu durum finansal tablo kullanıcılarının bağımsız denetimden beklentilerinin karşılanmaması nedeniyle güvenilirlik algılamalarını olumsuz yönde etkilemektedir. Denetim beklentileri boşluğu genişledikçe finansal tabloların güvenilirlik algılamasında da azalma olacağı beklenilir.

Denetim süreci boyunca dikkate alınan önemlilik düzeyinin bağımsız denetçiler tarafından belirlenmiş olması, finansal tablo kullanıcıları için nelerin önemli nelerin önemli olmadığına bağımsız denetçiler tarafından belirlenmesi anlamını taşır ki bu bir paradokstur.¹⁷³

Bağımsız denetimin başarıya ulaşabilmesi “önemlilik düzeyi”nin çok iyi belirlenmiş olmasını gerektirir. Bağımsız denetçilerin “önemlilik düzeyi” yargısı, nitel ve nicel olmak üzere iki unsurdan oluşur. Nitel önemlilik konusunda uygulanabilir, anlaşılır düzenlemelerin olmaması nedeniyle, denetçiler ağırlıklı olarak nicel önemliliği ön plana çıkarmışlardır. Enron olayı sadece nicel önemlilik

---

¹⁶⁹ Walker, Protecting the Public Interest, Selected Governance, Regulatory Oversight, Auditing, Accounting , and Financial Reporting Issues, s.13.

¹⁷⁰ Imhoff, s.122.

¹⁷¹ Shaikh ve Talha, s.527.

¹⁷² Erdoğan, Nurten. “Hileler Karşısında Denetçinin Sorumluluğu ve SAS.No.82”, **Muhasebe ve Denetim Bakış**, Yıl:2, Sayı:6, Şubat 2002, s.20.

¹⁷³ Shaikh, Junaid M. ve Mohammad Talha. “Credibility and Expectation Gap in Reporting on Uncertainties”, **Managerial Auditing Journal**, Vol.18, No.6/7, p.521.

üzerinden hareketle yapılan bağımsız denetimin başarıya ulaşamayabileceğini göstermiştir.¹⁷⁴

Hodge (2003) yapmış olduğu çalışmada, denetlenmiş finansal bilgilerin güvenilirliğindeki azalmanın muhtemel bir nedeni, beş yıl öncesinden bu yana, beş yıl boyunca, algılanan denetçi bağımsızlığındaki azalma olduğunu ortaya koymuştur.¹⁷⁵ Bu bağlamda finansal tablo kullanıcıları tarafından algılanan denetçi bağımsızlığı çok önemlidir.

Denetçi raporu bağımsız olmasına rağmen, finansal bilgi kullanıcıları ve analistler, bağımsız denetçi ücretinin finansal tabloları incelenmekte olan şirket tarafından ödendiğinin farkında olmalıdırlar. Bağımsız denetçi müşterisini tatmin etmek zorunda olduğu için, daima potansiyel bir çıkar çatışması mevcuttur. 1990'lı yıllarda A.B.D.'de bağımsız denetçilere karşı müşterilerinin çıkarlarını korumaları ile ilgili açılan yolsuzluk davalarında hızlı bir artış olması ve şirketlerin büyük ölçüde zarara uğramaları, bağımsız denetim dolayısı ile denetlenen finansal tabloların kamuoyunda güven kaybına uğramıştır.¹⁷⁶

Şirketlerin sıklıkla denetçi değişikliğine gitmeleri açıklamış oldukları finansal bilgiler hakkında bir takım problemlerin olabileceğinin işareti sayılabilir.¹⁷⁷ Bağımsız denetçi değişikliklerinin bazılarının, müşteri firmanın büyümesi gibi haklı nedenlere sahip olmasına rağmen, bazıları da “görüş satın alma” (opinion shopping) nedenleri ile yapılmaktadır. SEC “görüş satın alma”yı; “finansal raporlamanın güvenilirliğini engelleyecek nitelikte olsa bile, bir şirketin, özellikle belirli raporlama amaçlarını gerçekleştirmek amacıyla, dizayn edilmiş, önerilmiş muhasebe işlemlerini onaylamayı kabul eden bir bağımsız denetçiyi arayıp bulması” şeklinde açıklamaktadır.¹⁷⁸ Müşteri işletme kendi istediği yönde görüş bildirecek olan bir bağımsız denetçi bulunduğu zaman hemen denetçi değişikliğine gidebilmektedir. A.B.D.'de Federal Ticaret Komisyonunun (FTC) baskıları sonucunda 1970'li yılların

---

¹⁷⁴ Erdoğan, Nurten. “Muhasebe Denetiminde Niteliksel Önemliliğin Önemi”, **Muhasebe ve Finansman**, Sayı:31, (Temmuz 2006), s.119.

¹⁷⁵ Hodge, s.44.

¹⁷⁶ Fraser Lyn M. ve Aileen Ormiston. **Understanding Financial Statements**, Fifth Edition, New Jersey: Prentice-Hall Inc. 1998, s.11-14.

¹⁷⁷ Fraser ve Ormiston, s.12.

¹⁷⁸ Lu, Tong. “Does Opinion Shopping Impair Auditor Independence and Audit Quality?”, **Journal of Accounting Research**, Vol.44, No.3, (June 2006), s.562.

ortalarında muhasebe (CPA) şirketlerine reklam yapabilme izni verilmiştir. Bunun sonucunda, rekabet edebilmek için denetim maliyetlerini düşürme baskısına maruz kalan bağımsız denetim şirketlerinin denetim personel kalitesi ve ücretlerinde kısıntıya gitmeleri daha düşük kaliteli bağımsız denetimi doğurmuştur.¹⁷⁹

Personelin eğitimi veya gözetlenmesi ek maliyet yüklediği için denetim personelinin mesleğin gerektirdiği uzmanlık açısından yeterli hale gelememesi; müşteri işletme yönetiminin hazırlamış olduğu finansal tablolar ile ilgili olarak ortaya çıkan ihtilaflar nedeniyle, müşteri firmaya sağlanan bütün hizmetlerden elde edilen gelirlerin tümünü kaybetme düşüncesi gibi nedenler de denetçi bağımsızlığı ve denetim kalitesi ile ilgili problemleri ortaya çıkarmaktadır.¹⁸⁰

Şirket yönetimleri yanlış beyanda bulunarak hileli finansal raporlama yaptıkları için sorumlu tutulmalarının yanında, bağımsız denetçilerde bu hileleri kasıt veya ihmalden kaynaklanan nedenlerle ortaya çıkaramadıkları için sorumluluklarının çok fazla olduğu, daha önce açıkladığımız gibi, son zamanlarda ortaya çıkan hileli finansal raporlama skandalları ile ortaya konmuştur.

2.4.3.5.1. Geleneksel Denetim Standartları

Geleneksel denetim standartları bütün hileleri ortaya çıkartmaktan öte, finansal tablo hilelerini ortaya çıkarmak üzerine daha fazla ağırlık vermiştir. Bağımsız denetçiler profesyonel olarak işletme varlıkları (aktifleri) ile ilgili hileleri değil, basit finansal tablo maddi hatalarını ortaya çıkarmak için ücret almaktadırlar. Bu durum finansal tablo kullanıcılarının beklentileri ile bağımsız denetçilerin ortaya koydukları arasında bir boşluk oluşturmaktadır.¹⁸¹ Bağımsız denetçiler finansal tablo kullanıcılarının beklentilerini karşılayamadıkları için finansal raporlamanın güvenilirliği azalmaktadır.

---

¹⁷⁹ Imhoff, s.120.

¹⁸⁰ Imhoff, s.123.

¹⁸¹ Rezaee, Restoring Public Trust In The Accounting Profession By Developing Anti-Fraud Education, Programs, and Auditing, s.138.

2.4.3.5.2. Aynı Müşteriye, Denetim-Dışı ve Denetim Hizmetinin Eş-Zamanlı Olarak Verilebilmesi

Muhasebe şirketlerinin bazı müşterileri için, bağımsız denetim ve yönetim danışmanlığı rollerini aynı zamanda üstlenmeleri finansal raporlama sürecinin kalite, doğru ve dürüstlüğü hakkında soru işaretlerini ortaya çıkarmıştır.¹⁸²

Müşteri şirkete danışmanlık hizmeti karşılığı çok fazla gelir elde eden denetçiler, aynı şirketin bağımsız denetimini yaparken bağımsız davrandıklarını iddia etmeleri ne ölçüde doğru olabilir? Yönetimin bir fonksiyonu olarak görülen muhasebe sisteminin kurulması ve yürütülmesinde danışmanlık hizmeti vermiş olan denetçiler aynı şirketin bağımsız denetimini yaparken bağımsız davrandıklarını söylemeleri ne ölçüde inandırıcı olduğu en önemli tartışmalı konular arasındadır.¹⁸³

Denetim hizmetleri için söz konusu olan yüksek rekabet ortamında yaşayabilmek için, denetim şirketleri çeşitli denetim-dışı hizmetler sunmaya başladılar ve çoğu zaman denetim hizmetinden kazandıklarından daha fazla parayı bu tür hizmetlerden elde ettiler. Aynı müşteriye, denetim-dışı ve denetim hizmetinin eş zamanlı olarak verilmesi (önerilmesi), denetçilerin objektiflik ve bağımsızlıklarını zayıflatan çıkar çatışmasını ortaya çıkarmış, bu da denetim başarısızlıkları ile sonuçlanmıştır.¹⁸⁴ Bağımsız denetimin finansal tablo kullanıcıları tarafından başarısız olarak algılanması, finansal raporlamanın güvenilirliğini azaltmıştır. Çünkü finansal tablolar sonuçta kamuoyuna sunulmadan önce bağımsız denetimin incelemesinde geçmektedir.

Bağımsız denetçinin denetim dışı vermiş olduğu danışmanlık hizmetleri karşılığında elde ettiği ücret, toplam bağımsız denetim hizmeti karşılığı almış olduğu ücretten çok fazla olduğunda; müşteri şirketi memnun etme yönünde bir baskı oluşturarak denetçi bağımsızlığının tehlikeye girebileceği genel olarak kabul edilen bir görüştür.¹⁸⁵ PricewaterhouseCoopers muhasebe denetim danışmanlık şirketi 2001

---

¹⁸² Imhoff, s.119.

¹⁸³ Swanger, s.11.

¹⁸⁴ Rezaee, Restoring Public Trust In The Accounting Profession By Developing Anti-Fraud Education, Programs, and Auditing, s.137.

¹⁸⁵ Walker, Protecting the Public Interest, Selected Governance, Regulatory Oversight, Auditing, Accounting , and Financial Reporting Issues, s.14.

yılında, Tyco International Ltd. şirketinden bağımsız denetim ücreti olarak 13 milyon dolar kazanç elde etmesine rağmen aynı şirkete vergi danışmanlığı karşısında 18 milyon dolar elde etmiştir.¹⁸⁶ Bağımsız denetçiler tarafından çift rol üstlenilmesi, finansal tablo kullanıcıları tarafından rollerin çatışması şeklinde algılanması olasılığını ortaya çıkarmaktadır.

2000-2001 döneminde, Arthur Andersen tarafından Enron'un hileli finansal raporlama yapmasına göz yumularak ortaya çıkan illegal durumun arkasında yatan en önemli motivasyonunun, Enron tarafından Andersen denetim firmasına, denetim dışı hizmetleri karşılığı ödenmiş olan çok fazla tutardaki ücretler olduğu belirtilmiştir.¹⁸⁷

2.4.3.5.3. Şirketlerin Uzun Süre Aynı Bağımsız Denetçiler Tarafından Denetlenmiş Olması

Uzun yıllar aynı müşteri şirkete aynı bağımsız şirketi tarafından denetim hizmetinin verilmesi, bağımsız denetçinin objektifliğini zedeleyebilir. Ayrıca, müşteri işletme faaliyetlerinin bağımsız denetçi tarafından yakından bilinmesi, denetimin tam olarak yapılmamasına neden olabilir.¹⁸⁸

1986 yılında oluşturulan Enron A.Ş., bağımsız denetçi olarak Arthur Andersen Denetim şirketini seçmiş, yaklaşık olarak 16 yıl denetim Andersen tarafından yapılmıştır.¹⁸⁹

2.4.3.6. Hileli Finansal Raporlama

Bilerek yanıltıcı finansal tabloların hazırlanması, hileli finansal raporlama olarak adlandırılır.¹⁹⁰ Hileli finansal raporlama, doğru olmayan finansal tabloların şirketler tarafından bilerek, isteyerek, finansal tablo kullanıcılarını yanıltmak veya

---

¹⁸⁶ Wild, Subramanyam ve Halsey, s.23.

¹⁸⁷ Klein, April. "Likely Effects of Stock Exchange Governance Proposals and Sarbanes-Oxley on Corporate Boards and Financial Reporting", **Accounting Horizons**, Vol.17, No.4, December 2003, p.353.

¹⁸⁸ Walker, Protecting the Public Interest, Selected Governance, Regulatory Oversight, Auditing, Accounting, and Financial Reporting Issues, s.17.

¹⁸⁹ Parlakkaya, s.75.

¹⁹⁰ Needles ve Diğerleri, s.223.

yanlış yönlendirmek amacıyla hazırlanması ve yayınlanması teşebbüsüdür. Hileli finansal tablolar, üst yöneticiler ve denetçiler gibi bilgi sahibi profesyonel fakat kötü niyetli kişiler tarafından çok iyi düşünülmüş, planmış bir senaryonun uygulamaya konulması şeklinde gerçekleşebilmektedir.¹⁹¹ Finansal raporlama hileleri aşağıdaki eylemler şeklinde gerçekleştirilmektedir:¹⁹²

- Muhasebe kayıtları dolayısı ile finansal tabloların hazırlanmasına dayanak oluşturan belgelerin sahte olması, tahrifi ya da değiştirilmesi,
- İşletmede gerçekleşmiş olaylar ile ilgili önemli bilgilerin finansal tablolarda yanlış gösterilmesi veya hiç gösterilmemesi,
- Tutar, sınıflandırma, gösterim ve açıklamalar yapılırken bilerek ve isteyerek genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uyulmaması.

Finansal tablolardaki yanlış beyanların sorumlusu, işletme yönetimi veya bağımsız denetçiler kim olursa olsun; sonuç olarak yanlış beyan bir kusurdur ve aşağıdaki şekil 2.2’de görüldüğü gibi; hata (ihmal), hile (kasıt) olmak üzere iki nedeni olabilir.¹⁹³

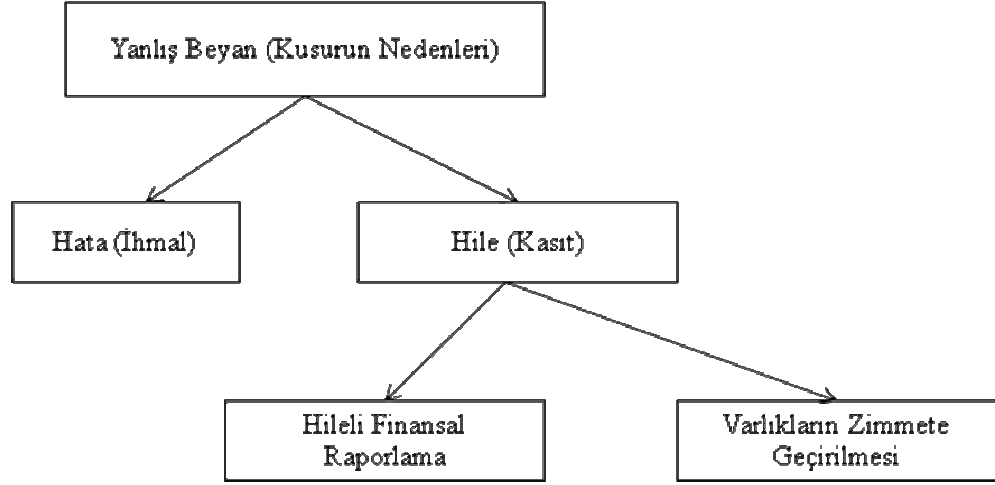
---

¹⁹¹ Rezaee, Causes, Consequences, and Deterrence of Financial Statement Fraud, s.279.

¹⁹² Erdoğan, Hileler Karşısında Denetçinin Sorumluluğu ve SAS.No.82, s.21.

¹⁹³ Özbirecikli, s.4.

Şekil 2.3: Yanlış Beyanın Nedenleri

Kaynak: Özbirecikli, Mehmet. “Bağımsız Denetçinin Müşteri Firmanın Yolsuzluk Eylemi Karşısındaki Tutumu: Şirket Yolsuzluk Vakaları ve Yasal Düzenlemeler Çerçevesinde Bir İnceleme”, **Muhasebe ve Denetime Bakış**, Yıl:5, Sayı:18, (Nisan 2006), s.4.

Hileli finansal raporlamayı önlemek için gerekli yöntem ve araçları araştırmak, geliştirmek amacıyla 1980’lerin sonlarında kurulmuş olan Treadway Komisyonu, hileli finansal raporlamanın, çoğunlukla finansal sorunlar yaşamakta olan şirketlerle ilişkili olduğunu gözlemlemiştir.¹⁹⁴

Finansal raporlama sürecinin kalitesinden ve güvenilir finansal raporlar üretilmesinden işletme yönetimi sorumlu olduğu için, finansal tablo hileleri ile yönetim hileleri eş anlamlı olarak kullanılabilir.¹⁹⁵ Bununla birlikte hileli finansal raporlamayı anladığı veya anlamak için gerekli mesleki özeni göstererek, durumu raporlarına yansıtmayan bağımsız denetçilerin de sorumlulukları vardır.

Hileli finansal tablolar genellikle şu amaçlara ulaşabilmek için düzenlenebilmektedir:¹⁹⁶

- Yanıltıcı finansal tablolara dayanarak, kredi, uzun vadeli finansman veya ek sermaye yatırımı sağlamak,

¹⁹⁴ Chorafas, Dimitris N. **Reliable Financial Reporting and Internal Control**, New York: John Wiley & Sons. Inc., 2000, p.70.

¹⁹⁵ Rezaee, Financial Statement Fraud Prevention and Detection, s.2.

¹⁹⁶ Rezaee, Financial Statement Fraud Prevention and Detection, s.45.

- İstenilen piyasa değerini sağlamak,
- Performanstaki eksiklikleri gizlemek,
- İşletme faaliyetleri ile ilgili uygun olmayan işlemleri gizlemek,
- Finansal sıkıntıları geçici olarak çözmek,

Hileli finansal raporlamanın nedenlerinden bir tanesi de, pozitif muhasebe teorisi gereği yönetimin rasyonel davranarak kendi çıkarlarını maksimize etmek istemesidir.¹⁹⁷

Yöneticilerin bile, gerçek ekonomik durumu yansıtmayan yalın muhasebe değişikliklerinden yatırımcıların etkilendiklerine inanıyor gözükmelerine rağmen, gerçek bir ekonomik etkiyi yansıtmayan muhasebe değişikliklerinin hisse senedi fiyatlarını uzun dönemde etkilemeyeceği konusunda bazı bulgular da ortaya koymuştur. Kaplan ve Roll (1972) yaptıkları çalışmada; bir firma şirket gelirlerini muhasebe manipülasyonları ile şişirilmiş olarak gösterdiği zaman; önce hisse senedi fiyatları kısa dönemli ve geçici olarak yükseleceği, fakat daha sonra hisse senedinin piyasa fiyatının şirketin gerçek piyasa değeri düzeylerine gelme eğilimi göstereceği sonucuna ulaşmışlardır.¹⁹⁸ Ortaya çıkan muhasebe manipülasyonları ve hileli finansal raporlama skandallarından sonra ilgili şirketlerin hisse senedi fiyatları aşırı değer yitirmiş bazıları piyasadan silinmişlerdir. Bu durum, hileli finansal raporlama ve muhasebe manipülasyonlarının finansal raporlamanın güven kaybetmesinin nedenlerinden biri olduğunu göstermektedir.

A.B.D.'de ortaya çıkan finansal raporlama skandalları incelendiğinde finansal tablo hilelerinin yaklaşık %20'si şirket borçları ve giderlerinin olduğundan düşük, %80 ise gelirlerin ve aktiflerin olduğundan yüksek gösterilmesi şeklinde gerçekleşmiştir. Hileli finansal tabloların hazırlanmasında psikolojik (psychotic), ben merkezli (egocentric) veya ideolojik (ideological) güdülerin rolü olmasına rağmen en yaygın olanı ekonomik güdülerdir. Yönetim kurulu, denetim komitesi, denetçiler, kurumsal yatırımcılar ve finansal analistler tarafından yapılan gözetimin kalitesi,

---

¹⁹⁷ Brownlee II, Ferris ve Haskins, s.245.

¹⁹⁸ Jupe, Robert E. ve Diğerleri. **Cases in Company Financial Reporting**, Second Edition, London: Paul Chapman Publishing Ltd, 1995, s.14.

hileli finansal tabloların ortaya çıkarılması ve engellenmesi olasılığı üzerinde çok önemli etkiye sahiptir. Hileli finansal raporlama yapan şirketlerin üst yöneticileri istifa etmeleri için zorlanmışlar ya da işten atılmışlar, diğer halka açık şirketlerde yönetici veya memur olarak çalışabilmeleri SEC tarafından yasaklanmış, para cezası ve hapisle cezalandırılmışlardır. Yine hileli finansal tablo ile ilişkili olan bağımsız denetçiler kişisel ve profesyonel olarak acı sonuçlarına katlanmışlardır.¹⁹⁹

Enron, Xerox, Lucent ve benzer büyük şirketler tarafından işlenmiş olan yüksek düzeyli finansal tablo hileleri, bağımsız denetimden geçmiş finansal tabloların doğruluğu, güvenilirliği, kalitesi ile kurumsal yönetimin etkinliği ve güvenilirliği gibi konuları gündeme taşımıştır. Hileli finansal raporlama, yayınlanmış finansal tabloların kullanılabilirliği ve güvenilirliği konusunda kamuoyu güvenini erozyona uğratmıştır. Finansal tablo hilelerinin düzeyi çok düşük olsa bile, yatırımcılar ve kredi verenler finansal tabloların hileli işlemler nedeniyle tehlike altında oldukları şeklinde bir algılamaya sahip olabilmektedirler.²⁰⁰

2.4.3.7. Temsil (Asıl-Vekil) Sorunu

Jensen ve Meckling (1976) tarafından raporlanmış olan vekil teorisi, şirket paydaşlarının (stakeholders) çıkarlarının sürekli çatışmakta olduğunu önermektedir. Vekil davranışı, fırsatçılık ve kişisel çıkar maksimizasyonu olarak karakterize edilmektedir.²⁰¹ Temsil problemi işletme sahipliği ile işletme yönetiminin (kontrolünün) birbirinden ayrılması ile ortaya çıkmıştır.

Asıl-vekil ilişkisinin temelini, bir veya daha fazla insanın bir veya daha fazla insanı aracı olarak istihdam etmesi oluşturmaktadır. İstihdam edenler asıl (işletme sahipleri), istihdam edilenler vekil (yöneticiler) olarak adlandırılır. Vekiller asılların belirlediği sınırlılıklar içerisinde kendi çıkarlarını maksimize etmeye çalışınca, asılların çıkarları ikinci planda kalabilmektedir. Vekil olarak yöneticilerin ne ölçüde başarılı olduğunu muhasebe bilgileri ortaya koyabilir, fakat vekiller kendilerini

---

¹⁹⁹ Rezaee, Causes, Consequences, and Deterrence of Financial Statement Fraud, s.280-286.

²⁰⁰ Rezaee, Financial Statement Fraud Prevention and Detection, s.7-18.

²⁰¹ Matoussi ve Kolsi, s.72.

olduğundan daha başarılı gösterebilecekleri için, bağımsız denetçinin bu bilgileri çok dikkatli incelemesi gerekir.²⁰²

Sahiplik yapısı finansal raporlamanın kalitesini etkiler.²⁰³ Sahiplik ve yönetimin tek elde toplanmış olduğu şirketlerde; işletme faaliyetleri hakkında işletme dışındakilere vekil tarafından “hesap verebilirlik”, işletme sahipleri açısından önemli olmasa da; müşteriler, satıcılar, kredi kurumları ve devlet gibi diğer işletme ilgilileri (paydaşları) açısından, önemli bir sorumluluk olarak devam edecektir.²⁰⁴ Bununla birlikte, işletme dışındaki hissedarlar veya kreditorler ile şirket yöneticilerinin çıkarları sıraya konarak (göz önüne alınarak); sunulan finansal tablolar yoluyla asıl-vekil çatışmasının ortaya çıkardığı sorunlar azaltılmaya çalışılmaktadır.²⁰⁵

Her birey kendi çıkarını maksimize etmek için çaba sarf eder. Etkin piyasa teorisine ve rasyonel beklentiler teorisine göre toplum tarafından algılanan bilgiler hisse senedi fiyatlarına yansımaktadır. Asıl-vekil ilişkisinde asimetrik bilgi ve belirsizlik problemleri ortaya çıkabilmektedir.²⁰⁶ Yönetim finansal raporlama ile olduğundan farklı bilgiler aktarabilmektedir.

Vekil tarafından tercih edilen hareket tarzı asıl tarafından gözlenemeyebilir ki bu “gizlenen hareket problemi”ni oluşturur.²⁰⁷ Bu iki problem “bilgi asimetrisi problemi”nin doğmasına yol açar ki, bu durum etkin olmayan piyasa şartlarının oluşmasına yardım eder. Sonuç olarak kaynakların etkin olarak dağıtılmadığı bir ortamda şirketlerin finansman (sermaye) maliyetleri de artacaktır.

Asıl ile vekilin sahip oldukları bilgi farklılıklarının düzeyi ne kadar fazla ise ve finansal raporlama ile bu farklılıklar giderilemiyorsa, finansal tablo kullanıcılarının finansal raporlamaya olan güven algılarının o ölçüde azalacağı beklenir.

---

²⁰² Bromwich, ss.316-317.

²⁰³ Wang, Dechun. “Founding Family Ownership and Earnings Quality”, **Journal of Accounting Research**, Vol.44, No.3, (June 2006), s.620.

²⁰⁴ Bayri, Osman. “Hesap Verebilirlik ve Hesaplaşabilirlik (Accountability) Kavram ve Kültürü İçinde Muhasebenin Rolü ve Önemi”, **Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, Cilt:8, Sayı:2, (Haziran 2006), s.133.

²⁰⁵ Wang, s.620.

²⁰⁶ Bromwich, s.323.

²⁰⁷ Bromwich, s.318.

Dönem sonlarında şirket yöneticilerine (CEO'larına) maaşlarına ek olarak hisse başına kârlardaki artış oranına göre ikramiye ödemesi şeklindeki uygulamalar, şirket yöneticilerinin kendi çıkarlarını şirket hissedarlarının çıkarlarından daha üstün görmelerine neden olabilmektedir. Örneğin amortisman yönteminde bir değişiklik yaparak; daha düşük amortisman giderleri gösterilmesi işletme kârlarının olduğundan daha yüksek gözükmesini sağlamaktadır. Fakat bu durumu şirkete yatırım yapmak isteyenler anlayabildikleri için, ilgili şirketin hisse senetlerinin piyasa fiyatında gerileme olabilmektedir.²⁰⁸ Sonuçta yöneticiler daha fazla ikramiye alabilmelerine rağmen, şirket hissedarlarının refah düzeylerinde bir gerileme ortaya çıkmaktadır.

Asıl-vekil ilişkilerinde ortaya çıkan problemlerin çözümü için yöneticiler; gözetim, bağımsız denetim ve garanti mektubu gibi yöntemlerle kendi çıkarları doğrultusunda hareketlerinin sınırlandırılmış olduğu konusunda bilgi kullanıcıları (piyasa katılımcıları)'nı ikna etmeye çalışmaktadırlar.²⁰⁹

Yine vekil teorisine göre; kendi çıkarlarını düşünen işletme üst yöneticileri, çıkarları doğrultusunda finansal tablo hileleri yaparak finansal raporlamayı manipüle edebilecekleri için uygun bir yapı tarafından izlenmek zorundadır.²¹⁰

Daha sonra yapılan ampirik çalışmalar, finansal raporlama ile finansal raporlamaya güvenilirlik kazandıran bağımsız denetim ve benzeri kurumsal düzenlemelerin aracı maliyetlerini (agency costs) azaltmak için geliştirildiğini ortaya koymaktadır. Özel sektörde gönüllülük esasına dayalı olarak kamuoyuna açıklama, bağımsız denetim ve denetim komitelerinin oluşturulması; büyük çaplı bir şirket olma, yüksek oranda uzun vadeli borç kullanımı gibi aracı maliyetini etkileyen değişkenlerle ilişkilidir.²¹¹

---

²⁰⁸ Fridson ve Alvarez, s.10.

²⁰⁹ Bromwich, s.323.

²¹⁰ Rezaee, Financial Statement Fraud Prevention and Detection, s.129.

²¹¹ Hay, s.2.

2.4.3.8. Geleneksel Finansal Raporlamanın İşletme Risklerini Açıklamadaki Yetersizlikleri

Sanayileşme dönemi boyunca geliştirilmiş olan geleneksel finansal raporlama modeli, günümüz bilgi çağının ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır.²¹²

Finansal tablolarda yer alan bilgiler geçmişi değerlemeye ve geleceği tahmin etmeye yardım edecek nitelikte olmalıdır.²¹³ Finansal tablolarda tarihi bilgiler yer aldığı için; geçmişi değerlemek için yeterli olduğu düşünülse bile, geleceği değerlemek için yetersiz olduğunu belirtebiliriz. Bu nedenle, finansal raporlama kapsamı içindeki diğer rakamsal olmayan anlatım şeklindeki bilgilere yeterli düzeylerde yer verilmesi gereklidir ki; finansal bilgi kullanıcıları işletme hakkında daha anlaşılır, yeterli bilgilere sahip olabilsinler.

Gelecekteki gelirlerin ne olacağını tahmin edilebilmesi için, finansal tablolarda yer alan gelir rakamları yeterli parametreler olmamasına rağmen, yapılan araştırmalar daha kapsamlı finansal tablo analizlerinin geleceğin tahmin edilmesine yardımcı olduğunu göstermiştir.²¹⁴ Geniş kapsamlı gelir (comprehensive income) raporlaması yapılarak işletmenin durumu hakkında daha anlaşılır, daha yeterli bilgiler sunulabilir.

2.4.3.9. Ülkeler Arasında Finansal Raporlama İle İlgili Standart ve Yasal Düzenlemelerdeki Farklılıklar

Gün geçtikçe dünya ekonomisi daha fazla globalleşmekte, birçok yatırım ve kredi kararı, yabancı finansal tabloların yorumlanması ve analizini zorunlu kılmaktadır. Her ülkenin kendine özgü yasal düzenlemeleri, muhasebe standartlarını oluşturma süreci, yasal gereklilikleri ve farklı ekonomik çevreye sahip olması nedeniyle muhasebe standartlarında uluslararası tam uyumluluk

---

²¹² Penman, s.78.

²¹³ Fraser ve Ormiston, s.23.

²¹⁴ Penman, s.90.

sağlanamamaktadır.²¹⁵ Bu durum finansal bilgilerin bilgi kullanıcıları tarafından faydalı olma özelliğini azaltmaktadır.

Dünya çapındaki finansal raporlama uygulamalarındaki farklılıkların nedeni; ağırlıklı olarak sömürge veya kültürel etki ile şirketlerin finansman yapısındaki farklılıklar olmak üzere iki faktöre bağlanabilir. Çoğu ülke finansal raporlama uygulamaları, ya etkilenen ülke tarafından empoze edilir veya aynen kopya edilir. Bu durum, bazen, bazı ülkeler için uygun olmayan finansal raporlama uygulamalarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Nobes (1998) şirketlerin finansman yapısını; hisse senedi piyasası ve krediye dayalı finansman olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Buradan hareketle Nobes; eğer hisse senedi sahipleri ve kredi verenler, yönetim kurulu üyesi olamıyorlar ve şirket ile ayrıcalıklı bir ilişki kurma hakkına sahip değiller ise “dışarıdakiler”; şirket ile uzun dönemli yakın ilişkiler kurabilen bankalar ve diğer finansal kurumları ise “içeridekiler” olarak adlandırmıştır. “İçeridekiler” şirketle ilgili muhasebe bilgilerini, şirket ile uzun dönemli bir ilişkinin yansıması olarak, sıklıkla ve istedikleri zaman elde edebilecekler, öte yandan, ”dışarıdakiler” özel bilgi kaynaklarına ulaşamadıkları için, bilgilerin yayınlanmış finansal tablolarda açıklanması yönünde baskılar oluşturmaya çalışmaktadırlar. Güçlü hisse senedi piyasalarına sahip ülkelerde finansal raporlar ağırlıklı olarak dış kullanıcılara yönelik olacaktır.²¹⁶

Muhasebe uygulamaları açısından ülkeler arasındaki farklılıklar nedeniyle değişik ülkelerde faaliyet gösteren şirketlerin finansal bilgilerinin karşılaştırılabilir olmaması; farklı raporlama yükümlülükleri nedeniyle maliyetlerini arttırmakta, yatırımcıların yabancı sermaye piyasalarında yatırım yapmalarını caydırmakta, uluslararası menkul kıymet ihraçlarında hem ihraççı hem de yüklenicilere ek maliyetler yükleyerek yabancı sermaye piyasalarında fon toplamasında zorluklar oluşturmaktadır.²¹⁷

---

²¹⁵ Weygandt, Jerry J., Donald E. Kieso ve Paul D. Kimmel, **Accounting Principles**, New York: John Wiley & Sons Inc., 1999, s.531.

²¹⁶ Nobes, Christopher ve Alan Roberts. “Towards A Unifying Model of Systems of Law, Corporate Financing, Accounting and Corporate Governance”, **Australian Accounting Review**, Vol.10, No.1, March 2000, pp.27-28.

²¹⁷ Sağlam, s.12.

Benzer işlem ve olayların farklı ülke uygulamalarında farklı şekilde finansal tablolara yansıtılması, uluslararası alanda açıklanması zor farklı faaliyet sonuçlarının ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Bu konuda, Daimler Benz A.G. Firmasının 1993 yılında ilk altı aylık dönemde Alman muhasebe standartlarına göre 168 milyon Alman Markı kâr açıklarken, A.B.D. Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine (USGAAP) göre hazırlanmış finansal tablolarda aynı dönem için 949 milyon DM zarar açıklanmış olması iyi bir örnek oluşturmuştur.²¹⁸

---

²¹⁸ Üstündağ, ss.2-3.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BAĞIMSIZ DENETİMİN FİNANSAL RAPORLAMAYA OLAN GÜVENİRLİLİĞİ ARTTIRMASINA YÖNELİK YENİ YAKLAŞIM VE DÜZENLEMELER

İkinci bölümde finansal raporlamaya olan güvensizliğin nedenleri açıklanmaya çalışıldı. Bu bölümde bağımsız denetim konusu işlenerek, güvensizliğin temel nedenlerinden biri olan bağımsız denetim başarısızlıklarını ortadan kaldırmak için bağımsız denetimle ilgili gerek uluslar arası gerekse ülkemizdeki yeni yaklaşım ve düzenlemeler incelenecektir.

3.1. Bağımsız Denetim ve Bağımsız Denetçiler

Şirketler devamlılıklarını sürdürebilmek, faaliyetlerini yürütebilmek için yeterli sermayeye (kaynağa) sahip olmak zorundadırlar. Günümüzde gerekli kaynakların temin edilme imkânları uluslararası boyutlarda ortaya çıkmıştır. Uluslararası yatırımcılardan kaynak sağlayabilmek için ilgili yatırımcıların güveninin kazanılması gerekir. Bu bağlamda şirketler kendilerini doğru ve dürüst bir şekilde ifade etmek zorundadırlar. Şirketlerin kendilerini ifade ederlerken kullandıkları en önemli araçlar finansal raporlama araçlarıdır. Yatırımcıların finansal raporlama araçlarına olan güvenleri kazanıldığı zaman, daha düşük maliyetli ve istenilen tutarda kaynak temin edilebilecektir. Finansal raporlama araçları ilgili şirket hakkında sağlam, doğru, kanıtlanabilir, tarafsız bilgileri içermesi gerekir. 1990'lı yıllar ve sonrasında ortaya çıkan finansal raporlama skandalları ile birlikte uluslararası düzeyde finansal raporlamaya olan kamuoyu güveni erozyona uğramıştır. Bu bölümde finansal raporlamaya kamuoyunun yeniden kazandırılabilmesi için bağımsız denetim açısından yeni yaklaşım, düzenleme ve uygulamalar incelenecektir.

Bağımsız denetim, iyi kurumsal yönetimi destekleyen; yasalar, düzenlemeler ve yönetmelikleri de içerisine alan, birbiri ile bağlantılı olan geniş bir çerçevede ele alınmalıdır.²¹⁹ Kaliteli bağımsız denetim, iyi liderlik, deneyimli yargılama, teknik

---

²¹⁹ Bingham ve Diğerleri, s.9.

yeterlilik, etik değerler, uygun müşteri ilişkileri, düzgün çalışma uygulamaları, etkin kalite kontrol ve inceleme süreçlerinin izlenmesi gibi birçok faktöre bağlıdır.²²⁰

Yeon ve Cho ve diğerleri (2003) yapmış oldukları ampirik çalışma sonucunda; bağımsız denetçilerin, daha düşük önemlilik düzeyleri kullanarak yatırımcıların yanlış bilgilendirilmelerini önleyebileceklerini belirtmektedirler.²²¹ Önemlilik düzeyinin yüksek belirlenmesi daha az denetim çalışmasını gerektirdiği için, finansal tabloların hata ve yanlış bilgi içermesi olasılığı yüksek olacak, düşük belirlenmesi ise daha fazla denetim çalışmasını gerektirdiği için finansal tabloların hata ve yanlış bilgi içermesi olasılığı düşecektir. Önemlilik düzeyinin finansal bilgi kullanıcılarının perspektifinden belirlenmesi gerekirken, finansal bilgi kullanıcıları adına bağımsız denetçiler tarafından belirlenmektedir; burada bir çelişki gözükmesine rağmen başkaca çözüm yolları uygulanabilir olarak görülmemektedir.

Bağımsız denetçilerin kurumsal yönetim yapısı içindeki rolü, denetlenmiş ve yayınlanmış finansal tabloların kalitesi, doğruluğu ve güvenirliliği hakkında makul bir güvence sağlamaktır. Bağımsız denetçilerden finansal tablo hilelerini ortaya çıkarmaları beklenir. Eğer önemli düzeylerde yanlışlıklar ve hileler içeren denetlenmiş finansal tablolar, yatırımcılar ve kredi verenler tarafından finansal kararlarda kullanılacak olursa; bu durum, yatırımcılar ve kredi verenlerin kaynaklarını ekonomik olmayan verimsiz şirketlere yatırmalarına neden olacaktır.²²²

Bağımsız denetçiler, düşüncelerini denetimini yaptıkları şirket ve yöneticilerden bağımsız olarak açıklayan objektif kişiler olmalıdır. Aynı zamanda gerekli deneyim, eğitim ve uzmanlık ile desteklenmiş profesyonel beceri ile hareket edebilen yeterlilikte olmalıdırlar.²²³

Kurumsal yönetimde bağımsız denetçilerin rolü; yönetimin finansal raporlarının asıl olan yatırımcı ve kredi verenler ile aracı olan üst yönetim takımı arasındaki sözleşmeye dayalı ilişkiye uygun olarak hazırlandığı, hile ve hatalar nedeniyle oluşabilecek önemli yanlışlıklardan arındırıldığı konusunda makul bir

---

²²⁰ Bingham ve Diğerleri, s.6.

²²¹ Cho, Seong-Yeon ve Diğerleri. "Measuring Stockholder Materiality", **Accounting Horizons**, Vol.17, Supplement 2003, s.75.

²²² Rezaee, Financial Statement Fraud Prevention and Dedection, s.218-219.

²²³ Bingham ve Diğerleri, s.5.

teminat sağlamasıdır.²²⁴ Yatırımcılara sağlanmış olan bilgilerin bağımsız denetimden geçmiş olması güvenilirliğe en önemli katkıyı sağlamaktadır ki bu da etkin bir sermaye piyasasının en önemli unsurunu oluşturmaktadır.²²⁵

Ortaya çıkarılmış olan finansal tablo hilelerinin işletme üst yönetimi, yönetim kurulu ya da denetim komitesi dışındaki gruplara açıklanması, bağımsız denetçilerin sorumluluk kapsamında değildir; gizlilik, ahlaki ve yasal olarak uymak zorunda oldukları kurallar gereği bu tür açıklamalar yapamazlar. Fakat işletmeyi ilgilendiren yasal ve düzenleyici gereklilikleri yerine getirmek, sonraki denetçiye bilgi vermek, bir mahkeme kararına uymak gibi nedenlerle, üst yönetim, yönetim kurulu, denetim komitesi gibi grupların dışındakilere bilgi verilebilir. Dışarıya bilgi vermeden önce mutlaka bir yasal danışmandan bilgi alınmalıdır.²²⁶ İşletme sırlarının ifşa edilmesi cezai yaptırımla sonuçlanabilir.

Al-Omari, Jahmani ve Salimi (1999) tarafından yapılan bir çalışmada, uluslararası denetim firmaları ile bağlantılı olarak çalışan denetim firmalarının denetlemiş olduğu finansal tabloların, yerel denetim firmalarının denetlemiş olduğu finansal tablolara göre yatırımcılar ve kredi verenler tarafından daha güvenilir olarak algılanmakta olduğunu ortaya koymuştur. Bu şekilde bir algılamamanın en önemli nedeni uluslararası denetim firmalarının iyi bir üne sahip olmaları ve uluslar arası muhasebe ve denetim standartlarını uygulamakta oldukları sonucuna ulaşılmıştır.²²⁷ Ayrıca büyük denetim firmalarının kamuoyunda belirli bir prestiji olması ve yüksek dava risklerine maruz kalabileceği düşünüldüğü için, büyük denetim firmaları tarafından denetimden geçmiş finansal tablolara olan kamuoyu güveni daha yüksek çıkabilir.

Bağımsız denetçiler, her bağımsız denetim işinde ve denetim süreci boyunca yeterli düzeyde profesyonel bir şüphecilik tutumu içinde olmalıdır. Başarılı bir şekilde finansal tablo hilelerini ortaya çıkarabilmek için, üst yönetim takımının dürüst olmama olasılığı konusunda yeterli ölçüde profesyonel şüpheciliğe sahip

---

²²⁴ Rezaee, Financial Statement Fraud Prevention and Dedection, s.130.

²²⁵ Bingham ve Diğerleri, s.6.

²²⁶ Erdoğan, Hileler Karşısında Denetçinin Sorumluluğu ve SAS.No.82, s.30

²²⁷ Al-Omari, Ahmad M., Yousef F. Jahmani ve Anwar Y. Salimi, "Perceptions of Accounting Information Users About the Type of Audir Firm: The Case of Jordan", **Accounting Journal of Cammerce & Management**, Vol.9. No. 1&2, 1999, s.32.

olmalıdır. Üst yönetim takımı finansal tablo hilesi içinde yer almış ise, bağımsız denetçi, ortaya çıkarmış olduğu finansal tablo hilesini doğrudan denetim komitesine, yoksa yönetim kuruluna raporlamalıdır.²²⁸ Üst yönetimin karışmış olduğu herhangi bir usulsüzlük durumunun yine üst yönetime raporlanması anlamlı görülmez. Dolayısı ile finansal tabloların güvenilirlik algılamasının olumsuz yönde gelişmesi mantıklıdır.

A.B.D.'de kurumsal yönetim ile ilgili atılan en önemli adım 2002 yılında yürürlüğe giren Sarbanes-Oxley Yasası'dır.²²⁹

3.2. Sarbanes-Oxley Yasası

Son zamanlarda önce A.B.D. ve ardından bazı Avrupa ülkelerinde, halka açık büyük şirketler, muhasebe kayıtları, dolayısıyla finansal raporlamadaki usulsüzlükler nedeniyle iflas ederek yatırımcıları büyük zararlara uğratmışlardır.²³⁰ Özellikle Enron ve WorldCom şirketlerinde ortaya çıkan muhasebe ve bağımsız denetim başarısızlıklarının ardından A.B.D.'de Temmuz 2002 tarihinde, halka açık şirketlerde muhasebe hizmetlerinin, finansal raporların ve bağımsız denetimin kalitesinin artırılması amacıyla Sarbanes-Oxley yasası kabul edilmiştir.²³¹ Bu yasa başta kurumsal yönetim (corporate governance) olmak üzere, kaliteli finansal raporlamının ve denetim fonksiyonunun etkinliğinin geliştirilmesi için uygulamaya konulmuştur.²³² Yasa, denetçileri denetleme yasası olarak adlandırılabilir.²³³

3.2.1. Sarbanes-Oxley Yasası İle İlgili Genel Düzenlemeler

Sarbanes-Oxley yasasında; ilgili şirket hakkında kamuoyunun aydınlatılması, denetçi bağımsızlığının temin edilmesi ve kurumsal yönetim ile ilgili düzenlemeler

---

²²⁸ Rezaee, Financial Statement Fraud Prevention and Dedection, s238-242.

²²⁹ Bhat, Hope ve Kang, s.716.

²³⁰ Sayar, Zafer. **Finansal Raporlama Uygulamalarında Uluslararası Standartlara Geçiş**, TÜSİAD, İstanbul: Lebib Yalkın Yayınları Ve Basım İşleri A.Ş., 2003, s.13.

²³¹ Gist, Willie E., Guy McClain ve Trimbak Shastri. "User Versus Auditor Perceptions of the Auditor's Report on Internal Control: Readability, Reliability and Auditor Legal Liability", **American Business Review**, Vol.22, No.2, June 2004, s.118.

²³² Rezaee, Restoring Public Trust In The Accounting Profession By Developping Anti-Fraud Education, Programs, and Auditing s.146.

²³³ Aysan, Mustafa A. "Muhasebe Mesleği Sınavdan Geçiyor", **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı:17, Ocak 2003, s.7.

yapılmıştır.²³⁴ A.B.D.'de Sarbanes-Oxley yasası ile yürürlüğe girmiş olan kurumsal yönetimle ilgili yeni düzenlemeler aşağıdaki gibi özetlenebilir;²³⁵

- İcra direktörü (CEO) ve finansman sorumlu müdür (CFO) şirketin finansal raporlarının sermaye piyasası mevzuatına uyumlu olarak hazırlandığı konusunda kişisel olarak onay vermek zorundadırlar,
- Önemli olayların gerçek zamanlı olarak kamuya açıklanması,
- Denetim komitesi üyeleri ve bağımsız denetçiler için sıkı bağımsızlık standartlarına uyulması,
- Bağımsız denetçi ortağın düzenli olarak periyodik rotasyona tabi tutulması zorunluluğu,
- Şirket çalışan ve yöneticilerine borç para verilmesinin yasaklanması,
- Sermaye piyasası ile ilgili ihlallere artan cezai ve yasal sorumluluklar,
- Muhasebe mesleğinin gözetimini yapacak kamu ve özel birimlerin oluşturulması,

Yukarıda belirtilenlerin dışında, kurumsal yönetimle ilgili olarak Sarbanes Oxley Yasası ile birlikte; bağımsız denetim şirketlerinin denetim dışı hizmetlerine sınırlamalar, şirketlerin iş etik kurallarını oluşturma zorunluluğu, periyodik raporlarla kamuya açıklanacak yükümlülüklerin artırılması, bilanço dışı işlemler ve önceden tahmin edilebilen finansal sonuçlar için daha sıkı kurallar benimsenmesi gibi yeni düzenlemeler getirilmiştir.²³⁶ Bu düzenlemeler esas itibarıyla finansal raporlamaya olan güvenin artırılması amacıyla yapılmıştır. Finansal tablo kullanıcılarına daha fazla güvence sağlamaktadır.

---

²³⁴ Parlakkaya, s.111.

²³⁵ Monks, Robert A.G. ve Nell Minow. **Corporate Governance**, Third Edition, United Kingdom: Blackwell Publishing, 2004, p.248.

²³⁶ Uyar, Süleyman. "Kurumsal Şeffaflığın Sağlanmasında Kurumsal Yönetim Anlayışının Önemi, **Mali Çözüm**, Yıl:14, Sayı:66, (Ocak-Şubat-Mart 2004), ss.163.

3.2.2. Denetçi Bağımsızlığının Geliştirilmesi İle İlgili Düzenlemeler

Finansal bilgi kullanıcılarının bağımsız denetçinin bağımsızlık özelliği ile ilgili algılamaları arttıkça finansal raporlamaya olan güvenirlilik algılamaları da artmaktadır. Finansal tablolar için güvenirlilik algısının artırılması için, denetçilerin bağımsızlık özelliklerini arttıran düzenlemelerin yapılması gerekir.

3.2.2.1. Halka Açık Şirketler Muhasebe Gözetim Üst Kurulu (Public Company Accounting Oversight Board-PCAOB)

Sarbanes-Oxley yasası, denetim standartlarının oluşturulması veya bu yetkinin AICPA gibi muhasebe kurumlarına devretme konusunda PCAOB yetki vermiştir. PCAOB halka açık şirketler ve onların bağımsız denetçileri tarafından yıllık zorunlu kayıt ücretleri ile finanse edilmektedir. Denetim standartlarının oluşturulması, bunlara uyum sağlanması, bağımsız denetçilerin izlenmesi, araştırılması, disiplin sağlanması PCAOB görevleridir.²³⁷

Piyasada iş yapan bütün muhasebe şirketleri PCAOB'a kaydolmak zorundadır ve 100'den fazla halka açık şirketin düzenli olarak denetimini yapan her muhasebe şirketi de PCAOB tarafından yıllık olarak incelemeye tabidir.²³⁸

3.2.2.2. Denetim Dışı ve Denetim Hizmetlerinin Eş-Zamanlı Olarak Aynı Denetim Firması Tarafından Yerine Getirilememesi

Özellikle A.B.D.'de ortaya çıkan finansal raporlama skandallarından sonra, denetim dışı ve denetim hizmetlerinin aynı denetim firması tarafından eş-zamanlı olarak yerine getirilmesi denetçinin bağımsızlığını zayıflattığı için, A.B.D.'de Sarbanes Oxley Yasası ve SEC, Türkiye'de ise Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) düzenlemeleri ile yasaklamıştır.²³⁹

---

²³⁷ Rezaee, Restoring Public Trust In The Accounting Profession By Developping Anti-Fraud Education, Programs, and Auditing s.143.

²³⁸ Klein, s.352.

²³⁹ Aldoğan, M. Mehtap. "The Impact of Non-Audit Services on Institutional Investor's Perception of Auditor Independence: Evidence From Turkey", **Öneri**, Sayı:24, Yıl:12, Cilt:6, (Haziran 2005), s.197.

Sarbanes Oxley Yasası denetim firmaları tarafından müşterilerine aynı zamanda verilebilecek denetim-dışı hizmetlere sınırlama getirmiştir. Bölüm 201, ne tür denetim-dışı hizmetlerin denetim firması tarafından aynı zamanda verilebileceğini, müşteri şirketin denetim komitesi onayı şartına bağlamıştır.²⁴⁰

A.B.D.'de, denetçi bağımsızlığını bozarak bağımsız denetim ve finansal raporlamanın kalitesini azaltacağı için; belirli denetim-dışı hizmetlerin, şirketin bağımsız denetçileri tarafından verilmesi SEC tarafından da yasaklanmış, denetim ve izin verilebilir denetim dışı hizmetlerin denetim komitelerinin ön onayından geçmesi gereklidir. Ayrıca kamuya açık şirketler için, denetim komiteleri tarafından ön onay verilmiş olan bağımsız denetçiler tarafından verilecek tüm denetim ve denetim-dışı hizmetlerin kamuya açıklanması gerekmektedir. Buna ek olarak, bağımsız denetim ve denetim dışı hizmetler için denetçiye ödenen toplam ücret tutarlarının kamuya açıklanması zorunluluk haline getirilmiştir.²⁴¹ Bütün bu düzenlemelerin temel amacı; finansal raporlamanın güvenilirlik algılamasının olumlu yönde geliştirilerek, yatırımcıların güvenlerini kazanıp, piyasa etkinliğinin sağlanması olduğu söylenebilir.

3.2.2.3. Denetçi Ortağın Rotasyonu

Periyodik denetçi rotasyonu ile ilgili uluslararası düzeyde çok farklı uygulamalar mevcuttur. Periyodik denetçi rotasyonu ilk kez AICPA tarafından 1970'li yıllarda A.B.D.'de, borsaya (SEC) kayıtlı şirketlerin bağımsız denetçilerini 7 yıldan sonra rotasyona tabi tutmaları zorunlu hale getirilmiş olup, 2002 yılında yürürlüğe giren Sarbanes Oxley Yasası ile birlikte kamuya açık şirketler her 5 yılda bağımsız denetçilerini rotasyona tabi tutmak zorundadırlar. İngiltere'de 1992 yılında Cadbury Komitesinde tartışılan ve önerilen denetçi rotasyonu, A.B.D.'kine benzer bir düzenleme ile borsaya kayıtlı şirketlerin her 7 yılda bir bağımsız denetçilerini rotasyona tabi tutulması zorunluluğu getirilmiş olup, Ocak 2003 yılında İngiltere Hazinesi ile Ticari ve Sanayi Departmanı bir rapor yayınlayarak aynı bağımsız denetçinin bir şirkette en fazla 5 yıl denetim hizmeti verebileceği belirlenmiştir.

²⁴⁰ Klein, s.353.

²⁴¹ Gaynor, Lisa Milici, Linda S. Mc Daniel ve Terry L. Neal, "The Effect of Joint Provision and Disclosure of Nonaudit Services on Audit Committee Members' Decisions and Investors' Preferences", **The Accounting Review**, Vol.81, No.4, (July 2006), s.874.

Ayrıca Avrupa Birliği düzenlemeleri ile bir bağımsız denetçinin aynı şirkete en fazla 7 yıl denetim hizmeti verebileceği belirtilmektedir.²⁴² Dünya çapında ülkelerin çoğu bağımsız denetimin kalitesini arttırarak finansal tabloların algılanan güvenilirliğini olumlu yönde geliştirmek için periyodik denetçi rotasyonuna gidilmesi yönünde düzenlemeler yapmışlardır.

Denetçi bağımsızlığı problemlerinin çözüm yollarından bir tanesi de denetim firmalarının zorunlu rotasyona tabi tutulmasıdır. Rotasyon, denetçinin müşteri işletmeyi kaybetme düşüncesi ile hareket etme ihtimalini azaltabilir ve ayrıca tüm denetim dışı hizmetlerin denetimden daha bağımsız şekilde yerine getirilmesini sağlayabilir. Rotasyon denetimin ve finansal raporlama sürecinin kalitesini birçok açıdan önemli ölçüde geliştirebilir. Bununla birlikte rotasyona karşı çıkanlar, müşteri işletmeyi iyice tanımayan yeni denetçinin ek bir maliyete katlanmak zorunda olduğunu ileri sürmektedirler.²⁴³ Ayrıca DeAngelo (1981) bir “öğrenme eğrisi” tanımlayarak denetçi rotasyonunun aksine sürekli denetçilerin karşılaştırmalı denetim kalitesi avantajına sahip olduklarını belirtmektedir. 1992 yılında Finansal Raporlama Komisyonu tarafından hazırlanan Ryan Komisyon Raporuna göre; bağımsız denetimde süreklilik durumunda; müşteri işletmenin finansal raporlama ve diğer sistemleri ile faaliyet konusu ve bulunduğu sektör ile ilgili riskler hakkında yeni gelecek olan denetçiye oranla hâlihazırda daha fazla bilgi sahibi olunacağı için, denetimde sürekliliğin denetim risklerini azaltabileceğini belirtmektedir.²⁴⁴

İşine son verme tehdidi ve “görüş satın alma” (opinion shopping) denetçi bağımsızlığı ve kalitesini azaltacağı için; “aynı denetçi” veya “denetçi rotasyonu” zorunluluğu politikalarının uygulanması yaygın olarak tartışılmakta olmasına karşın, sermaye piyasasında fiyatlar üzerindeki aşırı müşteri baskılarını disipline edecek olan kurumsal yönetimin rolü göz önüne alınmamaktadır. Denetçi değişikliği gönüllü olursa; sermaye piyasası ve yeni gelen denetçi, denetçi değişikliğinden hareketle, daha dikkatli inceleme yaparak, şirketin finansal durumunu değerlerken faydalı bilgiler elde edebilirler. Zorunlu denetçi rotasyonunda, belirli bir zaman diliminin

---

²⁴² Carey, Peter ve Roger Simnett. “Audit Partner Tenure and Audit Quality”, **The Accounting Review**, Vol.81, No.3, (May 2006), s.655.

²⁴³ Imhoff, s.124.

²⁴⁴ Carey ve Simnett, s.656.

sona ermesiyle, bütün şirketler yasal zorunluluk olarak denetçi değişikliğine gidecekleri için, değişikliğe gitmenin gerçek nedeni gizlenerek, “görüş satın alma”ya bir gizleme sağlanmış olabilecektir. Bu nedenle, zorunlu denetçi rotasyonu fonksiyonel olmayabilir.²⁴⁵ Belirtilen gerekçeler ile denetçi rotasyonuna karşı çıkanlar olduğu gibi, denetçi rotasyonunu denetçi bağımsızlığını arttıracığı düşüncesiyle taraftar olanlarda mevcuttur. Sarbanes Oxley’de olduğu gibi, yasal düzenlemeler denetçi rotasyonunun gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Lu (2006) yapmış olduğu çalışmada; bağımsız denetçi değişikliklerinin, finansal tablolarındaki potansiyel “olduğundan az gösterimler”i azaltmasına rağmen, potansiyel “olduğundan fazla gösterimler”i arttırmakta olduğu ve yeni gelen denetçinin denetim kalitesinin, önceki denetçinin denetim kalitesinden fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Lu, sermaye piyasaları ve yeni gelen denetçilerin, gösterecekleri reaksiyon nedeniyle; şirketlerin zorunlu bağımsız denetçi değişikliği ile “görüş satın alma”dan tam anlamıyla yararlanamayacaklarını belirtmektedir.²⁴⁶

Carey ve Simnett (2006) yapmış oldukları çalışma ile; “denetçinin sürekli hale gelmiş (rutin) denetçi görüşü raporlama eğilimi” ve “neredeyse bütçede belirlenmiş gelir rakamlarının tam olarak tutturulması” faktörleri ile bağımsız denetimin kalitesi değerlendirildiğinde; bu iki faktör açısından uzun dönemli aynı bağımsız denetçi ile çalışmanın denetim kalitesini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır.²⁴⁷ Bu çalışma sonuçları zorunlu bağımsız denetçi rotasyonu ile ilgili yeni düzenlemeleri desteklemektedir.

3.3. Finansal Raporlamaya Güven Kazandırmak Açısından Diğer Güncel Gelişmeler

Finansal raporlamaya güven kazandırmak için yapılan bütün düzenlemelerin başarılı, etkin kurumsal yönetimin sağlanması temeline dayanmakta olduğu söylenebilir. Konuyla ilgili incelenmiş olan makaleler, yasal mevzuat ve diğer düzenlemeler bu sonuca ulaşılmasını sağlamıştır. Finansal raporlamaya güven kazandırmak açısından aşağıda incelenecek olan ve şimdiye kadar incelenmiş olan,

---

²⁴⁵ Lu, ss.563-564.

²⁴⁶ Lu, s.581.

²⁴⁷ Carey ve Simnett, s.674.

bütün gelişmelerin ortak noktası başarılı, etkin kurumsal yönetimin sağlanmasına katkı yapmaktır. Daha önce de belirttiğimiz gibi etkin kurumsal yönetimin yansımalarının; güvenilir finansal raporlama olarak karşımıza çıkacağı düşünülmektedir. Sorun finansal raporlamaya olan güvenin erozyona uğramış olması, çözüm yolu ise etkin kurumsal yönetimin geliştirilmesi olarak ele alınmıştır. Bu açıdan çalışmanın uygulama kısmında, kurumsal yönetimle ilgili, özellikle bağımsız denetimle ilgili bu yeni düzenlemelerin “finansal tabloların güvenilirliği” açısından; finansal tablo kullanıcıları üzerinde nasıl bir algılama yansıması olduğu test edilmeye çalışılacaktır.

3.3.1. Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS-IFRS)

Mevcut finansal performansın şirketler arasında karşılaştırılabilmesi ve dönemler arası tutarlılığın sağlanabilmesi için finansal raporlama standartları çok önemlidir.²⁴⁸ Finansal raporlamada yer alan bilgilerin hangi esaslara göre belirleneceği, günümüze kadar çok değişiklikler göstermiş ve her ülke kendine göre bir takım farklılıklar benimsemiştir. Her ülke kendi muhasebe standartlarını benimsemiş, buna göre muhasebe sistemini oluşturmuştur. Bu bağlamda finansal raporlamada ülke şirketleri birbirinden farklı bilgileri raporlamışlar bu da küreselleşen dünyada, farklı ülke şirketlerinin karşılaştırılabilirliği açısından problemler doğurmuştur.²⁴⁹

Ülkeler arasında raporlama standartları açısından farklılıklar olsa da, hepsinin ortak amacı; muhasebe bilgi kullanıcılarının karar alırken temel olarak kullanabilecekleri güvenilir ve karşılaştırılabilir finansal tablolar sunulmasını sağlamaktır.²⁵⁰ Uluslararası düzeyde kabul edilen ve uygulanan ortak, kaliteli bir

---

²⁴⁸ Robinson, Thomas R., Paul Munter ve Julia Grant. **Financial Statement Analysis: A Global Perspective**, New Jersey: Pearson Education Ltd., 2004, s.10.

²⁴⁹ Sayar, s.24.

²⁵⁰ Muğan ve Akman, s.236.

muhasabe standartları setinin olmaması durumu, finansal tablo kullanıcılarının sağlıklı ve gerçek bilgiye dayalı karar alma olanaklarını sınırlandırmaktadır.²⁵¹

Kural bazlı (rule-based) muhasabe standartları finansal raporlamada kötü yöndeki yaratıcılığı yüreklendirmektedir. Ahlaki ve vicdani açıdan kabul edilebilir olmasa bile, kanunların izin verdiği sürece bazı konularda sınırlar daraltılabilmektedir. Raporlanmış finansal bilgiler dizayn edilmiş (düzenlenmiş) işlemlerin aksine, işletmede gerçekte var olmuş işlemlere dayandırıldığı zaman yatırımcıların karar almaları için gerekli olan daha doğru daha şeffaf bilgi sağlanmış olacaktır. Bu durum, halka açık şirketlerin kamuoyu ile hangi bilgileri paylaşacağı düşüncesine dayanan yeni bir bakış açısını gerektirmektedir.²⁵²

OECD'nin kurumsal yönetim ilkelerinden "kamuya açıklama ve şeffaflık" ilkesi; kamuya açıklanan bilgilerin, kaliteli muhasabe standartları, mali ve mali olmayan bilgilendirme standartlarına uygun olarak hazırlanması gerekliliğini vurgulamaktadır.²⁵³ Kurumsal yönetim ilkeleri uluslararası finansal raporlama standartlarının kullanılmasını desteklemektedir. Çünkü UFRS'nin kullanılması; kurumsal yönetim ilkelerinin hayata geçirilmesine katkı sağlayacak, dolayısı ile uluslararası düzeyde daha güvenilir finansal tablolar üretilebilecektir.

Finansal raporlamanın güvenilirliğini arttırabilmek için muhasebenin amaçları ve temel kavramları'ndan hareketle muhasabe standartları geliştirilerek belirli bir finansal raporlama yapısı oluşturulmalıdır. Belirli muhasabe standartlarına dayalı olarak hazırlanmış olan finansal tablolardan hem hazırlayıcıları hem kullanıcıları yararlanacaktır.²⁵⁴ Şirketler tarafından finansal raporlama ile kamuoyuna aktarılan bilgilerin karşılaştırılabilir, anlaşılabilir daha doğrusu güvenilir olabilmesi için, uluslararası düzeyde kabul edilmiş ortak raporlama standartlarına göre hazırlanması gereklidir.

---

²⁵¹ Çelik, Orhan. "Küresel Finansal Raporlama Standartları Neden Gereklidir?-Avea İletişim Hizmetleri A.Ş. Örneği", **Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, Cilt:8, Sayı:2, (Haziran 2006), s.5.

²⁵² Mano, Ronald M. and Matthew L. Mouritsen. "The Sensibility of Principles-Based Accounting Standarts", **Strategic Finance**, Vol.85, Iss.11, (May 2004), s.56.

²⁵³ OECD ve TKYD, Kurumsal Yönetim İlkeleri, Ocak 2005, <http://www.tkyd.org/docs/oecd2004.pdf> (7Nisan 2007), s.18.

²⁵⁴ Foster, John M. ve L. Todd Johnson. "Understanding the Issues, Why Does the FASB Have a Conceptual Framwork?" FASB, Ağustos 2001, <http://www.wku.edu/~jack.hall/whyfasb.pdf> (23 Ağustos 2005), s.2.

1990'ların başlarından başlamak üzere, artan sayıda Fransız ve Alman şirket grupları, uluslararası sermaye piyasalarına erişimi hızlandırmak amacıyla, konsolide finansal tablolarını A.B.D. veya uluslar arası muhasebe standartlarına uygun olarak hazırlamaya başlamışlardır.²⁵⁵

A.B.D.'de uygulanan raporlama standartları (Enron, WorldCom vb.) finansal raporlama skandallarına kadar etkinlik açısından iddialı konumunu korumuş olmasına rağmen, bu skandallardan sonra tartışılmaya başlanmıştır.²⁵⁶

UFRS ile A.B.D. Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri (USGAAP) arasındaki farklılıkların giderilmesi, ulusal ve uluslararası düzeyde kullanılacak olan daha kaliteli muhasebe standartları ile uyumlaşmanın sağlanması için 18.02.2002 tarihinde IASB ile FASB arasında Norwalk mutabakatı imzalanmıştır.²⁵⁷ A.B.D. kural koyucuları aktif bir şekilde raporlama ile ilgili standartlarda birleşmeyi destekledikleri için, genel kabul görmüş A.B.D. muhasebe ilkeleri (USGAAP) uluslararası finansal raporlama standartları ile aynılaştırma yönünde gelişecek böylece uluslararası bağlantıları olmayan A.B.D. şirketlerini de etkilemiş olacaktır.²⁵⁸

1 Ocak 2005 tarihinden itibaren AB'ye üye ülkelerde, hisse senetleri borsalar veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören şirketlerin finansal tablolarını uluslararası finansal raporlama standartları ile uyumlu olarak düzenleme zorunluluğu getirilmiştir.²⁵⁹

Finansal tablolarda yer alan bilgilerin karşılaştırılabilir ve şeffaf olabilmesi dolayısı ile tüm bilgi kullanıcılarının ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için uluslararası muhasebe standartlarına göre hazırlanmış olması gerekir. Bu durumda finansal tablolara ve finansal raporlamaya olan güven artacaktır.²⁶⁰ Yatırımcılar, uluslararası

---

²⁵⁵ Nobes ve Roberts, s.29.

²⁵⁶ Üstündağ, s.3.

²⁵⁷ Pekdemir, Recep. **Finansal Kiralama İşlerinde Değerleme ve Raporlama**, Ankara: TÜRMOB Yayınları-225, 2003, s.8.

²⁵⁸ Gannon, D. J. and Alex Ashwal. "Financial Reporting Goes Global", **Journal of Accountancy**, Vol.198, No.3, (September 2004), s.44.

²⁵⁹ Sayar, s.12.

²⁶⁰ Sağlam, s.9.

ortamda kıyaslanabilen, tüm kontrol ve bildirim süreçlerinden geçmiş, UFRS bazlı güvenilir ve şeffaf finansal tablolar talep etmektedirler.²⁶¹

UFRS'nin temel amacı, şirketlerin finansal tablolarının doğru, dürüst, zamanlı, karşılaştırılabilir, şeffaf, tutarlı ve güvenilir olmasını sağlamak olduğu için; başta kamunun aydınlatılması ve şeffaflık olmak üzere, pay sahiplerinin bilgilendirilmesi, denetim komiteleri ve yönetim kurulu üyelerinin sorumlulukları gibi kurumsal yönetim ilkelerini desteklediği için, dünya çapında birçok ülke tarafından kabul görmüştür.²⁶²

UFRS'ye uyum ile birlikte finansal raporlamaya olan güven artacak bunun sonucunda; şirketlerin performansları uluslararası düzeyde karşılaştırılabilir hale gelecek, şirketlerin hisse senetleri ihraçları artacak, hisse senetleri fiyatları yükselecek, uluslararası kredi bulma imkânları artacak, daha düşük maliyetli tahvil ihraçları yapılabilecektir.²⁶³

Finansal alt yapının dolayısı ile muhasebe ile ilgili düzenlemelerin piyasada oluşacak kriz beklentilerini önlemeye yönelik olarak sağlamaştırılması gerekir. Sağlam bir finansal alt yapının oluşturulması, ilgili mevzuat ve düzenlemelerin piyasadaki belirsizlikleri azaltan nitelikte olması, uluslararası muhasebe standartlarına göre muhasebeleştirilmenin dolayısı ile finansal raporlamanın yapılmasına bağlıdır.²⁶⁴

UFRS'nin benimsenmesi çokuluslu şirketler açısından; finansal tabloların hazırlanması ve konsolide edilmesinde maliyetlerin düşürülmesi, yönetimin bilgi sistemlerinin uygulanması, uluslararası faaliyetlerin performanslarının

---

²⁶¹ Tokay, Ekrem. "Uluslararası Muhasebe Standartlarına Uyum Projesinin Uygulamadaki Etkileri", **Finansal Raporlama Uygulamalarında Uluslararası Standartlara Geçiş**, İstanbul: TÜSİAD, Lebib Yalkın Yayınları ve Basım İşleri A.Ş., Temmuz 2003, ss.57-58.

²⁶² Karacahisarlı, Ahmet. "Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ve Kurumsal Yönetim", Referans, 22 Nisan 2006, http://www.tkyd.org/images/basin/referans_250406.jpg (7Nisan 2007).

²⁶³ Uysal, Mustafa. "Uluslararası Muhasebe Standartlarına Uyum Projesinin Uygulamadaki Etkileri", **Finansal Raporlama Uygulamalarında Uluslararası Standartlara Geçiş**, İstanbul: TÜSİAD, Lebib Yalkın Yayınları ve Basım İşleri A.Ş., Temmuz 2003, s.52.

²⁶⁴ Berker, Ayşe Botan. "SPK Finansal Raporlama Standartlarının Uluslararası Standartlara Tam Uyum Projesi", **Finansal Raporlama Uygulamalarında Uluslararası Standartlara Geçiş**, İstanbul: TÜSİAD, Lebib Yalkın Yayınları ve Basım İşleri A.Ş., Temmuz 2003, ss.41.

değerlendirilmesi, faaliyet gösterilen ülkeler arasında personel hareketlerinin kolaylaşması ve bağımsız denetim maliyetleri azalması gibi avantajlar getirecektir.²⁶⁵

Şirketler uluslararası muhasebe standartlarına uyum konusunda, finansal tablo kullanıcıları açısından değil kendi açılarından gelişmeleri değerlendirmektedirler. Şirketler, gelişmekte olan uluslararası standartlarda Avustralya'nın oynadığı role gerekli değeri vermemektedirler. Şirket maksimum serbestlik, minimum maliyet ve mümkün olduğunca az değişiklik istemektedirler. Avustralya şirketlerinin bu yaklaşımları ile A.B.D. ekonomik birimlerinin, ekonomik derinliğe sahip, yüksek likiditesi olan düşük sermaye maliyetlerinden yararlanabilmek için US GAAP'e uyum için katlandıkları maliyetlerle karşılaştırdığımız zaman, Avustralya şirketlerinin bu yaklaşımları uzağı göremeyen (myopic) bir değerlendirmedir.²⁶⁶

Bütün bunların yanında, son yıllarda A.B.D.'de ortaya çıkan muhasebe skandalları yaptırım gücü gelişmekte olan ülkelerde olduğu kadar gelişmiş ülke piyasalarının da büyük bir problemi olduğunu göstermiştir. Dünya genelindeki büyük ve küçük firmalar UMS (IAS)'nı doğru bir şekilde yorumlamıyor demenin ötesinde global bir yaptırım gücü mekanizmasına ihtiyaç vardır. Bazı durumlarda bu şirketler durumlarını daha iyi göstermek amacıyla UMS'nı kullanmaktadırlar. Birçok ülke biz şirketlerimizin finansal raporlamasını UMS'na uydurduk demesine rağmen, detaylara baktığımız zaman çok farklılıkların olduğunu görüyoruz. Her yerde "İlke Bazlı" muhasebe standartlarına doğru bir tercih değişikliği olması denetçiler ve muhasebecilere belirli muhasebe durumları ile ilgili değerlendirmelerinde daha fazla esneklik tanıyacaktır. Bu durum farklı yorumları beraberinde getirecektir. Araştırmalar çok sayıda büyük uluslararası şirketlerin, uluslararası standartları kötüye kullanarak, finansal tablolarına uygun bir şekilde uygulamadıklarını göstermiştir.²⁶⁷

Miller (2005), minimum düzeyde standart önererek, rekabet edebilmesi için finansal yöneticiyi; bu standartların minimum gereklerinden daha fazla bilgi

---

²⁶⁵ Sağlam, s.10.

²⁶⁶ Stevenson, Kevin. "Future Directions For The Establishment Of Global Accounting Standards", Journal Of Financial Reporting, July 1999, Vol.1, No.1, www.bigfoot.com/~accsig (14 Mart 2005), s.4.

²⁶⁷ Quinn, Lawrence Richter. "What's the State of International Standarts?", **Strategic Finance**, Vol.85, Iss.10 (April 2004), ss.35-39.

sağlamak açısından serbest bırakmayı öneren “kalite-bazlı finansal raporlama” sistemini ortaya atmıştır. Önerilen bu sisteme göre; piyasa şartları yüksek kalitede raporlamayı sermayeye ulaşmayı kolaylaştırarak ve sermaye maliyetini düşürerek ödüllendirirken, düşük kalitede raporlamayı sermayeye ulaşmayı sınırlandırarak ve sermaye maliyetini yükselterek cezalandırmaktadır. Bu nedenle ek raporlama standartları ancak sadece iyi çalışan piyasa mekanizmasını bozar, raporlamaya hiçbir fayda sağlamaz sadece ek maliyet getirir.²⁶⁸ Kaliteli finansal raporlama sisteminin varsayımları kural bazlı muhasebe (A.B.D.) veya finansal raporlama standartlarından çok ilke bazlı finansal raporlama standartları (UFRS)’ni ile daha fazla örtüşmektedir.

UFRS’nin yatırımcılar için getirmiş olduğu avantajlar Ball (2006) tarafından aşağıdaki gibi belirlenmiştir;²⁶⁹

- UFRS ulusal standartlara kıyasla; daha açık, kapsamlı (comprehensive) ve zamanlı finansal tablo bilgileri sunulmasını sağlayarak; sermaye piyasalarında daha bilgilenmiş değerlemeye imkan verip yatırımcıların aldığı riski azaltacaktır,
- Küçük yatırımcıların daha fazla bilgilenmesini sağlayarak, daha fazla bilgiye sahip olan profesyonel yatırımcılar ile rekabet edebilmelerine yardımcı olacaktır,
- UFRS’ye uyum yatırımcıların finansal bilgi süreci ile ilgili maliyetlerini önemli ölçüde azaltabilir,
- Finansal bilgi süreçleme maliyetlerinin düşmesi sonucunda, piyasa etkinliğinin artmasıyla; çoğu yatırımcı artan piyasa etkinliğinden yararlanabilecektir,
- Finansal raporlama standartlarındaki uluslararası farklılıkların azaltılması ile birlikte; uluslararası yatırım fırsatlarından

---

²⁶⁸ Miller, Paul B. W. “Quality Financial Reporting”, Journal of Accountancy Online Issues, April 2002, Vol.193. No.4, <http://www.aicpa.org/pubs/jofa/apr2002/opinion.htm> (12 Mart 2005), ss.1-3.

²⁶⁹ Ball, Ray. “International Financial Reporting Standarts (IFRS): Pros and Cons For Investors”, **Accounting and Business Research**, 2006 Special Edition, s.11.

yararlanabilmek için bazı engellerin belli düzeylerde ortadan kaldırılmasına yardımcı olabilir.

Yönetim sadece tarihi bilgileri değil bunun yanında bilgi kullanıcılarının gelecekle ilgili karar alırken gerekli olan kritik ve stratejik bilgileri de gönüllü olarak paylaşmaya yanaşmalıdır. Denetçiler finansal raporlama ile sunulan bilgilerin, teknik gereklilikleri yerine getirip getirmediğinin ötesinde, şirket faaliyetleri hakkında açık ve şeffaf bir düşünce verip vermediği konusuna karar vermek için daha fazla çaba sarf etmek zorunda olmalıdır. Standartlar hazırlanırken, uygulamalarla ilgili her işlem için ayrıntılı kurallar koymak yerine, belirli ilkeler saptanmalı ve kabul edilmeli; her özel işlem için denetçi ve muhasebecilere kendi profesyonel yargılarını kullanmalarına izin verilmelidir. Finansal raporlamaya olan kamuoyu güveninin kazanılması için bu bir zorunluluktur.²⁷⁰ Bu durumun sağlanması finansal raporlamada ilke-bazlı (principles-based) muhasebe standartlarının benimsenmesine bağlıdır. U.S. GAAP kural bazlı (rule-based) muhasebe standartları içermesine rağmen, IAS ilke-bazlı (principles-based) muhasebe standartlarını içermektedir.

3.3.2. Bağımsız Denetim İle İlgili Gelişmeler

OECD'nin kurumsal yönetim ilkelerinden “kamuya açıklama ve şeffaflık” ilkesi; finansal tabloların güvenilirliklerinin artırılabilmesi için, yıllık denetimin; bağımsız, yeterli ve uzman denetçiler tarafından yerine getirilmesi gerekliliğini bildirmektedir.²⁷¹

Finansal raporlama araçları finansal tablolardır. Finansal tablolara güvenilirlik kazandırmanın başlıca yolu, bağımsız denetimden geçmesidir. Bununla birlikte bağımsız denetimden geçmiş ünlü şirketlerin finansal tablolarında görülen hileli finansal raporlama, bağımsız denetçilere ve finansal tablolara olan güveni azaltmıştır.

---

²⁷⁰ Mano ve Mouritsen, s.56.

²⁷¹ OECD ve TKYD, Kurumsal Yönetim İlkeleri, s.18.

Barlett (1993) yapmış olduğu çalışmada denetçi bağımsızlığını “denetim işi ve finansal raporlama hakkında karar alınırken, önyargısız düşünsel yaklaşım” olarak tanımlamıştır.²⁷²

AICPA muhasebe mesleğine liderlik yapmaktan sorumlu bir organizasyon olarak, bağımsız denetçilerin bağımsızlığı ile ilgili kamuoyunun güven problemini çözmek için liderlik yapabilmiş değildir.²⁷³

Finansal raporlama sürecinin güvenilir, şeffaf ve tutarlı olması yatırımcıların daha isabetli karar almalarını sağlar. Denetlenmiş finansal tablolar, yatırımcılar ve kredi verenler de dahil olmak üzere finansal tablo kullanıcılarını yanıltan şişirilmiş hileli kazançları yansıtmaması bunun yerine doğru ve dürüst bilgileri yansıtmaması gerekir.²⁷⁴

Denetim faaliyetinin başından sonuna kadar bağımsız denetçi olduğu için, denetim faaliyetinin güvenilirliği büyük ölçüde bağımsız denetçi olan bu kişinin kalitesine bağlıdır. Bununla birlikte denetim sürecinde çok sayıda kişi ve taraf yer aldığı için bağımsız denetçi ve şirket yönetiminin yanında diğer unsurlarla olan ilişkilere de dikkat edilmelidir.²⁷⁵ Bağımsız denetçi tam olarak bağımsız davranamaz ise, herhangi bir şirketin finansal tabloları hakkındaki görüşlerinin hiçbir değeri yoktur.²⁷⁶

Yatırımcıların kararlarına yön vermek açısından finansal tablolar çok önemli olduğu için yatırımcılar, finansal tabloların güvenilirliği konusunda ortaya çıkan tereddütlerden olumsuz olarak etkilenmektedirler.²⁷⁷ Bu tereddütlerin ortadan kaldırılması için bağımsız denetime çok büyük rol düşmektedir.

Yatırımcılar, kredi verenler ve diğer paydaşların (stakeholders) sermaye yatırım kararları alırken temel olarak kullandıkları basılmış finansal tablolara güvenilirlik kazandırmada en önemli rolü bağımsız denetçiler üstlenmektedir.

---

²⁷² Bartlett, Roger W. “A Scale of Perceived Independence: New Evidence on an Old Concept”, **Accounting, Auditing & Accountability Journal**, Vol.6, No.2, s.55.

²⁷³ Imhoff, s.126.

²⁷⁴ Rezaee, Causes, Cosequences, and Deterence of Financial Statement Fraud, s.278.

²⁷⁵ Serao, s.327.

²⁷⁶ Aldoğan, s.197.

²⁷⁷ Aslan ve Arzova, s.75.

Finansal raporlamanın kamuoyu tarafından algılanan güvenilirliği, çok önemli ölçüde bağımsız denetçilerin finansal tablolar üzerindeki incelemeleri ve denetim raporu ile ilgili kamuoyu algılamasına bağlıdır.²⁷⁸

Bağımsız denetçilerin kamuoyu ve yatırımcılar tarafından, denetimini yaptıkları şirketle bağlantılı karşılıklı veya kişisel çıkar çatışmaları bulunmayan bağımsız uzman meslek mensupları olarak algılanmaları finansal tabloların güvenilirliklerini arttıracaktır.²⁷⁹ Yine kaynak güvenilirlik teorisine göre bağımsız denetçilerin denetiminden geçmiş olan finansal tabloların kamuoyu tarafından güvenilir olarak algılanabilmesi için; bağımsız denetçilerin bağımsız olmaları yeterli olmayıp aynı zamanda konusunda bilgili, yeterli, uzman kişiler olmaları gerekmektedir.

Algılanan denetim kalitesi ne kadar yüksek olursa, denetlenmiş olan finansal tabloların güvenilirliği o kadar yüksek olur.²⁸⁰ Çalışma konusunun asıl ağırlık noktası finansal tabloların güvenilirliği olduğu için algılanan denetim kalitesi çok önemlidir. Finansal tablo kullanıcılarının finansal tablolara olan güvenlerini etkileyen en önemli faktörlerden biri algılanan denetim kalitesidir. Bu açıdan çalışmanın uygulama kısmında, özellikle yeni düzenlemeler ile finansal tablo kullanıcılarının finansal tablolara olan güvenirlilik algılamaları arasındaki ilişki test edilmeye çalışılacaktır.

Denetim firmalarının özelliği algılanan denetim kalitesi ve dolayısı ile finansal tablolara güvenirlilik algılamasını etkileyen unsurlardan biridir. Büyük tanınmış denetim firmalarının denetlemiş olduğu finansal tabloların güvenirlilik derecesi daha yüksektir. Teoh ve Wong'un (1993) yapmış oldukları araştırmaya göre dört büyük bağımsız denetim firmasının denetiminden geçmiş olan finansal tabloların diğer denetim firmalarının denetiminden geçmiş olanlara oranla daha güvenilir olduğunu ortaya koymuştur. Dört büyük bağımsız denetim firmasının

---

²⁷⁸ IOSCO, Principles of Auditor Independence and the Role of Corporate Governance in Monitoring an Auditor's Independence, A Statement of the Technical Committee of the International Organization of Securities Commissions, October 2002, ss.2-3. http://www.abanet.org/intlaw/committees/finance/securities_capital_markets/IOSCOPD133.pdf

²⁷⁹ Walker, Accounting Profession: Oversight, Auditor Independence, and Financial Reporting Issues, s.7.

²⁸⁰ Khurana, Inder K. and K. K. Raman. "Litigation Risk and the Financial Reporting Credibility of Big 4 Versus Non-Big 4 Audits: Evidence from Anglo-American Countries", **The Accounting Review**, Vol.79, No.2, (April 2004), s.477.

büyüklikleri göz önüne alındığında çok büyük tutarlarda zarar edebilecekleri düşünülmekte ve dava (yasal) riskini de dikkate alarak ticari imajları ile tutarlı olarak yüksek kaliteli bir denetim yapacakları beklenmektedir.²⁸¹

Daha güvenilir finansal raporlama, şirket ile şirketin hisse senetlerini elinde bulunduran mevcut ortakları, müstakbel ortakları arasındaki algılanan bilgi asimetrisi (farklılığı) nı azaltarak şirketin öz sermaye maliyetini düşürecektir. Khurana ve Raman (2004) dört büyük denetim şirketi ve diğer denetim şirketlerinin denetlemiş olduğu Anglo-Amerikan firmaları üzerinde 1990-1999 dönemlerini kapsayan araştırmalarında, dört büyük denetim şirketinin denetlemiş olduğu A.B.D. şirketlerinin diğerlerine göre daha düşük tahmin edilen öz sermaye maliyetleri olduğu sonucuna ulaşmışlardır.²⁸²

Bağımsız denetimin etkinliği ile ilgili bir denetim modeli geliştirmek için, SEC tarafından desteklenen O'Malley Paneli 1998 yılında çalışmalarına başlamıştır. İki yıllık bir çalışmanın sonucunda, bağımsız denetimin etkinliğinin artırılmasındaki en önemli belirleyiciler olarak; ana çatıyı oluşturan bağımsız denetçilerin bireysel yetenekleri ile kişisel özellikleri ve bağımsız denetçilerin toplumdaki ve finansal raporlama süreci içindeki rollerinin tanımlanması olarak belirtilmiştir. Yüksek kalitede bağımsız denetimin sağlanabilmesi için gerekli olan bu özellikler aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.²⁸³

- Dürüstlük, objektiflik ve etik ilkelere dayanan gerçekte ve görünüşte bağımsızlık,
- Yoğun baskılara maruz kalınsa bile, etik ve profesyonel standartlara bağlı kalan, objektif, etik davranışlar,
- Toplum yatırımları ve kamu çıkarlarını korumak için kaliteli profesyonel hizmetler,
- Yeni gelişen teknolojileri kullanma istek ve yetenekleri,

---

²⁸¹ Khurana ve Raman, ss.477-479.

²⁸² Khurana ve Raman, ss.475-478.

²⁸³ Rezaee, Financial Statement Fraud Prevention and Dedection, s.222.

- Sürekli eğitim,
- Yönetim, denetim komitesi veya yönetim kurulu baskıları sunucu, bağımsız denetçilerin mesleki etik standartları ve toplum çıkarlarının korunması ile ilgili nihai sorumlulukların yerine getirilmesi konusunda bir tehlike oluşursa, bu duruma karşı koyabilme istek ve kabiliyeti.

Bağımsız denetimin nasıl yapılması gerektiğini denetim standartları ortaya koyar. Bu bağlamda, bağımsız denetimin kalitesinin artırılması için uluslararası denetim standartlarının oluşturulması ve uygulanması gerekir.

3.3.2.1. Uluslararası Bağımsız Denetim Standartları

Denetçi bağımsızlığı standartları denetçi veya denetim firmasının görünüşte ve gerçekte bağımsız olmalarını gerekli görmektedir. Denetçi bağımsızlığı standartlarına göre; görüş, sonuç, yargı ve önerilerin tarafsız olması veya bilgili üçüncü kişiler tarafından tarafsız olarak algılanabilmesi için bağımsızlığın sağlanması konularında sorumluluk denetçi veya denetim firmalarına aittir.²⁸⁴

Yeni denetim standartlarının amacı, finansal tablo kullanıcıları ile iletişimi geliştirmek, bağımsız denetçilerin finansal tabloların değerlendirilmesine olumlu katkılar yapması ve her müşteri işletmenin süregelen durumunu raporlamasını sağlamaktır. Bu durum, denetçi saygınlığı ve güvenilirliğinin artırılmasının yanında; finansal tablo kullanıcılarının, daha kullanışlı, anlaşılır ve daha doğru finansal bilgiler almalarına yardımcı olacaktır.²⁸⁵

Halka açık şirketler için geçerli olan 61 nolu denetim standardı, finansal raporlama sürecinde karşılaşılan en önemli noktalar hakkında denetim komitesine bilgi verilmesini belirtmektedir.²⁸⁶

---

²⁸⁴ Walker, Accounting Profession: Oversight, Auditor Independence, and Financial Reporting Issues, s.8.

²⁸⁵ Shaikh ve Talha, s.526.

²⁸⁶ Uzay, s.78.

3.3.2.2. Denetim ve Denetim Dışı Hizmetlerinin Eş-Zamanlı Olarak Aynı Denetim Firması Tarafından Sağlanamaması

Yayınlanmış olan raporlar ve konu ile ilgili profesyonel basın, denetim dışı hizmetlerin ilgili şirketin bağımsız denetçileri tarafından sağlanması durumunda, raporlanan gelirlerin algılanan kalitesini düşürmekte olduğunu vurgulamaktadırlar. Bununla ilgili olarak Frankel ve diğerleri (2002); denetim dışı hizmetlere ödenen ücretler arttıkça, bağımsız denetçinin müşteri işletmeye olan ekonomik bağımlılığının artmakta olduğu ve artan ekonomik bağımlılık raporlanan gelirlerin ön yargılı olarak şişirilmiş gösterilmesini sağlayan gelir manipülasyonlarına (earnings management) izin vermesi için müşteri işletme tarafından oluşturulan baskılara bağımsız denetçilerin boyun eğmesi olasılıklarını da arttırmakta olduğunu belirtmektedirler.²⁸⁷

Gaynor ve diğerleri (2006) tarafından yapılan çalışma, denetim ve denetim dışı hizmetlerin aynı bağımsız denetçi tarafından sağlanması durumunda; yatırımcıların, denetçi tarafsızlığı (objektifliği)'nin azalacağına inanmakta olduklarını ortaya koymuştur.²⁸⁸

Barlett (1993) banka görevlilerinin denetçi bağımsızlığı algılamaları üzerine yapmış olduğu çalışmada; denetim firmalarının sadece denetim hizmeti vermeleri durumunda, algılanan bağımsızlık düzeyinin en yüksek seviyede; denetim firması ile müşteri firma arasında bir ortaklık olması durumunda ise, algılanan bağımsızlık düzeyinin en düşük seviyede olduğu sonucuna ulaşılmıştır.²⁸⁹

Bağımsız denetçilerin objektifliği, dürüstlüğü ve bağımsızlığı konusunda kamuoyu güvenini erozyona uğratabilecek olan çıkar çatışması görüntüsünden kurtulabilmek; A.B.D.'deki Washington Genel Muhasebe Bürosu-G.A.O. (United States General Accounting Office Washington) göre, aşağıdaki temel iki ilkeye aykırı olmamak şartıyla bağımsız denetçiler denetim dışı hizmet sunabilirler.²⁹⁰

²⁸⁷ Gul, Ferdinand A., Judy Tsui, Dan S. Dhaliwal. "Non-Audit Services, Auditor Quality and The Value Relevance of Earnings", **Accounting & Finance**, Vol.46, No.5, (December 2006), s.798.

²⁸⁸ Gaynor, Mc Daniel ve Neal, s.891.

²⁸⁹ Bartlett, s.64.

²⁹⁰ Walker, Accounting Profession: Oversight, Auditor Independence, and Financial Reporting Issues, s.8.

- Bağımsız denetçiler yönetim fonksiyonlarını üstlenmemeli veya yönetimin alması gereken kararları almamalıdır.
- Bağımsız denetçiler yaptıkları işler veya denetim dışı sundukları hizmetler denetim açısından önemli olması durumunda, denetim hizmeti sunmamalıdır.

Gul ve diğerleri (2006) 840 Avustralya firması üzerinde yaptıkları çalışmada; bağımsız denetçilerinden aldıkları denetim dışı hizmetlerin oranı arttıkça şirketlerin raporlanan gelirlerinin kullanılabilirlik açısından değerinin düştüğü, bu ters ilişki 6 büyük denetim firması için daha zayıf olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun nedeni; büyük denetim firmalarının küçük denetim firmalarına oranla, kamuoyundaki saygınlıklarına prestijlerine daha fazla yatırım yaptıkları ve çok yüksek dava maliyetlerine maruz kalabilecekleri için işletme yönetimleri tarafından gerçekleştirilmek istenen gelir manipülasyonlarına karşı daha fazla direnç gösterebilecekleri düşüncesi olarak açıklanmıştır.²⁹¹

Bütün bunlara rağmen, bazıları denetim ve belirli denetim dışı hizmetlerin bağımsız denetçiler tarafından sağlanmasının denetim kalitesini arttıracaklarını belirtmektedirler. Copeland 2002, Goldwasser 2002 ve Pletz 2002'ye göre; bir şirketin bazı denetim dışı hizmetlerini de yerine getiren bağımsız denetçi şirket hakkında daha fazla bilgiye sahip olacağı için, bu durumun bağımsız denetimin kalitesini arttıracaklarını vurgulamaktadırlar.²⁹²

3.4. Bağımsız Denetimle İlgili Türkiye'deki Gelişmeler

Türkiye'de bankalar, halka açık şirketler, borçlanma senetleri için SPK'dan izin almak zorunda olanlar, aracı kurumlar, sigorta ve reasürans şirketleri, menkul kıymet yatırım fonları, menkul kıymet yatırım ortaklıkları yasal olarak bağımsız dış denetime tabidirler.²⁹³

---

²⁹¹ Gul, Tsui ve Dhaliwal, s.814.

²⁹² Gaynor, Mc Daniel ve Neal, s.876.

²⁹³ Uzay, s.79.

Türkiye’de bağımsız denetim uygulamaları üç farklı düzenleme ile yürütülmektedir,²⁹⁴

- Sermaye Piyasası Kanunu çerçevesindeki bağımsız denetim,
- 3658 Sayılı Kanun çerçevesindeki bağımsız denetim,
- Bankacılık mevzuatı altındaki bağımsız denetim.

Türkiye’de bağımsız denetçiler çoğu zaman bağımsız denetimini yaptıkları şirketlere aynı zamanda danışmanlık hizmeti vermekteydiler. Bu durum bağımsız denetçinin bağımsızlığını tartışmalı hale getirmekteydi.²⁹⁵ Denetim hizmeti veren bağımsız denetim kuruluşları ve istihdam edilen denetim elemanları, denetim hizmeti süresince aynı şirkete bedelli veya bedelsiz danışmanlık hizmeti veremeyeceklerine dair düzenlemeler yapılmıştır.

3.4.1. Sermaye Piyasası Kanunu’na Göre Bağımsız Denetim

Türkiye’de gerçek bağımsız denetim faaliyeti sermaye piyasası mevzuatı doğrultusunda yürütülen bağımsız denetimle ilgili düzenlemelere dayandırılmaktadır.²⁹⁶

2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu’nun 16. ve 22/b maddelerine dayanılarak hazırlanmış olan ve 13 Aralık 1987 tarih 19663 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış olan yönetmeliğin 5. maddesine göre bağımsız denetim; “ortakların ve yardımcı kuruluşların hesap ve işlemlerinin bağımsız denetleme kuruluşlarınca görevlendirilen yetkili denetleme elemanları tarafından bu kuruluşlar adına, denetleme ilke, esas ve standartlarına göre incelenmesi ve bu inceleme sonuçlarına dayanılarak, düzenlenmiş finansal tabloların, 2499 sayılı kanun çerçevesinde gerçeği yansıtıp yansıtmadığının tespiti ve rapora bağlanmasıdır.²⁹⁷ Aynı tarih ve sayılı yönetmeliğin 14. maddesine göre bağımsız denetleme kuruluşları en az iki en fazla

²⁹⁴ Akgül, Başak Ataman. **Türk Denetim Kurumları**, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2000, s.69.

²⁹⁵ Kırhoğlu, Hilmi. “Mesleki Etik ve Ülkemizde Muhasebe Denetimi”, **Muhasebe Finansman Dergisi**, Sayı:17, Ocak 2003, s.61.

²⁹⁶ Güredin, Denetim ve Güvence Hizmetleri, s.36.

²⁹⁷ SPK, Bağımsız Dış Denetleme, 13 Aralık 1987 tarih ve 19663 Sayılı Resmi Gazetede Yayımlanmış Olan Sermaye Piyasasındaki Bağımsız Dış Denetleme Hakkındaki Yönetmelik, Madde:5, 2007, http://www.spk.gov.tr/mevzuat/pdf/Bolum_6.pdf, (8.1.2007), s.3.

dört hesap dönemi için yönetim kurulu tarafından seçilerek, genel kurul tarafından onaylanması gereklidir.²⁹⁸

Sermaye Piyasası Kurulu, bağımsız denetimin belirli özelliklere sahip olan denetleme kuruluşları tarafından yapılabileceğini belirtmektedir.²⁹⁹ Sermaye Piyasası Kanunu'na tabi şirketlerde bağımsız denetim, ancak SPK tarafından yetkilendirilmiş denetim ortaklıkları tarafından yapılabilir, bu şirketlerde serbest meslek erbabı olarak denetim hizmeti verilemez.³⁰⁰

2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'na göre zorunlu olarak yapılan bağımsız denetim; sürekli, sınırlı ve özel olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Her yıl yapılan ve tüm denetim tekniklerini içeren sürekli bağımsız denetim³⁰¹, çalışmamızla ilgili olan denetim türüdür.

2002 yılı itibariyle sürekli bağımsız denetime tabi olan şirket ve kuruluşlar; aracı kurumlar, menkul kıymet yatırım fonları, yatırım ortaklıkları, aracılık faaliyetlerini yapan bankalar, hisse senetleri halka arz edilmiş olan ve arz edilmiş sayılan şirketler ile hisse senetleri menkul kıymetler borsasında işlem gören anonim şirketler, çıkarılmış sermayeleri 2 trilyon TL den fazla kayıtlı sermaye sistemini seçmiş olan, ödenmiş sermayeleri tutarı 5 trilyon TL veya daha fazla kayıtlı sermaye sisteminin dışında kalan anonim şirketlerden oluşmaktadır.³⁰²

Dünya çapında ve özellikle A.B.D.'de yaşanan finansal raporlama ve bağımsız denetim skandallarından sonra; A.B.D.'nin bu konudaki deneyimlerinden yararlanmak isteyen SPK, bağımsız denetim konusunda Sarbanes-Oxley Kanunu ile getirilen düzenlemeleri benimsemiş ve sermaye piyasası mevzuatına dâhil etmiştir.³⁰³

---

²⁹⁸ SPK, Bağımsız Dış Denetleme, 13 Aralık 1987 tarih ve 19663 Sayılı Resmi Gazetede Yayınlanmış Olan Sermaye Piyasasındaki Bağımsız Dış Denetleme Hakkındaki Yönetmelik, Madde:14, 2007, http://www.spk.gov.tr/mevzuat/pdf/Bolum_6.pdf, (8.1.2007), s.3.

²⁹⁹ Akgül, s.69.

³⁰⁰ Ergin, Hüseyin. **Denetim**, Kütahya: Ekspres Gazetecilik ve Madencilik Ltd. Şti., 2006, s.14.

³⁰¹ Akbıyık, Sedat. **Vergi Uygulamaları Yönüyle Denetim ve Raporlama**, Ankara: Ekin Kitabevi, 2005, s.25.

³⁰² Akbıyık, s.50.

³⁰³ Parlakkaya, s.131.

SPK'nın Ocak 2005 tarihinde tekrar yayınlamış olduğu, "Kurumsal Yönetim İlkeleri"nin, "kamuyu aydınlatma ve şeffaflık" bölümünde, "bağımsız denetim işlevi" kısmında yer alan düzenlemelerin bazıları aşağıdaki gibidir.³⁰⁴

- Bağımsız denetim kuruluşları ve bu kuruluşlarda istihdam edilen denetim elemanları bağımsız olmalıdır.
- Bağımsız denetim kuruluşları sürekli ve özel denetimlerde en fazla beş hesap dönemi için seçilir ve aynı denetim kuruluşu ile tekrar sözleşme imzalanabilmesi için, iki hesap döneminin geçmesi zorunludur. (rotasyon)
- Bağımsız denetim kuruluşları ve bu kuruluşlarda istihdam edilen personel, bağımsız denetim hizmeti verdikleri şirkete eş zamanlı olarak bedeli veya bedelsiz danışmanlık hizmeti veremezler. (denetim ve denetim dışı hizmetlerin eş zamanlı verilememesi)

3.4.1.1. Uluslararası Bağımsız Denetim Standartlarının Kabul Edilmesi

Bağımsız denetim alanında gelinen son aşamayı oluşturan Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC) tarafından yayınlanan "Uluslar arası Bağımsız Denetim Standartları (UDS-ISAS)" ve Avrupa Birliği'nin ilgili direktiflerinde öngörülen esaslarla tam uyumlu³⁰⁵, Seri: X, No:22 Sayılı, "Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ", 12.06.2006 tarih ve 26196 mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. SPK bu tebliğle ilgili açıklamasında; finansal tabloların hazırlanması ve raporlanmasına yönelik olarak, yeni UFRS kapsamında ortaya çıkan bağımsız denetim ihtiyacının, UDS'nin yürürlüğe girmesiyle birlikte, Türkiye'de daha kaliteli olarak yürütülmesi olanağı doğmuş olduğunu belirtmektedir.³⁰⁶

³⁰⁴ Pashı, Ali. **Anonim Ortaklık Kurumsal Yönetimi-Corporate Governance**, 2. Baskı, İstanbul: Çağa Hukuk Vakfı Yayınları, Temmuz 2005, s.287.

³⁰⁵ SPK, Uluslararası Bağımsız Denetim Standartları İle Tam Uyumlu Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ Yürürlüğe Giriyor, 2006, http://www.spk.gov.tr/haberduyuru/basinaciklamalari/basin_aciklamasi_060221_2.html (08.01.2007), s.1.

³⁰⁶ Güredin, Denetim ve Güvence Hizmetleri, s.53.

3.4.1.2. Denetim Komitesi İle İlgili Düzenlemeler

Türk hukukunda şirket hesaplarının denetlenmesi, şirket yönetiminin her çeşit faaliyet ve uygulamalarının incelenmesi görevi Türk Ticaret Kanunu ile denetim kurulunu verildiği için, Türkiye’deki işletmelerin organizasyon şemalarında denetim komitesi yasal zorunluluk olarak yer almamaktaydı. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından el konulan bazı bankaların, denetim raporlarındaki tutarsızlıklar, Türkiye’de de bağımsız denetim süreç ve sonuçlarının gözetilmesi gerekliliğini göstermektedir. Şirketler tarafından denetim komitelerinin oluşturulması bağımsız denetimin kalitesini arttıracaktır.³⁰⁷ Bu durum Türkiye’de finansal raporlamanın güvenilirlik algılamasına olumlu yönde katkı sağlayabilecektir.

Türkiye’de SPK 2002 yılında yayınlamış olduğu tebliğ ile hisse senetleri borsada işlem gören şirketlerin yönetim kurulları tarafından kendi üyeleri arasından seçilen en az iki üyeli denetim komitelerini oluşturmaları zorunluluğu getirilmiştir.³⁰⁸

12.06.2006 tarih ve 26196 mükerrer sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiş olan, Seri: X, No:22 Sayılı, “Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ”in 6. Bölüm, madde 25’e göre; denetim komitesinin iki kişiden oluşması halinde; her ikisinin, ikiden fazla kişiden oluşması halinde; üyelerinin çoğunluğunun doğrudan icra fonksiyonu üstlenmemiş bağımsız yönetim kurulu üyelerinden oluşması zorunluluğu getirilmiştir. Aynı madde denetim komitesinin; ilgili şirketin muhasebe sistemi, finansal raporlama, bağımsız denetim ve içi kontrol sisteminin gözetiminden sorumlu olduğunu ve en az üç ayda bir olmak üzere toplanmak zorundadırlar. Bağımsız denetim kuruluşunun seçimi, denetim sözleşmesinin hazırlanması denetim komitesinin gözetiminde yapılarak yönetim kuruluna onaylatılır.³⁰⁹ Denetim komitesi üyelerinin bağımsız kişilerden oluşması tarafsız davranmalarını gerektirir ki, daha önceki bölümlerde de belirttiğimiz gibi,

---

³⁰⁷ Uzay, ss.74-80.

³⁰⁸ SPK, Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ, Seri X, No:19, Kasım 2002, Madde 3, www.spk.gov.tr (8.1.2007), s.3.

³⁰⁹ SPK, Sermaye Piyasası Kanunu, Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ, Seri: X, No:22, 2.Kısım, Madde 25, 2006, http://www.spk.gov.tr/tebliğ/files/SeriX_No22.pdf (12.03.2007), ss.11-12.

kaynak güvenilirlik teorisine göre finansal raporlamanın güvenilirliğini arttıracığı düşünülmektedir.

Denetim komitesi, şirketin ara ve yıllık finansal tablolarının, şirketin izlediği muhasebe ilkelerine uygun olarak hazırlanmış olduğu ve şirketin durumunun doğru ve dürüst olarak yansıttığı konularında, şirketin sorumlu yöneticileri ile bağımsız denetçilerinin görüşlerini alarak kendi değerlendirmeleri ile birlikte yönetim kuruluna yazılı olarak raporlamaktan sorumludur.³¹⁰

Denetim komitesi ile ilgili yapılan düzenlemeler UDS'dan uyarlanmış olduğu ve etkin kurumsal yönetimin sağlanarak, finansal raporlamanın güvenilirliğinin artırılmasına yönelik olduğu için, dünyadaki gelişmelerin paralelinde düzenlemeler içermesi nedeniyle; tekrardan kaçınmak amacıyla ayrıntıya girilmemiştir.

3.4.1.3. Denetçi Rotasyonu

SPK'nın Kasım 2002 yayınlamış olduğu, sermaye piyasasında bağımsız denetim ile ilgili değişiklik yapan Seri X, No:19, Tebliği'nin 24.maddesine göre; bağımsız denetim kuruluşları sürekli ve/veya özel denetimlerde en çok beş hesap dönemi için denetlenen şirketin yönetim kurulu tarafından seçilir. Bağımsız denetim kuruluşu en az iki hesap dönemi geçmeden aynı müşteri şirket ile sürekli ve/veya özel denetim sözleşmesi imzalayamaz.³¹¹

12.06.2006 tarih ve 26196 mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş olan, Seri: X, No:22 Sayılı, "Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ" in 3.Kısım, madde 6'ya göre; bağımsız denetim kuruluşlarının en çok yedi hesap dönemi için şirketin denetim komiteleri tarafından belirlenerek, yönetim kuruluna sunulur, genel kurulunun onayından geçerek seçilir.³¹² Hükmü getirilerek 5 yıllık süre 7 yıla çıkarılmıştır.

---

³¹⁰ Özbirecikli, s.15.

³¹¹ SPK, Sermaye Piyasası Kanunu, Tebliğ, Seri X, No:19, Madde 24, 2002, www.spk.gov.tr (8.1.2007), s.15.

³¹² SPK, Sermaye Piyasası Kanunu, Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ, Seri: X, No:22, 3.Kısım, Madde 6, 2006, http://www.spk.gov.tr/tebliğ/files/SeriX_No22.pdf (12.03.2007), ss.14-15.

Sarbanes-Oxley Kanununda, denetçilerin rotasyon gerekliliği söz konusu iken, SPK'nın düzenlemesinde denetim kuruluşlarının rotasyonu gerekli görülmektedir.

3.4.1.4. Denetim ve Denetim Dışı Danışmanlık Hizmetlerinin Eş Zamanlı Olarak Verilememesi

Çetiner ve Erol (2007) tarafından Türkiye Çanakkale ilindeki aile şirketlerinde kurumsal yönetim uygulama düzeyi üzerine yapmış oldukları ampirik çalışmada; danışmanlık; danışmanlık ve denetim hizmetlerinin aynı denetim şirketleri tarafından yerine getirilmesi; aile şirketlerinin kurumsal yönetim uygulamalarını olumlu yönde etkileyeceği görüşüne sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.³¹³

12.06.2006 tarih ve 26196 mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş olan, Seri: X, No:22 Sayılı, "Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ" in 2.Kısım, madde 13'e göre; bağımsız denetim kuruluşları ile bunların denetçi ve personeli, bağımsız denetim hizmeti verdikleri şirkete eş zamanlı olarak bedelli veya bedelsiz aşağıdaki denetim dışı hizmetleri veremezler.³¹⁴

- Muhasebe defterlerinin tutulması ve ilişkili hizmetler,
- Finansal bilgi sistemi kurulması ile ilişkili hizmetler,
- Bilirkişi ve uygunluk raporu hazırlanması,
- İç denetim fonksiyonunu ve ilişkili hizmetlerin yerine getirilmesi,
- Yönetim ve insan kaynakları ile ilişkili hizmetlerin yerine getirilmesi,
- Aracılık, yatırım ve hukuki danışmanlık ve ilişkili hizmetlerin yerine getirilmesi,

³¹³ Çetiner, Ertuğrul ve Mikail Erol. "Kurumsal Yönetim ve Kurumsal Yönetimin Aile Şirketlerinde Uygulama Düzeyinin Belirlenmesine Yönelik Ampirik Bir Çalışma", **Muhasebe ve Denetime Bakış**, Yıl:6, Sayı:21, Ocak 2007, s.19.

³¹⁴ SPK, Sermaye Piyasası Kanunu, Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ, Seri: X, No:22, 2.Kısım, Madde 13, 2006, http://www.spk.gov.tr/tebliğ/files/SeriX_No22.pdf (12.03.2007), ss.14-15.

Bu düzenlemeler ile bağımsız denetçilerin “bağımsızlık” özelliklerine zarar gelebilmesi ihtimalini ortadan kaldırmak amacıyla, denetim ve denetim dışı hizmetler birbirinden ayrılmıştır. Bu durumun; kaynak güvenilirlik teorisine göre bağımsız denetimden geçmiş finansal tablolara olan kamuoyu güvenini arttıracığı düşünülmektedir.

3.4.2. TTK Tasarısı’na Göre Bağımsız Denetim

Mevcut TTK’da yer alan ve fonksiyonunu tam olarak yerine getiremeyen “denetçilik (murakıplık) organı”, TTK Tasarısı ile birlikte kaldırılarak, anonim şirketlerin finansal denetimi bağımsız denetim kuruluşlarına verilmiştir.³¹⁵

TTK Tasarısı md 1501 göre; büyük, küçük ve orta ölçekli; halka açık veya olmayan, hisse senetleri borsaya kayıtlı olan veya olmayan, özel veya kamu sektörüne ait tüm anonim şirketlerde finansal tablolar denetimi ile; birleşme, bölünme, tür değiştirme, sermaye artırımı veya azaltılması durumlarında özel denetime tabidirler. Denetimin 3568 sayılı yasaya göre; SMMM, YMM ve bunların oluşturdukları bağımsız denetim kuruluşları tarafından, uluslararası denetim standartlarına göre bütünsel olarak yapılması öngörülmektedir. Denetimden geçmemiş olan finansal tablolar ve yıllık raporlar yok hükmündedir.³¹⁶

TTK Taslağı’na göre, tüm anonim şirketlerin yıllık ve ara dönem tabloları bağımsız denetime tabidir. Denetimi sadece, dış denetleme kuruluşları veya küçük anonim şirketler için en az iki yeminli mali müşavir (YMM) ya da serbest muhasebeci mali müşavir (SMMM) yapabilir. Denetçinin görevi, konsolidasyona tabi şirketlerin finansal tablolarının incelenmesini de kapsayacak şekilde genişletilmiş olup, denetçilerin seçimi genel kurula aittir ve bu yetki devredilemez niteliktedir.³¹⁷ Sarbanes-Oxley Yasası bağımsız denetçilerin seçilmesi, ücretlerinin belirlenmesi ve işine son verilmesini, yönetim kurulunun icracı olmayan bağımsız üyelerinden oluşturulan denetim komitesi yetkisine vermişti; TTK Taslağı bu yetkiyi doğrudan genel kurula verdiği için, bu açıdan daha ileri bir düzenleme getirmiş olduğu söylenebilir.

---

³¹⁵ Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği ve Deloitte, Kurumsal Yönetimin Anonim Ortaklıklarda Yansımaları, s.18.

³¹⁶ Özbirecikli, s.16.

³¹⁷ Demirbaş ve Uyar, s.74.

TTK Tasarısı, 400. maddesindeki; denetçinin bağımsızlık alanını genişletmeye yönelik olan bağımsız denetim hizmeti verebilecek denetçilerde bulunmaması gereken nitelikler açısından, Sarbanes-Oxley Yasasındaki düzenlemelerle benzerlik göstermektedir.³¹⁸

TTK Taslağı kurumsal yönetim kuralları ve finansal tablo kullanıcıları (piyasa) nın güvenliğinin gereği olarak, işletmeyi tehdit eden riskler için erken teşhis sisteminin kurulup kurulmadığı, işletilip işletilmediği, sonuçlarının değerlendirilip değerlendirilmediği ve önerilen önlemlerin alınıp alınmadığının, denetim raporu ile genel kurula bildirilmesi görevini bağımsız denetçiye de vermiştir.³¹⁹ Kapalı anonim şirketlerde, finansal denetimi yapan denetçi, gerekli görürse bir erken teşhis komitesinin kurulması gerektiğini yönetim kuruluna bildirir. Yönetim kurulunun komiteyi hemen oluşturması, komitenin ise göreve başladığı andan itibaren bir ay içinde rapor vermesi gerekir. Bu yeni düzenleme, kurumsal yönetim ilkelerinin uygulanıp uygulanmadığı konusunda bağımsız denetçilere önemli roller vermiştir.³²⁰

Türkiye’de kurumsal yönetim ilkelerinin uygulanması yaygınlaşmasını sağlayabilecek en önemli gelişme, yeni TTK Tasarısının yasalaşması ile sağlanabilecektir.³²¹

3.4.3. 3568 Sayılı Yeminli Mali Müşavirlik Mevzuatı Kapsamında Bağımsız Denetim

3568 Sayılı kanun (c) bendi uyarınca, yeminli mali müşavirler “mali tabloların ve beyannamelerin mevzuat hükümleri, muhasebe prensipleri ile muhasebe standartlarına uygunluğu, hesapların denetim standartlarına uygunluğu ve hesapların denetim standartlarına göre incelendiğini tasdik eder.” Yeminli finansal müşavirler yaptıkları tasdik doğru olmamasından mükellefle birlikte müştereken ve müteselsilen sorumludurlar.³²²

---

³¹⁸ Özbirecikli, s.16.

³¹⁹ Demirbaş ve Uyar, s.75.

³²⁰ Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği ve Deloitte, Kurumsal Yönetimin Anonim Ortaklıklarda Yansımaları, ss.19-20.

³²¹ Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği ve Deloitte, Nedir Bu Kurumsal Yönetim?, Kurumsal Yönetim Serisi, 2007, <http://www.tkyd.org/docs/nedirbukurumsalyönetim.pdf> (7Mayıs 2007), s.12.

³²² Akbıyık, s.26.

Türkiye’de 1989 yılında yürürlüğe giren 3568 sayılı yasa ile yeminli finansal müşavir tarafından yapılan denetim tebliğlerle getirilen tasdik konuları itibariyle, bağımsız denetimden çok vergi denetimi ağırlık kazanmıştır.³²³ Denetim kavramı yanında tasdik kavramını da getirmiş olan bu yasa; bağımsız denetim açısından çok fazla işlerlik kazanamamış ve tasdik ile ilgili düzenlemeler ile de gerçek finansal tablo denetimi yapılamamaktadır. Yeminli finansal müşavirler tasdik kapsamındaki vergilerle ilişkili tüm konuları incelemek zorunda oldukları için, tasdik işlemleri nedeniyle işletme ile birlikte %100 sorumlu oldukları ve vergi kaybı söz konusu olduğu zaman yine müşteri işletme ile birlikte müteselsilen sorumlu oldukları için; meslek mensuplarının vergi denetmeni haline getirildikleri söylenebilir.³²⁴

Bu açıdan 3568 sayılı yasa kapsamındaki denetimin, bağımsız denetimden ziyade uygunluk denetimine benzediği düşünülebilir. Finansal tablolar ilgili işletmelerin durumunu, faaliyet sonuçlarını sadece “doğru” olarak değil aynı zamanda “dürüst” olarak yansıtmalıdır. Finansal tablolar, istenilen formatlara sokularak “kitabına uydurularak” hazırlanmış olabilir, fakat bu durum finansal tabloların işletmeler hakkında gerçek bilgiler verdiği anlamını taşımaz. Bu nedenle bağımsız denetçilerin “görünüş” ve “gerçek” olarak bağımsız davranabilme özelliği taşınmalı, etik davranışlar sergileyebilmelidir. Bağımsızlık %100 sağlanmış olsa dahi, bağımsız denetçilerin konusuna hâkim, bilgili, uzman, yeterli kişiler olması gerekir. Bağımsız denetimden geçmiş olan finansal tabloların güvenilir olarak algılanabilmesi için temel şart olan “tarafsızlık” ve “yeterlilik” özelliklerinin olumlu yönde geliştirilebilmesi için eğitim ve öğretim önemli bir unsurdur. Bağımsız denetçilerin özellikle bilgi teknolojilerindeki gelişmeleri sürekli izlemeleri veya konusuyla ilgili uzman kişilerden yararlanmalıdırlar. Bunun yanında, meslek mensuplarının yetişmesinde önemli role sahip olan yüksek öğretimin ders programlarında yeterli ölçüde bilgi teknolojileri ile ilgili derslerin yer almasının doğru olacağı düşünülmektedir. Bağımsız denetçilerin yeterliliği geliştirilemediği zaman, üretilen finansal tabloların güvenirliliğinin düşük olma olasılığı yüksek olacaktır.

---

³²³ Uzay, s.79.

³²⁴ Yılancı, Yeminli Mali Müşavir-Bağımsız Denetçi ve Tasdik-Mali Tablo Denetimi Çelişkisi: Mesleğin Gelişimine Etkiler, ss.74-76.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
BAĞIMSIZ DENETİMLE İLGİLİ YENİ DÜZENLEMELER İLE FİNANSAL
TABLolarIN GÜVENİLİRLİK ALGILAMASI İLİŞKİSİNE YÖNELİK
ANKET ÇALIŞMASI VE SONUÇLARI

4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu bölümde; kredi talebinde bulunan şirketlerin kredi taleplerini değerlendirirken ve fon yönetimiyle ilgili olarak hangi şirketlerin hisse senetlerine yatırım yapılması konusundaki kararlar verilirken; ilgili şirketlerin finansal tabloları üzerinde inceleme ve değerlendirme yapan banka çalışanlarının; finansal raporlamayla, özellikle bağımsız denetimle ilgili yeni düzenlemeler ile finansal tablolar üzerindeki güvenilirlik algılamaları ilişkisi incelenmiştir.

Son yıllarda, özellikle A.B.D.'de ortaya çıkan Enron, WorldCom, Arthur Andersen ve diğer finansal raporlama skandallarından sonra, finansal raporlamaya olan güven erozyona uğramıştır. Finansal tablo kullanıcılarının, şirket yönetimleri tarafından hazırlanmış ve bağımsız denetçilerin de denetiminden geçmiş olan finansal tablolara olan güvenleri sarsılmıştır. Buradan hareketle, finansal tablolara olan güvenin yeniden inşa edilmesi ve geliştirilmesi amacıyla başta A.B.D. olmak üzere birçok ülkede kurumsal yönetim ile ilgili yeni yaklaşımlar ve düzenlemeler yapılmıştır. Üçüncü bölümde incelendiği gibi bu düzenlemelerin birçoğu Türkiye tarafından da benimsenmiş ve yasal düzenlemelerle de desteklenmiştir. Bu araştırmanın amacı; en önemli finansal tablo kullanıcılarından biri olan Türkiye'deki ilgili banka çalışanlarının kurumsal yönetimle, özellikle bağımsız denetimle ilgili bu yeni düzenlemeler ile finansal tabloların güvenilirliği ile ilgili algılarının ne yönde geliştiği test edilmeye çalışılmıştır.

Konuyla ilgili literatür incelendiğinde; finansal raporlamanın güvenilirliğini arttırmak amacıyla kurumsal yönetimle ilgili düzenlemelerin her biri ayrı bir araştırma konusu olarak ele alınıp incelenmiştir.

İç kontrol raporu ile ilgili olarak; Gist, McClain ve Shastri (2004) tarafından yapılan çalışmada, yönetim tarafından iç kontrol raporunun hazırlanması halinde; bağımsız denetçiler ile finansal tablo kullanıcıları, ilgili şirketin iç kontrol yapısının hatalı ve yanlış finansal tablolar üretilmesini önleyebileceği algılamasına sahip olduklarını ortaya koymuştur. Ayrıca bu çalışma sonuçları, finansal tablo kullanıcılarının iç kontrol raporunu, iç kontrol ile ilgili yasal sorumluluğu yönetime yüklediği şekilde algılamakta olduklarını ortaya koymuştur.³²⁵

İç denetçilerin raporlamayı işletme üst yönetimi yerine, denetim komitesine yapmaları ile ilgili olarak; James (2000) yapmış olduğu çalışmada; şirketlerin raporlarını üst yönetime sunan bir iç denetim departmanına sahip olmaları, finansal raporlama kullanıcılarının bu departmanın hileli finansal raporlamayı önleme kabiliyeti konusundaki güvenini azaltmakta olduğunu ortaya koymuştur. Finansal raporlamaya olan güvenin maksimum düzeye çıkarılabilmesi için, şirketlerin iç denetim fonksiyonlarını ister dışarıdan gruplara yaptırsınlar (outsourcing) isterse kendi iç denetim departmanlarına yaptırsınlar raporlamayı mutlaka denetim komitesine yapmalıdırlar.³²⁶ Yine James (2003) tarafından, bankaların kredi departmanlarında çalışan personel üzerinde yapılan bir araştırma ile; finansal tablo hilelerinin engellenmesi ya da ortaya çıkarılmış olan hilelerin de raporlanması konusunda, denetim komitelerine raporlama yapan iç denetim departmanlarının, üst yönetime raporlama yapan denetim komitelerine göre, daha olumlu olarak algılanmakta olduğu ortaya konulmuştur.³²⁷

Denetim komitesi ile ilgili olarak, Jenkins (2002) tarafından yapılmış olan çalışma; daha etkin denetim komitesi ve daha bağımsız denetçilerin yönetimin gelir manipülasyonlarını azaltacağını ortaya koymuş ve denetim komitesi etkinliği ile denetçi bağımsızlığı arasında önemli ölçüde negatif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı çalışmada bu iki denetim mekanizmasının yönetim gelir

---

³²⁵ Gist, McClain ve Shastri, s.124.

³²⁶ James, "The Effect of Internal Audit Outsourcing on Financial Statement Users' Confidence in Their Protection From Fraudulent Financial Reporting, ss.42-43.

³²⁷ James, "The Effect of Internal Audit Structure on Perceived Financial Statement Fraud Prevention, s.322.

manipülasyonlarını azaltmak açısından, birbirleri yerine ikame olabildiği sonucuna ulaşılmıştır.³²⁸

Denetçi bağımsızlığı ile ilgili olarak, Hodge (2003) yapmış olduğu çalışmada, denetlenmiş finansal bilgilerin güvenilirliğindeki azalmanın muhtemel bir nedeni, beş yıl öncesinden bu yana, beş yıl boyunca, algılanan denetçi bağımsızlığındaki azalma olduğunu ortaya koymuştur. Yine bu çalışmada, güvenilirlik ile denetçi bağımsızlığı arasında pozitif ve anlamlı bir korelasyon olduğu anlaşılmıştır.³²⁹ Rezaee (2004) tarafından yapılan bir çalışmada, finansal raporlama sürecine kamuoyu güveni kazandırılabilmesi için izlenmesi gereken 12 yöntem önerilmektedir. Rezaee bu çalışmada, denetçilerin yapmış oldukları denetim hizmetini katma değer sağlayan bir iş olarak algılamalarında, kamuoyu güveninin çok önemli bir role sahip olduğunu vurgulamaktadır.³³⁰

Denetim ve denetim dışı hizmetlerin eş zamanlı olarak verilmesi durumunda finansal raporlamanın güvenilirliği ile ilgili olarak; Aldoğan (2005) tarafından İstanbul'da 34 kurumsal yatırımcı üzerinde yapılan araştırmaya göre; bağımsız denetçinin denetim ve denetim dışı hizmetleri eş zamanlı olarak yerine getirmesi kurumsal yatırımcıların algılamalarına göre, denetçi bağımsızlığını zedelediği sonucuna ulaşılmış³³¹ olmasına rağmen; Swanger (1998) tarafından yapılan bir çalışmada; iç ve dış denetimin aynı muhasebe (denetim) firması tarafından yerine getirilmesi; bağımsız denetim firmasının algılanan bağımsızlığı üzerine negatif etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Bununla birlikte, bağımsız denetim hizmetini veren personelden farklı olarak yeterli sayıda personeli bünyesine alan ayrı bir danışma bölümü tarafından iç denetim hizmetinin verilmesinin (yani personel farklılaştırılmasına gidilmesinin) denetim firmasının bağımsızlık algılaması üzerine olumlu bir katkısı olduğunu ortaya koymuştur.³³² Bartlett (1993) banka görevlilerinin denetçi bağımsızlığı algılamaları üzerine yapmış olduğu çalışma ile; denetim

---

³²⁸ Jenkins, s.48.

³²⁹ Hodge, Investors' Perceptions of Earnings Quality, Auditor Independence, and The Usefulness of Audited Financial Information, s.44.

³³⁰ Rezaee, Restoring Public Trust In The Accounting Profession By Developing Anti-Fraud Education, Programs, and Auditing, ss.134-148.

³³¹ Aldoğan, M. Mehtap. "The Impact of Non-Audit Services on Institutional Investor's Perception of Auditor Independence: Evidence From Turkey", **Öneri**, Sayı:24, Yıl:12, Cilt:6, (Haziran 2005), s.200.

³³² Swanger, s.11

firmalarının sadece denetim hizmeti vermeleri durumunda, algılanan bağımsızlık düzeyinin en yüksek seviyede; denetim firması ile müşteri firma arasında bir ortaklık olması durumunda ise, algılanan bağımsızlık düzeyinin en düşük seviyede; olduğu sonucuna ulaşılmıştır.³³³

Bağımsız denetimin büyük denetim firmaları tarafından yerine getirilmesi ile finansal tabloların güvenilirliği ile ilgili olarak; Teoh ve Wong'un (1993) yapmış oldukları araştırmaya göre dört büyük bağımsız denetim firmasının denetiminden geçmiş olan finansal tabloların diğer denetim firmalarının denetiminden geçmiş olanlara oranla daha güvenilir olduğunu ortaya koymuştur.³³⁴ Khurana ve Raman (2004) dört büyük denetim şirketi ve diğer denetim şirketlerinin denetlemiş olduğu Anglo-Amerikan firmaları üzerinde 1990-1999 dönemlerini kapsayan araştırmalarında, dört büyük denetim şirketlerinin denetlemiş olduğu A.B.D. şirketlerinin diğerlerine göre daha düşük tahmin edilen öz sermaye finansalyetleri olduğu sonucuna ulaşmışlardır.³³⁵ Naser, Nuseibeh ve Al-Hussaini (2003) tarafından Kuveyt'teki finansal tablo kullanıcıları üzerine yapılan bir araştırmada finansal tabloların birçoğu büyük uluslararası denetim firmaları tarafından denetlendiği için raporlamanın en güvenilir parçasının finansal tablolar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.³³⁶

Literatür incelendiğinde finansal tabloların güvenilirlik algılamasına etkileyen faktörlerin çoğunu kapsayan bir araştırmaya rastlanamamıştır. Çalışmamızda finansal tabloların güvenilirliğini etkileyen; özellikle bağımsız denetimle ilgili birden fazla faktör topluca araştırmaya dahil edilmiştir.

4.2. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Bankalar kredi talebinde bulunan şirketleri değerlendirmelerinde olduğu gibi, portföy yönetimi açısından da, hangi şirketlerin hisse senetlerine yatırım yapılması kararını verirken, finansal tablolardan yoğun bir şekilde yararlanmakta oldukları düşünüldüğü için; finansal tablo kullanıcıları olarak Türkiye'nin üç büyük şehri olan

---

³³³ Bartlett, s.64.

³³⁴ Khurana ve Raman, ss.477-479.

³³⁵ Khurana ve Raman, ss.475-478.

³³⁶ Naser, Nuseibeh ve Al-Hussaini, s.615.

İstanbul, Ankara ve İzmir'deki bankalar seçilmiştir. Bu bankaların şubelerinde ve genel müdürlüklerinde, finansal tablolar üzerinde değerlendirme ve inceleme yapan personele ilgili anket uygulanmıştır.

4.3. Araştırmanın Yöntemi

Bu kısımda, araştırmanın örnekleme, verilerinde toplanmasında kullanılan veri toplama aracı ve verilerin analizinde kullanılan istatistiki tekniklere yer verilmiştir.

4.3.1. Araştırmanın Örnekleme

İstanbul, Ankara ve İzmir'deki banka şubeleri ve genel müdürlüklerinde finansal tablolar üzerinde değerlendirme ve inceleme yapan 240 kişiye anket ulaştırılmıştır. Anket formu www.kurumsalanket.com sitesinde hazırlanmıştır. Sitenin vermiş olduğu link, e-posta yoluyla kullanıcılara ulaştırılmıştır. Ayrıca anketlerin ilgili kişilere ulaştırılmasında; posta, telefon ve karşılıklı görüşme yöntemlerine başvurulmuştur. 155 adet anket geri dönmesine rağmen, kullanılabilir özellikte olan 143 anket analizlerde kullanılmıştır. Anketlerin geri dönüş oranı yaklaşık %60 olarak gerçekleşmiştir.

4.3.2. Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak anket tekniği uygulanmıştır. Finansal raporlamaya güvenilirlik kazandırmak amacıyla yapılan yeni düzenlemeler karşısında; banka şube ve genel müdürlüklerinde çalışan ilgili kişilerin, finansal tablolar hakkındaki güvenilirlik algılamalarının ne yönde geliştiğini ve yeni düzenlemeler ile güvenilirlik arasındaki ilişkiyi belirleyebilmek amacıyla düzenlenmiş olan anket formu üç kısımdan oluşmaktadır. Anket formu Ek 1 de verilmiştir.

Birinci kısım, anketin daha iyi anlaşılabilmesi açısından bazı kavramların açıklanmasından oluşmaktadır.

İkinci kısımda, öncelikle finansal tabloları üzerinde değerlendirme yapılmakta olan işletmelerin mevcut bilanço ve gelir tablolarındaki bazı kalemlerin önem dereceleri sorgulanmaktadır. Daha sonra finansal raporlamanın güvenilirliğini arttırmak amacıyla kurumsal yönetimle ilgili düzenlemeler (özellikle bağımsız denetimle ilgili düzenlemeler) ile finansal tabloların güvenilirlik algılaması arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya yönelik sorular hazırlanmıştır. Ayrıca finansal tabloların hazırlanmasında etkili olan; işletme yönetimi, iç denetim, denetim komitesi ve bağımsız denetim fonksiyonlarının arasındaki ilişkiyi gösterecek sorular hazırlanmıştır.

Yönetim fonksiyonu ile ilgili olarak; iç kontrol raporu, kurumsal etik kurallar ve sorumluluk sertifikası ile ilgili düzenlemelere yer verilmiştir.

İç denetim fonksiyonu ile ilgili olarak; iç denetimin faal olmasına ve iç denetimin işletme dışından büyük denetim firmalarına yaptırılmasına (outsourcing) ilişkin sorular sorulmuştur.

Denetim komitesi fonksiyonu açısından; denetim kurulu/komitesinin faal olmasına ve bağımsız denetçilerin seçimi, ücretlendirilmesi ve işine son verilmesinin denetim komitesinin sorumluluğunda olmasına ilişkin sorular sorulmuştur.

Son olarak, bağımsız denetim fonksiyonu ile ilgili olarak; denetçi ve denetçi işletmelerin rotasyonu, denetim ile denetim dışı hizmetlerin eş zamanlı olarak aynı şirket tarafından verilememesi ve bağımsız denetimin büyük denetim firmaları tarafından yerine getirilmesi ile ilgili düzenlemelere ilişkin sorular sorulmuştur.

Üçüncü kısımda ise anket formunu cevaplayanların kişisel bilgileriyle ilgili sorular yer almaktadır.

Anket formunda yer alan sorular çoktan seçmeli beşli Likert ölçeği esas alınarak hazırlanmıştır.

4.3.3. Analizde Kullanılan İstatistik Teknikleri

Anket formu ile toplanmış olan verilerin analizinde SPSS paket programı kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek için korelasyon yönteminden yararlanılmıştır. Ağırlıklı olarak cevapların nasıl yoğunlaştığını göstermek için parametrik olmayan testlerden Ki-Kare yöntemi kullanılmıştır. Demografik özelliklerle değişkenler arasındaki ilişkiler “Bağımsız T Testi” ve tek yönlü varyans analizi “ANOVA” ile test edilmiştir. Ayrıca verilerin analizi yapılırken; ortalama, standart sapma, yüzde ve frekansları gösteren betimleyici istatistiklerden yararlanılmıştır.

4.3.4. Araştırmanın Çerçevesi

Tablo 4.1. Analiz Kapsamındaki Bankalar ve Anketi Cevaplayan Kişi Sayıları

	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Ziraat Bankası	44	30,8	30,8
Yapı Kredi Bankası	20	14,0	44,8
Vakıfbank	10	7,0	51,7
Akbank	9	6,3	58,0
Is Bankası	15	10,5	68,5
Garanti Bankası	7	4,9	73,4
Halkbank	6	4,2	77,6
HSBC	3	2,1	79,7
Finans Bank	1	,7	80,4
Kuveyt Turk	4	2,8	83,2
Albaraka	4	2,8	86,0
Bank Asya	6	4,2	90,2
Türkiye Finans	14	9,8	100,0
Toplam	143	100,0	

Türkiye Bankalar Birliğinin kayıtlarına göre; 1340 şubesi ile Türkiye’de en fazla şube sayısına sahip banka Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankasıdır.³³⁷ Araştırma kapsamında da bu duruma paralel olarak %30.8 ile ankete katılım oranı en fazla ziraat bankası çalışanlarından gerçekleşmiştir.

Tablo 4.2 de analiz kapsamında yer alan banka çalışanlarının illere göre dağılımı görülmektedir.

³³⁷ Türkiye Bankalar Birliği (TBB), s.1.

Tablo 4.2. Analiz Kapsamındaki Banka Çalışanlarının İllere Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Istanbul	45	31,5	31,5
Ankara	50	35,0	66,4
Izmir	47	32,9	99,3
Diğer	1	,7	100,0
Toplam	143	100,0	

4.3.5. Araştırmaya Katılan Kişilere Ait Özellikler

Anket Türkiye’de faaliyet gösteren 26 bankanın şube ve genel müdürlüklerinde çalışan ancak kredi talebinde bulunan şirketler ve fon yönetimi kapsamında ilgili şirketlerin finansal tabloları üzerinde değerlendirme ve inceleme yapmakta olan kişilere uygulanmıştır.

Tablo 4.3 Analiz Kapsamındaki Kişilere Ait Cinsiyet Bilgileri

Cinsiyet	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Bay	96	67,1	67,1
Bayan	47	32,9	100,0
Toplam	143	100,0	

Tablo 4.3’te analiz kapsamındaki kişilerin cinsiyet bilgileri yer almaktadır. Analiz kapsamındaki ankete katılanların yaklaşık %33’ü kadın, %67’si ise erkeklerden oluşmaktadır.

Tablo 4.4 Analiz Kapsamındaki Kişilere Ait Yaş Bilgileri

Yaşlar	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
20-29	34	23,8	23,8
30-39	59	41,3	65,0
40-49	37	25,9	90,9
50-59	13	9,1	100,0
Toplam	143	100,0	

Tablo 4.4’te ise analize katılanların yaklaşık %41’inin orta yaş grubu olarak adlandırılabilen 30 ile 40 yaşları arasında oldukları görülmektedir. Analize

kapsamındaki ankete katılanların yaklaşık %67'si 30 ile 49 yaşları arasında oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo 4.5 Analiz Kapsamındaki Kişilerin Eğitim Durumlarına Ait Bilgiler

Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Lise	1	,7	,7
Önlisans	1	,7	1,4
Lisans	113	79,0	80,4
Lisansüstü	28	19,6	100,0
Toplam	143	100,0	

Analiz kapsamında ankete katılan kişilerin eğitim durumları ile ilgili bilgiler tablo 4.5'te görüldüğü gibidir. Bu kişilerin yaklaşık %99'unun üniversite mezunu olduğu; %79'unun lisans, %20'sinin lisansüstü derecesine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo 4.6 Analiz Kapsamındaki Üniversite Mezunu Kişilerin Mezun Oldukları Bölümlere Ait Bilgiler

	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
İşletme	35	24,5	24,8
İktisat	32	22,4	47,5
Maliye	33	23,1	70,9
Kamu Yönetimi	28	19,6	90,8
Hukuk	11	7,7	98,6
Diğer	2	1,4	100,0
Toplam	141	98,6	

Tablo 4.6'da analiz kapsamındaki üniversite mezunu kişilerin mezun oldukları bölümlere ait bilgiler yer almaktadır. Analiz kapsamındaki kişilerin yaklaşık %71'inin işletme, iktisat ve maliye bölümü mezunu olmaları dikkat çekmektedir. Bu da araştırmaya katılanların konuya yabancı olmadıkları olasılığının yüksek olduğunu gösterir.

Tablo 4.7 Analiz Kapsamındaki Kişilerin İş Tecrübesi İle İlgili Bilgiler

	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
0-5 yıl	14	9,8	9,8
6-10 yıl	28	19,6	29,4
11-15 yıl	42	29,4	58,7
16-20 yıl	20	14,0	72,7
21-25 yıl	32	22,4	95,1
26 yıl ve üstü	7	4,9	100,0
Toplam	143	100,0	

Analiz kapsamında ankete katılan kişilerin iş tecrübeleri ile ilgili bilgiler tablo 4.7’de görülmektedir. Ankete katılan analiz kapsamındaki kişilerin yaklaşık %90’ı 6 yıl ve üzeri iş tecrübesine sahiptirler. Ankete katılan kişiler; finansal tablolar üzerinde inceleme ve değerlendirme yapan, bankaların kredi ve/veya fon yönetimi bölümlerinde çalışan kişiler oldukları ve ilgili bölümlerde 6 yıl ve üzeri çalışmış olanların oranının %90 olması önemlidir.

Tablo 4.8 Analiz Kapsamındaki Kişilerin Mesleki Ünvanlarına Ait Bilgiler

	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Müdür	10	7,0	7,1
Müdür Yardımcısı	53	37,1	44,7
Şef	55	38,5	83,7
Diğer	23	16,1	100,0
Total	141	98,6	

Tablo 4.8’de analiz kapsamındaki kişilerin mesleki ünvanlarına ait bilgiler yer almaktadır. Analiz kapsamındaki ankete katılanların yaklaşık %45’i müdür veya müdür yardımcısıdır. Bu durum anketin ilgili kişiler tarafından cevaplanmış olma olasılığının yüksek olduğunu göstermektedir.

4.4. Araştırmanın Hipotezleri ve Test Edilmesi

Finansal raporlamaya olan kamuoyu güveninin artırılabilmesi amacıyla kurumsal yönetimle ilgili (özellikle bağımsız denetimle ilgili) düzenlemelerin,

finansal tabloların güvenilirlik algılaması ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Literatür incelemesi sonucu finansal raporlamanın güvenilirliği ile ilişkili değişkenler belirlenmiştir. Bunlardan; iç kontrol raporu, kurumsal etik kurallar, sorumluluk sertifikası, yönetim fonksiyonu ile; iç denetimin dışarıya yaptırılması(outsourcing), iç denetim fonksiyonu ile; bağımsız denetçilerin belirlenmesinin denetim komitesi sorumluluğunda olması, denetim komitesi fonksiyonu ile; denetçi ve denetçi firmanın rotasyonu, denetçilerin denetimini yaptıkları şirkete eş zamanlı olarak denetim dışı hizmetleri vermemesi, bağımsız denetimin büyük denetim firmaları tarafından gerçekleştirilmesi, bağımsız denetim fonksiyonu ile incelenmiştir. Bu fonksiyonlar arası ilişkilerin test edilmesi amacıyla araştırmanın hipotezleri geliştirilmiştir.

Ölçeğin güvenilirliğini test etmek için Cronbach Alfa Katsayısı kullanılmıştır. Cronbach Alfa Katsayısı 0 ile 1 arasında değişim gösterir. Çıkan değer 1'e yaklaştıkça ölçeğin güvenilirliğinin arttığı ve değer 0.60 üzerinde çıkar ise ölçek güvenilir olarak kabul edilir.³³⁸ Anket formu için Alfa değeri 0.7312 olarak hesaplanmış olduğu için araştırma için ölçek güvenilir kabul edilmiştir.

4.4.1. Araştırmanın Hipotezleri

Çalışmanın önceki bölümlerinde konu ile ilgili literatür ve yasal düzenlemelerin incelenmesi hipotezlerin oluşturulmasına yön vermiştir.

H1: Finansal tabloların güvenilirliğini sağlaması açısından yönetim fonksiyonu ile iç denetim arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H2: Finansal tabloların güvenilirliğini sağlaması açısından yönetim fonksiyonu ile denetim komitesi fonksiyonu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H3: Finansal tabloların güvenilirliğini sağlaması açısından yönetim fonksiyonu ile bağımsız denetim fonksiyonu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

---

³³⁸ Özdamar, Kazım. **Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi**, 4. Baskı, Eskişehir: Kaan Kitabevi, 2002, ss.663-673.

H4: Finansal tabloların güvenilirliğini sağlaması açısından iç denetim fonksiyonu ile denetim komitesi fonksiyonu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H5: Finansal tabloların güvenilirliğini sağlaması açısından iç denetim fonksiyonu ile bağımsız denetim fonksiyonu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H6: Finansal tabloların güvenilirliğini sağlaması açısından denetim komitesi fonksiyonu ile bağımsız denetim fonksiyonu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

4.4.2. Hipotezlerin Test Edilmesi

Araştırmanın hipotezleri, belirlenmiş olan değişkenler arasındaki ilişkiyi, düzeyini ve yönünü belirlemek amacıyla oluşturulduğu için; hipotezlerin test edilmesinde Pearson Korelasyon kullanılmıştır.

Korelasyon iki değişken arasındaki ilişkiyi ölçmek için kullanılır. Değişkenlerden biri yüksek değer alırken; diğer değişkenler de yüksek değerler alıyorsa iki değişken arasında pozitif; düşük değerler alıyorsa, negatif ilişki var olduğu kabul edilir. Korelasyon (r) -1 ile +1 arasında değerler alır.³³⁹ Korelasyon katsayısının mutlak değeri iki değişken arasındaki ilişkinin kuvvetini ölçerken, işareti ise ilişkinin yönü hakkında bilgi verir. Korelasyon katsayısı +1 ya da -1'e yakın ise ilişki kuvvetli, sıfıra yakın ise ilişkinin zayıf olduğu kabul edilir.³⁴⁰

---

³³⁹ Baş, Türker. **Anket Nasıl Hazırlanır, Uygulanır, Değerlendirilir**, 4.Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık S. Tic. A.Ş. 2006, s.137.

³⁴⁰ Ünver, Özkan ve Hamza Gamgam. **Uygulamalı İstatistik Yöntemler**, 3.Baskı, Ankara: Siyasal Kitabevi, 1999, s.204.

Tablo 4.9 Korelasyon Katsayılarının İlişki Derecesi

Korelasyon Katsayıları (%)	İlişki Derecesi
0	İlişki Yok
01-10	Çok Zayıf
11-20	Nisbeten Çok Zayıf
21-30	Zayıf
31-40	Nisbeten Zayıf
41-50	Çok Az Zayıf
51-60	Çok Az Güçlü
61-70	Nisbeten Güçlü
71-80	Güçlü
81-90	Nisbeten Çok Güçlü
91-100	Çok Güçlü

4.4.2.1. Korelasyon analizi

Karşılıklı ilişkiyi gösteren korelasyon sebep sonuç ilişkisini göstermediği için bir bağımlı bir bağımsız değişken arasında aranabilir veya iki bağımlı ya da bağımsız değişken arasında da aranabilir.³⁴¹

Tablo 4.10 Değişkenler Arasındaki İlişkiyi Gösteren Korelasyon Sonuçları

	YF	IÇD	DK	BD
YF Pearson Korelasyon	1			
Anlamlılık	.			
N	143			
IÇD Pearson Korelasyon	,229(**)	1		
Anlamlılık	,006	.		
N	143	143		
DK Pearson Korelasyon	,287(**)	,325(**)	1	
Anlamlılık	,001	,000	.	
N	143	143	143	
BD Pearson Korelasyon	,312(**)	,278(**)	,465(**)	1
Anlamlılık	,000	,001	,000	.
N	143	143	143	143

** Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

- Yönetim fonksiyonu ile İç denetim fonksiyonu arasındaki korelasyon 0.229'dur. Analiz sonuçlarına göre, finansal tabloların güvenilirliğini

³⁴¹ Nakip, Mahir. **Pazarlama Araştırmaları Teknikler Ve (SPSS Destekli) Uygulamalar**, 1.Baskı, Ankara: Seçkin Kitapevi, 2003, s.322.

sağlaması açısından yönetim fonksiyonu ile iç denetim fonksiyonu arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişkinin bulunduğu saptanmıştır. Bu nedenle H1 hipotezi desteklenmiştir.

- Yönetim fonksiyonu ile Denetim Komitesi fonksiyonu arasındaki korelasyon 0.287'dir. Analiz sonuçlarına göre, finansal tabloların güvenilirliğini sağlaması açısından yönetim fonksiyonu ile denetim komitesi fonksiyonu arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişkinin bulunduğu saptanmıştır. Bu nedenle H2 hipotezi anlamlı bulunmuştur.
- Yönetim fonksiyonu ile Bağımsız Denetim fonksiyonu arasındaki korelasyon 0.312'dir. Analiz sonuçlarına göre, finansal tabloların güvenilirliğini sağlaması açısından yönetim fonksiyonu ile bağımsız denetim fonksiyonu arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişkinin bulunduğu saptanmıştır. Bu nedenle H3 hipotezi anlamlı bulunmuştur.
- İç Denetim fonksiyonu ile Denetim Komitesi fonksiyonu arasındaki korelasyon 0.325'dir. Analiz sonuçlarına göre, finansal tabloların güvenilirliğini sağlaması açısından iç denetim fonksiyonu ile denetim komitesi fonksiyonu arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişkinin bulunduğu saptanmıştır. Bu nedenle H4 hipotezi anlamlı bulunmuştur.
- İç Denetim fonksiyonu ile Bağımsız Denetim fonksiyonu arasındaki korelasyon 0.278'dir. Analiz sonuçlarına göre, finansal tabloların güvenilirliğini sağlaması açısından iç denetim fonksiyonu ile bağımsız denetim fonksiyonu arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişkinin bulunduğu saptanmıştır. Bu nedenle H5 hipotezi anlamlı bulunmuştur.
- Denetim Komitesi fonksiyonu ile Bağımsız Denetim fonksiyonu arasındaki korelasyon 0.465'dir. Analiz sonuçlarına göre, finansal tabloların güvenilirliğini sağlaması açısından denetim komitesi fonksiyonu ile bağımsız denetim fonksiyonu arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişkinin bulunduğu saptanmıştır. Bu nedenle H6 hipotezi anlamlı bulunmuştur.

Tablo 4.11 Bilanço kalemleri ile Gelir Tablosu kalemleri Arasındaki İlişkiyi Gösteren Korelasyon Sonuçları

		BİLANÇO	GEL. TABLOSU
BİLANÇO	Pearson Korelasyon Anlamlılık N	1 . 143	,489(**) ,000 143
GEL.TABLOSU	Pearson Korelasyon Anlamlılık N	,489(**) ,000 143	1 . 143

** Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

Bilanço kalemleri ile gelir tablosu kalemleri arasındaki korelasyon 0.489'dur. Analiz sonuçlarına göre bilanço kalemleri ile gelir tablosu kalemleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişkinin bulunduğu saptanmıştır.

4.4.2.2. Ki Kare Testi

Ki kare testi ile her bir değişkene verilen cevapların ağırlıklı olarak nasıl yoğunlaştığı görülebilmektedir. Aşağıdaki tablolarda fonksiyonların ve onların altındaki değişkenlerin ki kare test sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.12 “İç Kontrol Raporu” Frekans Analizi

	Gözlenen N	Beklenen N	Arta Kalan
Kararsızım	20	47,7	-27,7
Katılıyorum	92	47,7	44,3
Kesinlikle Katılıyorum	31	47,7	-16,7
Toplam	143		

Tablo 4.13 “İç Kontrol Raporu” Ki Kare Test Sonuçları

	İç Kontrol Raporu
Ki Kare	63,119
SD	2
Anlamlılık	,000

*** Ki kare testi 0.001 düzeyinde anlamlıdır.

- Yönetim fonksiyonlarından iç kontrol raporuna verilen cevaplar ağırlıklı olarak “Katılıyorum” seçeneğinde yoğunlaşmıştır. Ki Kare testinde de Anlamlılık<0.001 çıkmıştır. Bu nedenle; yönetimin sorumluluklarının belirtildiği iç kontrol raporunun finansal raporlamaya dahil edilmesinin, finansal raporlamaya olan güveni arttırdığı söylenebilir.

Tablo 4.14 “Kurumsal Etik Kurallar” Frekans Analizi

	Gözlenen N	Beklenen N	Arta Kalan
Katılmıyorum	3	35,8	-32,8
Kararsızım	36	35,8	,3
Katılıyorum	96	35,8	60,3
Kesinlikle Katılıyorum	8	35,8	-27,8
Toplam	143		

Tablo 4.15 “Kurumsal Etik Kurallar” Ki Kare Test Sonuçları

	Kurumsal Etik Kurallar
Ki Kare	153,084
SD	3
Anlamlılık	,000

*** Ki kare testi 0.001 düzeyinde anlamlıdır.

- Yönetim fonksiyonlarından Kurumsal etik kurallara verilen cevaplar ağırlıklı olarak “Katılıyorum” seçeneğinde yoğunlaşmıştır. Bu nedenle; kurumsal etik kurallar oluşturularak belli seviyedeki yöneticilerden ve çalışanlardan, bu kurallara uymaları için imzalı bildirimler talep edilmiş olmasının, finansal raporlamaya olan güveni arttırdığı söylenebilir.

Tablo 4.16 “Sorumluluk Sertifikası” Frekans Analizi

	Gözlenen N	Beklenen N	Arta Kalan
Katılmıyorum	3	35,8	-32,8
Kararsızım	51	35,8	15,3
Katılıyorum	79	35,8	43,3
Kesinlikle Katılıyorum	10	35,8	-25,8
Toplam	143		

Tablo 4.17 “Sorumluluk Sertifikası” Ki Kare Test Sonuçları

	Sorumluluk Sertifikası
Ki Kare	107,378
SD	3
Anlamlılık	,000

*** Ki kare testi 0.001 düzeyinde anlamlıdır.

- Yönetim fonksiyonlarından sorumluluk sertifikasına verilen cevaplarda “Kararsızım” seçeneğine 51 cevap verilmesine rağmen, cevaplar ağırlıklı olarak “Katılıyorum” seçeneğinde yoğunlaşmıştır. Bu nedenle; bir şirketin genel müdürü ile finansan sorumlu müdür yardımcısının, her türlü faaliyetlerinin doğru, düzgün, kurallara ve mevzuata uygun olarak yapıldığını gösteren sorumluluk sertifikasını imzalamış olmalarının, finansal raporlamaya olan güveni arttırdığı söylenebilir.

Tablo 4.18 “İç Denetim Fonksiyonunun Faal Olması” Frekans Analizi

	Gözlenen N	Beklenen N	Arta Kalan
Kararsızım	6	47,7	-41,7
Katılıyorum	55	47,7	7,3
Kesinlikle Katılıyorum	82	47,7	34,3
Toplam	143		

Tablo 4.19 “İç Denetim Fonksiyonunun Faal Olması” Ki Kare Test Sonuçları

	İç Den.Fonk.Faal Olması
Ki Kare	62,280
SD	2
Anlamlılık	,000

*** Ki kare testi 0.001 düzeyinde anlamlıdır.

- İç denetimin faal olmasına ilişkin ağırlıklı olarak “Kesinlikle Katılıyorum” seçeneği işaretlenmiştir. Dolayısıyla iç denetim fonksiyonunun faal olmasının, finansal raporlamaya olan güveni arttırdığı söylenebilir.

Tablo 4.20 “İç Denetimin Dışarıya Yapıtırılması (Outsourcing)” Frekans Analizi

	Gözlenen N	Beklenen N	Arta Kalan
Katılmıyorum	2	35,8	-33,8
Kararsızım	28	35,8	-7,8
Katılıyorum	79	35,8	43,3
Kesinlikle Katılıyorum	34	35,8	-1,8
Toplam	143		

Tablo 4.21 “İç Denetimin Dışarıya Yapıtırılması (Outsourcing)” Ki Kare Test Sonuçları

	İç Denetim (Outsourcing)
Ki Kare	85,951
SD	3
Anlamlılık	,000

*** Ki kare testi 0.001 düzeyinde anlamlıdır.

- İç denetimin dışarıya yapıtırılmasına dair ağırlıklı olarak “Katılıyorum” seçeneği tercih edilmiştir. Bu nedenle; iç denetim fonksiyonunun büyük muhasebe denetim firmaları tarafından yapılmış olmasının (outsourcing), finansal raporlamaya olan güveni arttırdığı söylenebilir.

Tablo 4.22 “Denetim Kurulu/Komitesinin Faal Olması” Frekans Analizi

	Gözlenen N	Beklenen N	Arta Kalan
Kararsızım	5	47,7	-42,7
Katılıyorum	28	47,7	-19,7
Kesinlikle Katılıyorum	110	47,7	62,3
Toplam	143		

Tablo 4.23 “Denetim Kurulu/Komitesinin Faal Olması” Ki Kare Test Sonuçları

	Denetim Komitesinin Faal Olması
Ki Kare	127,818
SD	2
Anlamlılık	,000

*** Ki kare testi 0.001 düzeyinde anlamlıdır.

- Denetim kurulu/komitesinin faal olmasına ilişkin anlamlı derecede bir farkla “Kesinlikle Katılıyorum” seçeneği işaretlenmiştir. Bu açıdan; denetim kurulu/komitesinin faal olmasının, finansal raporlamaya olan güveni arttırdığı söylenebilir.

Tablo 4.24 “Bağımsız Denetimin Denetim Komitesi Sorumluluğunda Olması” Frekans Analizi

	Gözlenen N	Beklenen N	Arta Kalan
Kesinlikle Katılmıyorum	1	28,6	-27,6
Katılmıyorum	2	28,6	-26,6
Kararsızım	9	28,6	-19,6
Katılıyorum	39	28,6	10,4
Kesinlikle Katılıyorum	92	28,6	63,4
Toplam	143		

Tablo 4.25 “Bağımsız Denetimin Denetim Komitesi Sorumluluğunda Olması” Ki Kare Test Sonuçları

	Bağ. Denetimin Den. Kom. Sorumluluğunda Olması
Ki Kare	209,133
SD	4
Anlamlılık	,000

*** Ki kare testi 0.001 düzeyinde anlamlıdır.

- Bağımsız denetimin denetim komitesi sorumluluğunda olmasına ilişkin verilen cevaplarda ağırlıklı olarak “Kesinlikle Katılıyorum” seçeneği tercih edilmiştir. Dolayısıyla; bağımsız denetçilerin görevlendirilmesi, ücretlendirilmesi ve işine son verilmesi gibi faaliyetlerin denetim komitesi sorumluluğunda olmasının, finansal raporlamaya olan güveni arttırdığı söylenebilir.

Tablo 4.26 “Bağımsız Denetimden Geçmek” Frekans Analizi

	Gözlenen N	Beklenen N	Arta Kalan
Katılmıyorum	1	35,8	-34,8
Kararsızım	1	35,8	-34,8
Katılıyorum	45	35,8	9,3
Kesinlikle Katılıyorum	96	35,8	60,3
Toplam	143		

Tablo 4.27 “Bağımsız Denetimden Geçmek” Ki Kare Test Sonuçları

	Bağ.Den.Firması Taraf. Denetlenmek
Ki Kare	171,490
SD	3
Anlamlılık	,000

*** Ki kare testi 0.001 düzeyinde anlamlıdır.

- Bağımsız denetim firması tarafından denetlenmeye dair “Kesinlikle Katılıyorum” seçeneği ağırlıktadır. Bu nedenle; bir şirketin bağımsız denetim firması tarafından denetlenmiş olmasının, finansal raporlamaya olan güveni arttırdığı söylenebilir.

Tablo 4.28 “Bağımsız Denetçilerin Rotasyonu” Frekans Analizi

	Gözlenen N	Beklenen N	Arta Kalan
Kararsızım	8	47,7	-39,7
Katılıyorum	88	47,7	40,3
Kesinlikle Katılıyorum	47	47,7	-,7
Toplam	143		

Tablo 4.29 “Bağımsız Denetçilerin Rotasyonu” Ki Kare Testi

	Bağ.Denetçilerin Rotasyonu
Ki Kare	67,147
SD	2
Anlamlılık	,000

*** Ki kare testi 0.001 düzeyinde anlamlıdır.

- Bağımsız denetçilerin rotasyona tabi tutulmasına ilişkin cevaplar anlamlı bir şekilde “Katılıyorum” ve “Kesinlikle Katılıyorum” seçeneklerinde yoğunlaşmıştır. Bu nedenle; bağımsız denetimde bağımsız denetçilerin rotasyona tabi tutulmasının, finansal raporlamaya olan güveni arttırdığı söylenebilir.

Tablo 4.30 “Bağımsız Denetim Firmasının Rotasyonu” Frekans Analizi

	Gözlenen N	Beklenen N	Arta Kalan
Katılmıyorum	1	35,8	-34,8
Kararsızım	24	35,8	-11,8
Katılıyorum	87	35,8	51,3
Kesinlikle Katılıyorum	31	35,8	-4,8
Toplam	143		

Tablo 4.31 “Bağımsız Denetim Firmasının Rotasyonu” Ki Kare Test Sonuçları

	Bağ. Den. Firmasının Rotasyonu
Ki Kare	111,741
SD	3
Anlamlılık	,000

*** Ki kare testi 0.001 düzeyinde anlamlıdır.

- Bağımsız denetim firmasının rotasyona tabi tutulmasına ilişkin cevaplar anlamlı bir şekilde “Katılıyorum” ve “Kesinlikle Katılıyorum” seçeneklerinde yoğunlaşmıştır. Bu nedenle; bağımsız denetimde bağımsız denetim firmalarının rotasyona tabi tutulmasının, finansal raporlamaya olan güveni arttırdığı söylenebilir.

Tablo 4.32 “Bağımsız Denetim Firmasının Eşzamanlı Denetim Dışı Hizmetleri Vermemesi” Frekans Analizi

	Gözlenen N	Beklenen N	Arta Kalan
Katılmıyorum	3	35,8	-32,8
Kararsızım	11	35,8	-24,8
Katılıyorum	17	35,8	-18,8
Kesinlikle Katılıyorum	112	35,8	76,3
Toplam	143		

Tablo 4.33 “Bağımsız Denetim Firmasının Eşzamanlı Denetim Dışı Hizmetleri Vermemesi” Ki Kare Test Sonuçları

	Eş Zamanlı Denetim Dışı Hizmet Vermemek
Ki Kare	219,601
SD	3
Anlamlılık	,000

*** Ki kare testi 0.001 düzeyinde anlamlıdır.

- Bağımsız denetim firmasının eşzamanlı olarak denetim dışı hizmetleri vermemesine dair yoğun bir şekilde “Kesinlikle Katılıyorum” denmiştir. Bu açıdan; bir şirketin bağımsız denetiminde bağımsız denetim firmasının aynı şirkette eşzamanlı olarak denetim dışı hizmetleri (iç denetim veya danışmanlık hizmeti) vermemiş olmasının, finansal raporlamaya olan güveni arttırdığı söylenebilir.

Tablo 4.34 “Bağımsız Denetimin Büyük Denetim Firmaları Tarafından Yapılması” Frekans Analizi

	Gözlenen N	Beklenen N	Arta Kalan
Kararsızım	39	47,7	-8,7
Katılıyorum	90	47,7	42,3
Kesinlikle Katılıyorum	14	47,7	-33,7
Toplam	143		

Tablo 4.35 “Bağımsız Denetimin Büyük Denetim Firmaları Tarafından Yapılması” Ki Kare Test Sonuçları

	Bağ.Denetimin Büyük Den.Firm.Taraf.Yapılması
Ki Kare	62,951
SD	2
Anlamlılık	,000

*** Ki kare testi 0.001 düzeyinde anlamlıdır.

- Bağımsız denetimin büyük denetim firmaları tarafından yapılmasına 39 adet “Kararsızım” denilmesine rağmen, cevaplar yoğun bir şekilde “Katılıyorum” olmuştur. Bu açıdan; bir şirketin bağımsız denetiminde bağımsız denetimin küçük denetim firmaları yerine büyük denetim firmaları tarafından yapılmış olmasının, finansal raporlamaya olan güveni arttırdığı söylenebilir.

Tablo 4.36 “Vergi Kaçakçılığı vb. Şeylerden Ceza Almamış Olmak” Frekans Analizi

	Gözlenen N	Beklenen N	Arta Kalan
Kesinlikle Katılmıyorum	1	28,6	-27,6
Katılmıyorum	2	28,6	-26,6
Kararsızım	6	28,6	-22,6
Katılıyorum	64	28,6	35,4
Kesinlikle Katılıyorum	70	28,6	41,4
Toplam	143		

Tablo 4.37 “Vergi Kaçakçılığı vb. Şeylerden Ceza Almamış Olmak” Ki Kare Test Sonuçları

	Vergi Kaçakçılığı vb.Şeylerden Ceza Almamış Olmak
Ki Kare	172,979
SD	4
Anlamlılık	,000

*** Ki kare testi 0.001 düzeyinde anlamlıdır.

- Vergi kaçakçığı vb. şeylerden ceza almamış olmaya yoğun bir şekilde “Katılıyorum” ve “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde cevaplar verilmiştir. Dolayısıyla; vergi kaçakçılığı vb. şeylerden ceza alınmamış olmasının, finansal raporlamaya olan güveni arttırdığı söylenebilir.

Not: Bütün Ki Kare testlerinde anlamlılık < 0.001 düzeyinde çıkmıştır. Dolayısıyla cevapların farklı seçeneklerde dağılmadığı, belli seçeneklerde (Katılıyorum, Kesinlikle Katılıyorum gibi) yoğunlaştığı görülmüştür.

4.4.2.3. Bağımsız T Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi “ANOVA”

Anketimizin üçüncü kısmında yer alan, katılımcıların demografik özellikleri ile ilgili verilerin, değişkenlerle analizinde bağımsız t testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır.

Tablo 4.38 Finansal tablolara olan güven durumunun cinsiyetlere göre grup istatistikleri

	Cinsiyetiniz	N	Ortalama	St. Sapma
Kredi analizi yaparken şirketlerin finansal tablolarına olan güven durumunuz nedir?	Bay	96	2,28	,981
	Bayan	47	1,85	,859

Tablo 4.39 “Finansal tablolara olan güven durumunun cinsiyetle ilişkisi” Bağımsız T Testi Sonuçları

	Varyansların Eşitliği İçin Levene Testi	Ortalamanın Eşitliği İçin T Testi				
		F	Anlamlılık	t	SD	Anlamlılık
Kredi analizi yaparken şirketlerin finansal tablolarına olan güven durumunuz nedir?	Eşit Varyans Varsayımı	4,055	,046	2,563	141	,011

Finansal tablolara olan güven durumunun cinsiyetle ilişkisini “Bay” ve “Bayan” şeklinde iki değişken olduğu için Bağımsız T Testi ile yapabilmekteyiz. Eğer ikiden fazla değişken olsaydı tek yönlü varyans analizi “ANOVA” kullanacaktık.

Bağımsız T Testinde anlamlılık 0.05 düzeyinde anlamlıdır. Bağımsız T Testi sonucumuzda anlamlılık 0.11 çıkmıştır. Dolayısıyla bayların ve bayanların finansal tablolara olan güven durumunda farklılık arz etmektedir. Bayanların finansal tablolara olan güven durumu erkeklere oranla daha düşük çıkmaktadır.

Tablo 4.40 Finansal tablolara olan güven durumunun illere göre grup istatistikleri

Kredi analizi yaparken şirketlerin finansal tablolarına olan güven durumunuz nedir?

	N	Ortalama	Std.Sapma	Std. Hata
İstanbul	45	2,44	1,139	,170
Ankara	51	1,88	,791	,111
İzmir	47	2,13	,875	,128
Toplam	143	2,14	,961	,080

Tablo 4.41 “Finansal tablolara olan güven durumunun illere göre çoklu ilişkisi” ANOVA Sonuçları

Kredi analizi yaparken şirketlerin finansal tablolarına olan güven durumunuz nedir?

(I) Çalıştığınız IL	(J) Çalıştığınız IL	Ortalama Farklılığı (I-J)	Std. Hata	Anlamlılık
İstanbul	Ankara	,56(*)	,192	,004
	İzmir	,32	,196	,108
Ankara	İstanbul	-,56(*)	,192	,004
	İzmir	-,25	,190	,199
İzmir	İstanbul	-,32	,196	,108
	Ankara	,25	,190	,199

* Ortalama farklılığında anlamlılık 0.05 düzeyindedir..

Finansal tablolara olan güven durumunda illere göre farklılık incelendiğinde İstanbul ile Ankara arasında bir farklılık görülmektedir. Anlamlılık 0.004 çıkmıştır. Ankara'daki banka çalışanlarının verdiği cevapların ortalaması İstanbul'daki banka çalışanlarının verdiği cevapların ortalamasından düşük çıkmıştır. Bunun donucunda Ankara'daki banka çalışanlarının finansal tablolara olan güven durumunun daha düşük olduğu söylenebilir.

İzmir'deki banka çalışanlarının verdiği cevapların, İstanbul ve Ankara'daki banka çalışanlarının verdiği cevaplardan anlamlı derecede farklılık göstermediği görülmektedir.

Tablo 4.42 Bağımsız Denetim Fonksiyonunun Önem Derecesinin İllere Göre Dağılımı

BDFNK	N	Ortalama	Std.Sapma	Std. Hata
İstanbul	45	22,1111	1,72181	,25667
Ankara	51	21,0588	1,75968	,24640
İzmir	47	21,2340	1,95840	,28566
Toplam	143	21,4476	1,86018	,15556

Tablo 4.43 “Bağımsız Denetim Fonksiyonunun İllere Göre Çoklu İlişkisi” ANOVA Sonuçları

Bağımlı Değişken: BD

(I) Çalıştığınız İL	(J) Çalıştığınız İL	Ortalama Farklılığı (I-J)	Std. Hata	Anlamlılık
İstanbul	Ankara	1,0523(*)	,37141	,005
	İzmir	,8771(*)	,37875	,022
Ankara	İstanbul	-1,0523(*)	,37141	,005
	İzmir	-,1752	,36719	,634
İzmir	İstanbul	-,8771(*)	,37875	,022
	Ankara	,1752	,36719	,634

*Ortalama farklılığında anlamlılık 0.05 düzeyindedir..

Bağımsız denetim fonksiyonunun illere göre dağılımına baktığımızda Ankara ile İzmir arasında anlamlılık $0.634 > 0.05$ çıktığından cevaplardan anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Ancak İstanbul ile Ankara arasında ve İstanbul ile İzmir arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Anlamlılığın en güçlü olduğu yer İstanbul ile Ankara arasındadır (Anlamlılık 0.005). İstanbul'daki banka çalışanları, Ankara ve İzmir'deki banka çalışanlarına göre bağımsız denetim fonksiyonunu finansal raporlamanın güvenilirliğini sağlaması açısından daha önemli bulmaktadırlar.

SONUÇ

Tez çalışması için yapılan literatür incelemesi sonucunda; 1990'lı yılların sonu 2000'li yılların başı itibariyle hileli finansal raporlama skandallarından sonra, finansal raporlamaya olan kamuoyu güveninin sarsıldığı belirlenmiştir. Finansal raporlama skandallarının nedeni olarak kurumsal yönetim başarısızlıkları görülmektedir. Özellikle şirket yöneticileri ile şirketin asıl sahipleri veya diğer menfaat sahipleri arasındaki çıkar çatışmaları nedeniyle ortaya çıkan; yaratıcı muhasebe, özel amaçlı girişimler, hileli finansal raporlama uygulamaları finansal raporlama skandallarına neden olmuş ve bu durum bu durum finansal raporlamaya olan güveni azaltmış olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca etkin olmayan şirket yönetim kurulları, başarısız şirket yönetimleri, özellikle başarısız bağımsız denetim uygulamaları finansal raporlama skandallarına zemin hazırlamıştır. Sonuç olarak finansal tablo kullanıcılarının finansal raporlamaya olan güvenleri sarsılmıştır. Bu nedenle, finansal raporlamaya olan kamuoyu güveninin olumlu yönde geliştirilebilmesi için etkin kurumsal yönetimin geliştirilmesi ve uygulanması gerekmektedir. Etkin kurumsal yönetimin en önemli fonksiyonlarından biri de bağımsız denetimdir. Çalışma sonuçlarına göre, A.B.D. ve diğer ülkelerde etkin kurumsal yönetimin geliştirilmesi ile ilgili çeşitli yasal düzenlemelerin yapıldığı anlaşılmıştır. Türkiye'de de etkin kurumsal yönetimin geliştirilmesi ile ilgili düzenlemeler yapılmaktadır.

Tezin uygulama bölümünde; finansal raporlamanın temel unsurunu oluşturan finansal tabloların güvenilirliğini arttırmak amacıyla geliştirilen özellikle bağımsız denetimle ilgili yeni yaklaşım ve düzenlemeler ile güvenilirlik algılaması arasındaki ilişki ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu açıdan aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırma sonucuna göre, hipotezlerin tamamı kabul edilmiştir. Finansal raporlamanın güvenilirliğini arttırmak amacıyla ortaya konmuş olan yeni yaklaşım ve düzenlemelerin anlamlı olduğu görülmektedir. Finansal raporlamanın temel unsuru

finansal tablolar olduğu için araştırmamızın amacı; yeni düzenlemeler ile finansal tabloların güvenilirlik algılaması arasında ilişkiyi ortaya koymak olarak belirlemiştik. Araştırma hipotezlerinin test edilmesi sonucunda; finansal raporlama sürecinde yer alan, işletme yönetimi, iç denetim, denetim komitesi ve bağımsız denetim fonksiyonlarının kendi aralarındaki ilişki pozitif yönde anlamlı çıkmıştır. Ayrıca her yeni düzenlemelerin finansal raporlamanın güvenilirliğini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu tez çalışmasında özellikle bağımsız denetimle ilgili yeni düzenlemeler ve yaklaşımlar ile finansal tabloların güvenilirlik algılaması arasındaki ilişki, Kaynak Güvenirlilik Teorisi kapsamında ortaya konmaya çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Akbıyık, Sedat. **Vergi Uygulamaları Yönüyle Denetim ve Raporlama**, Ankara: Ekin Kitabevi, 2005.
- Akdoğan, Nalan ve Orhan Sevilengül. **Tek Düzen Muhasebe Sistemi Uygulaması**, 8. Baskı, Ankara: Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Yayınları, 1997.
- Akgül, Başak Ataman. **Türk Denetim Kurumları**, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2000.
- Arı, Mustafa. **Finansal Raporlamada Güvenirlilik**, Bankacılık Sektöründe Uygulama, Ekin Yayın Dağıtım, 2008.
- Ataman, Ümit, Rüstem Hacırüstemoğlu, Nejat Bozkurt. **Muhasebe Denetimi Uygulamaları**, 1. Baskı, İstanbul: Alfa Basın Yayın Dağıtım Ltd. Şti., 2001.
- Baş, Türker. **Anket Nasıl Hazırlanır, Uygulanır, Değerlendirilir**, 4.Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık S. Tic. A.Ş. 2006.
- Boulton, William R., K. Roscoe Davis. “**Developing Computer-Based Corporate Information Systems: A Management Perspective**” American Institute for Decision Sciences – Proceedings, Boston, 1981.
- Bozkurt, Nejat. **Muhasebe Denetimi**, 3. Baskı, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti, 2000.
- Brock, Harace R., E.Charles PALMER ve C.Fred ARCHER. “Accounting: Principles and Applications”, 3rd. Ed., McGraw Hill Inc., 1974
- Bromwich, Michael. **Financial Reporting, Information and Capital Markets**, London: Pitman Publishing, 1992.
- Brownlee II, E. Richard, Kenneth R. Ferris ve Mark E. Haskins. **Corporate Financial Reporting**, Second Edition, Boston: Richard D. Irwin Inc., 1994.

- Cemalcılar, Özgül ve Saime Önce. “**Muhasebenin Kurumsal Yapısı**”, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1999.
- Chorafas, Dimitris N. **Reliable Financial Reporting and Internal Control**, New York: John Wiley & Sons. Inc., 2000.
- Çabuk, Adem ve İbrahim Lazol. **Mali Tablolar Analizi**, 1.Basım, Ankara:Nobel Yayın Dağıtım, 2005.
- Çaldağ, Yurdakul. **Denetim ve Raporlama Finansal Tablolar Mali Analiz Teknikleri**, Ankara 2004.
- Ergin, Hüseyin. **Denetim**, Kütahya: Ekspres Gazetecilik ve Madencilik Ltd. Şti., 2006.
- Ergün, Ülkü. “**Finansal Tablolar**”, 5. Baskı, İzmir, 2003.
- Ertaş, Fatih Coşkun. **İşletmelerde Muhasebe Organizasyonu ve Muhasebe Mesleği**, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş., 2002.
- Fraser, Lyn M. ve Aileen Ormiston. **Understanding Financial Statements**, Fifth Edition, New Jersey: Prentice-Hall Inc. 1998.
- Fridson, Martin ve Fernando Alvarez. **Financial Statement Analysis**, Canada: John Wiley & Sons Inc., 2002.
- Güredin, Ersin. **Denetim ve Güvence Hizmetleri**, 11.Baskı, İstanbul: Arıkan Basım Yayın Dağıtım Ltd.Şti., 2007.
- Güredin, Ersin. **Denetim**. İstanbul: Beta, 2000.
- Harrison, Walter T. ve Charles T. Horngren. **Financial Accounting**, Annotated Instructor’s Edition, New Jersey: Prentice Hall, Inc., 1992.
- Hermanson, Roger H. Ve James Don Edwards. **Financial Accounting a Business Perspective**, Sixth Edition, Chicago: Richard D.Irwin Inc., 1995.
- Jupe, Robert E. ve Diğerleri. **Cases in Company Financial Reporting**, Second Edition, London: Paul Chapman Publishing Ltd, 1995.
- Meigs, Robert F. ve Diğerleri. **Accounting the Basis for Business Decisions**, Boston: The McGraw-Hill Companies, 1999.
- Meigs, Robert F. ve Walter B. Meigs. **Financial Accounting**, New York: McGraw-Hill, Inc., 1992.
- Monks, Robert A.G. ve Nell Minow. **Corporate Governance**, Third Edition, United Kingdom: Blackwell Publishing, 2004.

- Muğan, Can Şimga ve Nazlı Hoşal Akman. **Principles of Financial Accounting New Dimensions in Financial Reporting**, Second Edition, Ankara: Gazi Kitapevi, 2005.
- Nakip, Mahir. **Pazarlama Araştırmaları Teknikler Ve (SPSS Destekli) Uygulamalar**, 1.Baskı, Ankara: Seçkin Kitapevi, 2003.
- Needles, Belverd E. ve Diğerleri. **Principles of Financial Accounting**, Boston: Houghton Mifflin Company, 1999.
- Örten, Remzi, Hasan Kaval ve Aydın Karapınar. **Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartları, TMS-TFRS**, Ankara: Gazi Kitapevi, 2007.
- Özdamar, Kazım. **Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi**, 4. Baskı, Eskişehir: Kaan Kitabevi, 2002.
- Paslı, Ali. **Anonim Ortaklık Kurumsal Yönetimi-Corporate Governance**, 2. Baskı, İstanbul: Çağa Hukuk Vakfı Yayınları, Temmuz 2005.
- Pekdemir, Recep. **Finansal Kiralama İşlerinde Değerleme ve Raporlama**, Ankara: TÜRMOB Yayınları-225, 2003.
- Revsine, Lawrence Daniel W. Collins ve W. Bruce Johnson. **Financial Reporting & Analysis**, New Jersey: Prentice Hall, 1999.
- Rezaee, Zabihollah. **Financial Statement Fraud Prevention and Dedection**, Newyork: John Wiley & Sons. Inc., 2002.
- Robinson, Thomas R., Paul Munter ve Julia Grant. **Financial Statement Analysis: A Global Perspective**, New Jersey: Pearson Education Ltd., 2004.
- Taparia, Jay. **Understanding Financial Statements**, Illinious, U.S.A.: Marion Street Press Inc., 2004.
- Weygandt, Jerry J. Donald E. Kieso ve Paul D. Kimmel. **Accounting Principles**, New York: John Wiley & Sons Inc., 1999.
- Weygandt, Jerry J. ve Donald E. Kiseo, **Financial Accounting**, New York: John Wiley & Sons, Inc., 1995.
- Wild, John J. K., R. Subramanyum ve Robert F. Halsey. **Financial Statements Analysis**, Singapure: Mc Graw Hill, 2003.
- Ünver, Özkan ve Hamza Gamgam. **Uygulamalı İstatistik Yöntemler**, 3.Baskı, Ankara: Siyasal Kitabevi, 1999.

Yücel, Göksel. **İşletmelerde İç Raporlama Sistemi**, İstanbul: Avcılar Matbaası, 1986.

Sürekli Yayınlar

Aldoğan, M. Mehtap. “The Impact of Non-Audit Services on Institutional Investor’s Perception of Auditor Independence: Evidence From Turkey”, **Öneri**, Sayı:24, Yıl:12, Cilt:6, (Haziran 2005), s.197.

Al-Omari, Ahmad M., Yousef F. Jahmani ve Anwar Y. Salimi. “Perceptions of Accounting Information Users About the Type of Auditor Firm: The Case of Jordan”, **International Journal of Commerce & Management**, Vol.9. No. 1&2, 1999, s.32.

Aslan, Sinan ve Burak Arzova. “Denetçi Raporlarının Kamunun Aydınlatılması Yönüyle İnternet Ortamında Yayınlanması: Beş Ülke Ve Türkiye Kıyaslaması”, **Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, Cilt 6, Sayı:2, (Haziran 2004), s.75.

Aysan, Mustafa A. “Muhasebe Mesleği Sınavdan Geçiyor”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı:17, Ocak 2003, s.7.

Ball, Ray. “International Financial Reporting Standarts (IFRS): Pros and Cons For Investors”, **Accounting and Business Research**, 2006 Special Edition, s.11.

Barlett, Roger W. “A Scale of Perceived Independence: New Evidence on an Old Concept”, **Accounting, Auditing & Accountability Journal**, Vol.6, No.2, s.55.

Bayri, Osman. “Hesap Verebilirlik ve Hesaplaşabilirlik (Accountability) Kavram ve Kültürü İçinde Muhasebenin Rolü ve Önemi”, **Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, Cilt:8, Sayı:2, (Haziran 2006), s.133.

Burton, John C. “Corporate Financial Reporting: Ethical and Other Problems”, **American Institute of Certified Public Accountants**, New Jersey, November 17-19, 1971, s.2.

Carey, Peter ve Roger Simnett. “Audit Partner Tenure and Audit Quality”, **The Accounting Review**, Vol.81, No.3, (May 2006), s.655.

- Cemalcılar, Özgül. “Muhasebenin Amaçlarına Ulaşmada Muhasebenin Kurumsal Yapısına Bağlılığın Gereği ve Önemi”, **Muhasebe ve Denetime Bakış**, Yıl:3, Sayı:8, Ocak 2003, s.2.
- Cheney, Glenn. “Credibility Gap Threatens World Financial Reporting” **Accounting Today**, Sep 22-Oct.5 2003; Accounting & Tax Periodicals, www.webcpa.com (07.02.2006), s.14.
- Cho, Seong-Yeon ve Diğerleri. “Measuring Stockholder Materiality”, **Accounting Horizons**, Vol.17, Supplement 2003, s.75.
- Clatworthy, Mark ve Michael John Jones. “Financial Reporting of Good News and Bad News: Evidence from accounting narratives”, “**Accounting and Business Research**, Vol.33, No.3, 2003, pp.171-172.
- Çelik, Orhan. “Küresel Finansal Raporlama Standartları Neden Gereklidir?-Avea İletişim Hizmetleri A.Ş. Örneği”, **Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, Cilt:8, Sayı:2, (Haziran 2006), s.5.
- Çetiner, Ertuğrul ve Mikail Erol. “Kurumsal Yönetim ve Kurumsal Yönetimin Aile Şirketlerinde Uygulama Düzeyinin Belirlenmesine Yönelik Ampirik Bir Çalışma”, **Muhasebe ve Denetime Bakış**, Yıl:6, Sayı:21, Ocak 2007, s.19.
- DeZort, F. Todd, Dana R. Hermanson ve Richard W. Houston, “Audit Committee Member Support for Proposed Audit Adjustments: A Source Credibility Perspective”, **Auditing: A Journal of Practice & Theory**, Vol.22, No.2, (September 2003), s.192.
- Erdoğan, Nurten. “Hileler Karşısında Denetçinin Sorumluluğu ve SAS.NO.82”, **Muhasebe ve Denetime Bakış**, Yıl:2, Sayı:6, Şubat 2002, s.19.
- Erdoğan, Nurten. “Muhasebe Denetiminde Niteliksel Önemliliğin Önemi”, **Muhasebe ve Finansman**, Sayı:31, (Temmuz 2006), s.119.
- Gannon, D. J. ve Alex Ashwal. “Financial Reporting Goes Global”, **Journal of Accountancy**, Vol.198, No.3, (September 2004), s.44.
- Gaynor, Lisa Milici, Linda S. Mc Daniel ve Terry L. Neal. “The Effect of Joint Provision and Disclosure of Nonaudit Services on Audit Committee Members’ Decisions and Investors’ Preferences”, **The Accounting Review**, Vol.81, No.4, (July 2006), s.874.

- Gillan, Stuart L. "Recent Developments in Corporate Governance: An Overview", **Journal of Corporate Finance**, Vol.12, Issue 3, (June 2006), s.387.
- Gist, Willie E., Guy McClain ve Trimbak Shastri. "User Versus Auditor Perceptions of the Auditor's Report on Internal Control: Readability, Reliability and Auditor Legal Liability", **American Business Review**, Vol.22, No.2, June 2004, s.118.
- Gul, Ferdinand A., Judy Tsui ve Dan S. Dhaliwal. "Non-Audit Services, Auditor Quality and The Value Relevance of Earnings", **Accounting & Finance**, Vol.46, No.5, (December 2006), s.798.
- Gürsoy, Erdal. "Kurumsal Yönetim (corporate governance)", **Yatırım Dünyası**, Mart 2003, ss.15-16.
- Hodge, Frank D. "Investors' Perceptions of Earnings Quality, Auditor Independence, and The Usefulness of Audited Financial Information", **Accounting Horizons**, Vol.17, supplement 2003 http://web28.epnet.com/externalframe.asp?tb=1&_ug=sid+57261928 (8.4.2006), s.44.
- Hsieh, Ling-Feng ve Yao-Tsung Tsai. "Information Asymmetry, Creative Accounting and Moral Choice: An Apocalypse of Procomp Informatic Ltd." **Journal of American Academy of Business, Cambridge**, Vol.6, No.2, (March 2006), s.64.
- Imhoff, Eugene A. "Accounting Quality, Auditing, and Corporate Governance", **Accounting Horizons**, Vol.17, Supplement 2003, s.118.
- James, Kevin L. "Structuring Internal Audit Reporting to Enhance User Confidence", **Internal Auditing**, Vol.19, No.1. Jan./Feb.2004, s.17.
- Kaya, Aslan ve Halit Demiral. "Vergi İncelemelerinde İşletmelerin İç kontrol Sistemlerinden Yararlanma Olanakları", **Muhasebe ve Denetime Bakış**, Yıl:1, Sayı:3, (Ocak 2001), s.84.
- Kepekçi, Celal. "Sermaye Piyasasının Gelişiminde Muhasebenin Rolü", Anadolu Üniversitesi, İ.İ.B.F. Yay., No:2, Eskişehir, 1983, s.45-46.

- Khurana, Inder K. ve K. K. Raman. “Litigation Risk and the Financial Reporting Credibility of Big 4 Versus Non-Big 4 Audits: Evidence from Anglo-American Countries”, **The Accounting Review**, Vol.79, No.2, (April 2004), s.477.
- Kırhoğlu, Hilmi. “Mesleki Etik ve Ülkemizde Muhasebe Denetimi”, **Muhasebe Finansman Dergisi**, Sayı:17, Ocak 2003, s.61.
- Klein, April. “Likely Effects of Stock Exchange Governance Proposals and Sarbanes-Oxley on Corporate Boards and Financial Reporting”, **Accounting Horizons**, Vol.17, No.4, December 2003, ss.346-347.
- Livingston, Phil. “We’re The Front Line For Shareholders”, **Financial Executive**, Vol.18, No.1, (Jan/Feb 2002), s.6.
- Lu, Tong. “Does Opinion Shopping Impair Auditor Independence and Audit Quality?”, **Journal of Accounting Research**, Vol.44, No.3, (June 2006), s.562.
- Mano, Ronald M. ve Matthew L. Mouritsen. “The Sensibility of Principles-Based Accounting Standards”, **Strategic Finance**, Vol.85, Iss.11, (May 2004), s.56.
- Matoussui, Hamadi ve Mohamed Chakip Kolsi. “The Interaction Between Accruals Management and Financial Engineering with Special Purpose Entities”, **Journal of Human Resource Costing & Accounting**, Vol.10, No.2, (2006), s.72.
- Miller, Paul B. W. “Quality Financial Reporting”, *Journal of Accountancy Online Issues*, April 2002, Vol.193. No.4, <http://www.aicpa.org/pubs/jofa/apr2002/opinion.htm> (12 Mart 2005), ss.7.
- Naser, Kamal, Rana Nuseibeh ve Ahmad Al-Hussaini. “Users’ Perceptions of Various Aspects of Kuwaiti Corporate Reporting”, **Managerial Auditing Journal**, Vol.18., No.6/7,2003, s.600.
- Nobes, Christopher ve Alan Roberts. “Towards A Unifying Model of Systems of Law, Corporate Financing, Accounting and Corporate Governance”, **Australian Accounting Review**, Vol.10, No.1, March 2000, ss.27.

- Otlu, Fikret, Ahmet Uğur. “Bilanço Dışı Finanslama Tekniği Olarak Özel Amaçlı Şirketler”, **Muhasebe ve Denetime Bakış**, Yıl:5, Sayı:18, (Nisan 2006), ss.120-122.
- Özbirecikli, Mehmet. “Bağımsız Denetçinin Müşteri Firmanın Yolsuzluk Eylemi Karşısındaki Tutumu: Şirket Yolsuzluk Vakaları ve Yasal Düzenlemeler Çerçevesinde Bir İnceleme”, **Muhasebe ve Denetime Bakış**, Yıl:5, Sayı:18, (Nisan 2006), s.4.
- Penman, Stephen H. “The Quality of Financial Statements: Perspectives from the Recent Stock Market Bubble”, **Accounting Horizons**, Vol.17, Supplement 2003, ss. 78.
- Quinn, Lawrence Richter. “What’s the State of International Standarts?”, **Strategic Finance**, Vol.85, Iss.10 (April 2004), ss.35-39.
- Reporting on Uncertainties”, **Managerial Auditing Journal**, Vol.18, No.6/7, s.517.
- Rezaee, Zabihollah. “Causes, Consequences, and Deterrence of Financial Statement Fraud”, **Critical Perspectives on Accounting**, Vol.16, Iss.3, (April 2005), ss.280-286.
- Rezaee, Zabihollah. “Restoring Public Trust In The Accounting Profession By Developing Anti-Fraud Education, Programs, and Auditing”, **Managerial Auditing Journal**, Vol.19. No.1, 2004, s.136.
- Sayar, Zafer. “Uluslar Arası Muhasebe Standartları Kapsamında Halka Açık Bankalarda Kamuoyu Aydınlatma Aracı Olarak Mali Tablolar”, **Muhasebe ve Denetime Bakış**, Yıl:1, Sayı:3, (Ocak 2001), ss.75-76.
- Schipper, Katherine ve Linda Vincent. “Earnings Quality”, **Accounting Horizons**, Vol.17, Supplement 2003, ss.97-98.
- Shaikh, Junaid M. ve Mohammad Talha. “Credibility and Expectation Gap in Sinleton-Green, Brian. “Enron: Dolandırıcılık Sistemi Nasıl Çalıştı, **Accountancy**, May 2002, Cengiz Toraman (çev.), Muhasebe Finansman Dergisi, Sayı 16, Ekim 2002, s.56.
- Sinleton-Green, Brian. “Enron’un Sonuçları” **Accountancy**, April 2002, Cengiz Toraman (çev.), Muhasebe Finansman Dergisi, Sayı 15, Temmuz 2002, s.92.

- Stevenson, Kevin. "Future Directions For The Establishment Of Global Accounting Standarts", *Journal Of Financial Reporting*, July 1999, Vol.1, No.1, www.bigfoot.com/~accsig (14 Mart 2005), s.4.
- Toraman, Cengiz. "Enron Olayı ve Bu Olaydan Çıkarılması Gereken Dersler", **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Temmuz 2002, Sayı 15, s.88.
- Uyar, Süleyman. "Kurumsal Şeffaflığın Sağlanmasında Kurumsal Yönetim Anlayışının Önemi, **Mali Çözüm**, Yıl:14, Sayı:66, (Ocak-Şubat-Mart 2004), ss.155-156.
- Uzay, Şaban. "İşletmelerde Denetim Etkinliğini Sağlamada Denetim Komitesinin (Audit Committee) Rolü ve Türkiye'de Uygulanabilirliği", **Muhasebe ve Denetime Bakış**, Yıl:3, Sayı:8, Ocak 2003, s.72.
- Wallman, Steven M.H. "The Future of Accounting and Financial Reporting Part II: The Colorized Approach", **Accounting Horizons**, Vol.10, No.2, (June 1995), s.140.
- Wang, Dechun. "Founding Family Ownership and Earnings Quality", **Journal of Accounting Research**, Vol.44, No.3, (June 2006), s.620.
- Westwood, Mark. "Current Issues Facing New Zealand Standard Setters", **Journal Of Financial Reporting**, July 1999, Vol.1, No.1, <http://www.bigfoot.com/~accsig> (14 Mart 2005), s.6.
- Yıllancı, Münevver. "Yeminli Mali Müşavir-Bağımsız Denetçi ve Tasdik-Mali Tablo Denetimi Çelişkisi: Mesleğin Gelişimine Etkiler", **Muhasebe ve Denetime Bakış**, Yıl:2, Sayı:5, Ekim 2001, s.74.

Diğer Yayınlar

- Akdoğan, Nalan. "SPK Finansal Raporlama Standartlarının Uluslararası Standartlara Tam Uyum Projesi", **Finansal Raporlama Uygulamalarında Uluslararası Standartlara Geçiş**, İstanbul: Lebib Yalkın Yayınları ve Basım İşleri A.Ş., Yayın No. TÜSİAD-T/2003/7-356, Temmuz 2003, ss.23-24.

- Arıkan, Türkan. “Muhasebecinin Sosyal sorumlulukları (Bildiriler-Yorumlar) XII. Türkiye Muhasebe Kongresi”, Ekim 1976, TMUD Yayınları No:6, İstanbul, s.15.
- Bağımsız Dış Denetleme, 13 Aralık 1987 tarih ve 19663 Sayılı Resmi Gazetede Yayınlanmış Olan Sermaye Piyasasındaki Bağımsız Dış Denetleme Hakkındaki Yönetmelik, **Madde:5**, http://www.spk.gov.tr/mevzuat/pdf/Bolum_6.pdf, (8.1.2007), s.3.
- Bağımsız Dış Denetleme, 13 Aralık 1987 tarih ve 19663 Sayılı Resmi Gazetede Yayınlanmış Olan Sermaye Piyasasındaki Bağımsız Dış Denetleme Hakkındaki Yönetmelik, **Madde:14**, http://www.spk.gov.tr/mevzuat/pdf/Bolum_6.pdf, (8.1.2007), s.3.
- Berker, Ayşe Botan. “SPK Finansal Raporlama Standartlarının Uluslararası Standartlara Tam Uyum Projesi”, Finansal Raporlama Uygulamalarında Uluslararası Standartlara Geçiş, İstanbul: **TÜSİAD**, Lebib Yalkın Yayınları ve Basım İşleri A.Ş., Temmuz 2003, ss.41.
- Foster, John M. ve L. Todd Johnson. “Understanding the Issues, Why Does the FASB Have a Conceptual Framwork?” FASB, Ağustos 2001, <http://www.wku.edu/~jack.hall/whyfasb.pdf> (23 Ağustos 2005), s.2.
- IOSCO, Principles of Auditor Independence and the Role of Corporate Governance in Monitoring an Auditor’s Independence, A Statement of the Technical Committee of the Interntional Organization of Securities Commissions, October 2002, ss.2-3. http://www.abanet.org/intlaw/committees/finance/securities_capital_markets/IOSCOPD133.pdf
- James, Kevin Lamont. “The Effect of Internal Audit Outsourcing on Financial Statement Users’ Confidence in Their Protection From Fraudulent Reporting”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**. (A Dissertation Presented For The Doctor of Philosophy Degree The University of Tennessee, Knoxville, 2000), ss.3-4.

- Jenkins, Nicole Thorne. "Auditor Independence, Audit Committee Effectiveness, and Earnings Managements", **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, (A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for The Doctor of Philosophy Degree in Business Administration in the Graduate College of the University of Iowa, Iowa December 2002), s.49.
- Karacahisarlı, Ahmet. "Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ve Kurumsal Yönetim", Referans, 22 Nisan 2006, http://www.tkyd.org/images/basin/referans_250406.jpg (7Nisan 2007).
- Kazıcı, Sami. "Uluslararası ve Ulusal Muhasebe Kuruluşlarının Denetim Güvenliğindeki Fonksiyonu ve Güvenlik Önerileri", **XVII. Türkiye Muhasebe Kongresi; Muhasebe ve Vergi Denetiminde Yeni Yaklaşımlar**, İstanbul: Lütfi Kırdar Kongre ve Sergi Sarayı, 10-12 Ekim 2002, TÜRMOB Yayınları-199, s.336.
- L.Todd. Johnson, "The Project to Revisit the Conceptual Framework", Article from The FASB Report, December 28, 2004, ss.1-3. http://www.fasb.org/articles&reports/project_revisit_cf_tfr_dec2004.pdf (26.08.2005)
- OECD ve TKYD, Kurumsal Yönetim İlkeleri, Ocak 2005, <http://www.tkyd.org/docs/oecd2004.pdf> (7Nisan 2007), s.7.
- Resmi Gazete, **Finansal Tabloların Hazırlanmasına İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı Hakkındaki Tebliğ**, Sıra No:2, Resmi Gazete No:25702, Resmi Gazete Tarihi: 16.01.2005, s.3.
- Sayar, Zafer. **Finansal Raporlama Uygulamalarında Uluslararası Standartlara Geçiş**, TÜSİAD, İstanbul: Lebib Yalkın Yayınları Ve Basım İşleri A.Ş., 2003, s.13.
- Serao, Francesco. "Uluslararası ve Ulusal Muhasebe Kuruluşlarının Denetim Güvenliğindeki Fonksiyonu ve Güvenlik Önerileri", **XVII. Türkiye Muhasebe Kongresi; Muhasebe ve Vergi Denetiminde Yeni Yaklaşımlar**, İstanbul: Lütfi Kırdar Kongre ve Sergi Sarayı, 10-12 Ekim 2002, TÜRMOB Yayınları-199, s.330.

- SPK, Sermaye Piyasası Kanunu, Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ, Seri: X, No:22, 2.Kısım, Madde 25, 2006, http://www.spk.gov.tr/tebliğ/files/SeriX_No22.pdf (12.03.2007), ss.11-12.
- SPK, Sermaye Piyasası Kanunu, Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ, Seri: X, No:22, 3.Kısım, Madde 6, 2006, http://www.spk.gov.tr/tebliğ/files/SeriX_No22.pdf (12.03.2007), ss.14-15.
- SPK, Sermaye Piyasası Kanunu, Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ, Seri: X, No:22, 2.Kısım, Madde 13, 2006, http://www.spk.gov.tr/tebliğ/files/SeriX_No22.pdf (12.03.2007), ss.14-15.
- SPK, Sermaye Piyasası Kanunu, Tebliğ, Seri X, No:19, Madde 24, 2002, www.spk.gov.tr (8.1.2007), s.15.
- SPK, Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ, Seri X, No:19, Kasım 2002, Madde 3, www.spk.gov.tr (8.1.2007), s.3.
- SPK, Uluslararası Bağımsız Denetim Standartları İle Tam Uyumlu Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ Yürürlüğe Giriyor, 2006, http://www.spk.gov.tr/haberduyuru/basinaciklamalari/basinaciklamasi_060221_2.html (08.01.2007), s.1.
- Swanger, Susan L. “The Effect of Internal Audit Outsourcing on Financial Analysts’ Perceptions of External Auditor Independence, Financial Statements Reliability and Investment Desirability”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**. (Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for The Degree of Doctor of Philosophy in the Darla Moore School of Business University of South Carolina, South Carolina 1998), ss.60-65.
- Tokay, Ekrem. “Uluslararası Muhasebe Standartlarına Uyum Projesinin Uygulamadaki Etkileri”, Finansal Raporlama Uygulamalarında Uluslararası Standartlara Geçiş, İstanbul: **TÜSİAD**, Lebib Yalkın Yayınları ve Basım İşleri A.Ş., Temmuz 2003, ss.57-58.

- Tuzcu, M.Arcan. “Halka Açık Şirketlerde Kurumsal Yönetim Anlayışı İMKB-100 Örneği”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Ankara Üniversitesi, SBE, İşletme ABD, 2003.
- Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği ve Deloitte, Nedir Bu Kurumsal Yönetim?, Kurumsal Yönetim Serisi, 2007, <http://www.tkyd.org/docs/nedirbukurumsalyönetim.pdf> (7Mayıs 2007), s.12.
- United Nations, **Accounting and Financial Reporting Guidelines for Small and Medium-Sized Enterprises (SMEGA) Level 2 Guidance**, New York and Geneva: United Nations Conference on Trade and Developments, 2004, s.1.
- United Nations, **Accounting and Financial Reporting Guidelines for Small and Medium-Sized Enterprises (SMEGA) Level 3 Guidance**, New York and Geneva: United Nations Conference on Trade and Developments, 2003, s.2.
- Uysal, Mustafa. “Uluslararası Muhasebe Standartlarına Uyum Projesinin Uygulamadaki Etkileri”, Finansal Raporlama Uygulamalarında Uluslararası Standartlara Geçiş, İstanbul: **TÜSİAD**, Lebib Yalkın Yayınları ve Basım İşleri A.Ş., Temmuz 2003, s.52.
- Virdi, Alpa A. “Investors’ Confidence in Audited Financial Information-Wave 2”, **The Audit and Assurance Faculty of the Institute of Chartered Accountants in England & Wales (ICAEW) Research Report**, England, 2004, http://www.icaew.co.uk/viewer/index.cfm?AUB=TB21_74773 (14.03.2006), s.7.
- Walker, David M. “Accounting Profession: Oversight, Auditor Independence, and Financial Reporting Issues”, (May 3, 2002), United States General Accounting Office Washington, <http://www.gao.gov/new.items/d02742r.pdf> (23 Ağustos 2005) s.7.

Walker, David M. "Protecting the Public Interest, Selected Governance, Regulatory Oversight, Auditing, Accounting , and Financial Reporting Issues", United State General Accounting Office (GAO), 5 Mart 2002, <http://www.gao.gov/new.items/d02483t.pdf> (26 Ağustos 2005) s.13.

EK

EK : Finansal Raporlamanın (Mali Tabloların) Güvenirlilik Algılamasında Bağımsız Denetimin Rolü İle İlgili Anket Formu

Sayın İlgili,

Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana bilim dalında, Öğretim Üyesi **Doç.Dr. Ahmet Erdal Özkol**'un danışmanlığında yürütülmekte olan **“Finansal Raporlamanın Güvenirliliğinin Sağlanmasında Bağımsız Denetimin Rolü”** başlıklı yüksek lisans tez çalışması kapsamında düzenlenmiş olan bu anket; *“Finansal Raporlamaya olan güvenin artırılması için Bağımsız Denetim karşısında, Türkiye’deki finansal tablo kullanıcılarının, özellikle bankaların kredi bölümünde çalışanların, finansal tablolar hakkındaki güvenirlilik algılamalarını”* belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Anket formunun I. Kısmında anket sorularını cevaplarken ihtiyaç duyabileceğiniz bazı temel kavramlar kısaca açıklanmıştır. II. Kısım anket soruları, III. Kısım kişisel bilgilerden oluşmaktadır.

Anket sorularına verilen cevaplar gizli tutulacak, ankete isim yazılmayacaktır. Analizin sağlıklı yapılabilmesi için sorulara içtenlikle ve dikkatlice cevap verilmesi, boş soru bırakılmaması çok büyük önem taşımaktadır.

Herhangi bir sorunuz olursa; (0530) 607 32 44 numaralı telefonla veya haydar.izmir@gmail.com adreslerinden bana ulaşabilirsiniz.

Bilimsel araştırmaya yaptığınız katkıdan dolayı şimdiden çok teşekkür ederim.

Saygılarımla;

Haydar DEMİRKİRAN

Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme ABD

Yüksek Lisans Öğrencisi

I. AÇIKLAMA KISMI

Bağımsız Denetim: Finansal tabloların ilgili oldukları dönemler için, işletmenin varlıkları, mali yapısı ve faaliyet sonuçlarını, doğru ve güvenilir olarak gösterip göstermediğinin, genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygunluğunun bağımsız denetçiler tarafından incelenerek sonucunun bir rapor düzenlenerek açıklanmasıdır.

İç Denetim: Bir şirketin faaliyetlerini geliştirmek ve katma değer oluşturmak amacıyla tasarlanmış olan bağımsız ve objektif bir teminat ve danışmanlık faaliyetidir.

İç Kontrol Raporu: Finansal raporlama sürecinde yeterli bir iç kontrol sisteminin oluşturulduğu konusunda yönetimin sorumluluklarının belirtildiği, şirket yönetimleri tarafından hazırlanarak yıllık raporlamanın bir parçası olarak sunulması gereken ve bağımsız denetçinin de onayını gerektiren bir evraktır.

Kurumsal Etik Kurallar: Bir şirketin üst yönetim takımından başlamak üzere, çalışanlarının işlerini yaparken nasıl bir davranış göstermeleri gerektiğini açıklayan kurallar bütünüdür.

Sorumluluk Sertifikası: Şirket genel müdürü ile finansal sorumlu müdür yardımcısı, şirketin finansal ve operasyonel her türlü faaliyetlerinin doğru, düzgün ve kurallara göre kayıtlı, yasal mevzuata ve tabi oldukları diğer düzenlemelere göre doğru yapıldığını ve bu konuyla ilgili sorumluluklarını gösteren imzalanmış belgedir.

Denetim Komitesi: Bir şirketin finansal raporlama ve denetim sürecinin izlenmesi amacıyla yönelik olarak genel kurul üyeleri tarafından, kendi üyeleri arasından oluşturulan bir komite veya benzeri yapı olarak tanımlanmıştır.

Denetçi Rotasyonu: Denetçinin müşteri işletmeyi kaybetme düşüncesi ile hareket etme ihtimalini ortadan kaldırmak ve ayrıca tüm denetim dışı hizmetlerin denetimden daha bağımsız şekilde yerine getirilmesini temin etmek amacıyla; aynı Bağımsız denetçinin aynı şirketi uzun süre denetlenmesinin yasaklanmasıdır.

II.Finansal Raporlamanın (Mali Tabloların) Güvenirlilik Algılaması

“ANKET FORMU”

(Bu çalışma “Finansal Raporlamanın Güvenirliliğinin Sağlanmasında Bağımsız Denetimin Rolü” adlı yüksek lisans tezinin uygulama bölümünü oluşturmaktadır.)

A.	İşiniz gereği, kredi talebinde bulunan şirketlerin mali tabloları üzerinde inceleme, değerlendirme yapıyor musunuz?	EVET ☐		HAYIR ☐		
		Hiç güvenmiyorum	Güvenmiyorum	Kararsızım	Güveniyorum	Çok güveniyorum
B.	Kredi analizi yaparken şirketlerin mali tablolarına (bilanço, gelir tablosu) olan güven durumunuz nedir?	☐	☐	☐	☐	☐
C.	Mali tabloları üzerinde değerlendirme yapmakta olduğunuz bir şirketin mevcut bilançosundaki aşağıdaki kalemlerin önem derecesini size göre belirtiniz.	Tamamen Öncersiz	Öncersiz	Kararsızım	Önemli	Tamamen Önemli
1.	Kredi borçları ile ilgili kalemler	☐	☐	☐	☐	☐
2.	Ticari borçları ile ilgili kalemler	☐	☐	☐	☐	☐
3.	Ticari alacaklar ile ilgili kalemler	☐	☐	☐	☐	☐
4.	Öz kaynak grubu kalemleri	☐	☐	☐	☐	☐
5.	Ortaklardan borç ve alacaklar ile ilgili kalemler	☐	☐	☐	☐	☐
6.	Stok durumu ile ilgili kalemler	☐	☐	☐	☐	☐
7.	Nakit durumu ile ilgili kalemler	☐	☐	☐	☐	☐
8.	Duran varlıklar ile ilgili kalemler	☐	☐	☐	☐	☐
D.	Mali tabloları üzerinde değerlendirme yapmakta olduğunuz bir şirketin mevcut gelir tablosundaki aşağıdaki kalemlerin önem derecesini size göre belirtiniz.					
1.	Maliyetler	☐	☐	☐	☐	☐
2.	Satışlar	☐	☐	☐	☐	☐
3.	Faaliyet Giderleri	☐	☐	☐	☐	☐
4.	Faaliyet Dışı Gelir Ve Giderler	☐	☐	☐	☐	☐
5.	Net Kâr	☐	☐	☐	☐	☐
6.	Faiz Ödemeleri	☐	☐	☐	☐	☐
E.	Finansal raporlamanın güvenirliliğini etkileyen aşağıdaki ifadelerden her birine katılma derecenizi belirtiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.	Bir şirketin mali tablolarının güvenirliliği açısından yönetim fonksiyonu çok önemlidir.	☐	☐	☐	☐	☐
2.	Finansal raporlama sürecinde yeterli bir iç kontrol sisteminin oluşturulduğu konusunda, yönetimin sorumluluklarının belirtildiği bir iç kontrol raporunun finansal raporlamaya dahil edilmesi, finansal raporlamaya olan güveni artırır.	☐	☐	☐	☐	☐

3.	Mali tabloları üzerinde değerlendirme yapmakta olduğunuz bir şirkette, bir takım kurumsal etik kurallar oluşturularak belli seviyedeki yöneticilerden ve çalışanlardan, bu kurallara uymaları için imzalı bildirimler talep edilmiş olması, finansal raporlamaya olan güveni artırır.	☐	☐	☐	☐	☐
4.	Kredi talebinde bulunan bir şirketin genel müdürü ile finanstan sorumlu müdür yardımcısının, finansal ve operasyonel her türlü faaliyetlerinin doğru, düzgün, kurallara ve mevzuata uygun olarak yapıldığını gösteren sorumluluk sertifikasını imzalamış olmaları, finansal raporlamaya olan güveni artırır.	☐	☐	☐	☐	☐
5.	Bir şirkette iç denetim fonksiyonunun faal olması, finansal raporlamaya olan güveni artırır.	☐	☐	☐	☐	☐
6.	Bir şirketin iç denetim fonksiyonunun büyük muhasebe denetim firmaları tarafından yapılmış olması (outsourcing), finansal raporlamaya olan güveni artırır.	☐	☐	☐	☐	☐
7.	Bir şirkette denetim kurulu/komitesi nin faal olması, finansal raporlamaya olan güveni artırır.	☐	☐	☐	☐	☐
8.	Bir şirkette bağımsız denetçilerin görevlendirilmesi, ücretlendirilmesi ve işine son verilmesi gibi faaliyetlerin denetim kurulu/komitesi sorumluluğunda olması, finansal raporlamaya olan güveni artırır.	☐	☐	☐	☐	☐
9.	Bir şirketin bağımsız denetim firması tarafından denetlenmesi, finansal raporlamaya olan güveni artırır.	☐	☐	☐	☐	☐
10.	Bir şirketin bağımsız denetiminde bağımsız denetçilerin rotasyona tabi tutulması, finansal raporlamaya olan güveni artırır.	☐	☐	☐	☐	☐
11.	Bir şirketin bağımsız denetiminde bağımsız denetim firmasının rotasyona tabi tutulması, finansal raporlamaya olan güveni artırır.	☐	☐	☐	☐	☐
12.	Bağımsız denetim firmasının eş zamanlı olarak aynı şirkette denetim dışı hizmetleri (iç denetim veya danışmanlık hizmeti) vermemiş olması, finansal raporlamaya olan güveni artırır.	☐	☐	☐	☐	☐
13.	Bir şirketin bağımsız denetiminin küçük denetim firmaları yerine büyük denetim firmaları tarafından yapılmış olması, finansal raporlamaya olan güveni artırır.	☐	☐	☐	☐	☐
14.	Bir şirketin vergi kaçakçılığı vb. şeylerden ceza almamış olması, finansal raporlamaya olan güveni artırır.	☐	☐	☐	☐	☐

III. KİŞİSEL BİLGİLER						
1.	Cinsiyetiniz	a) Bay ☐			b) Bayan ☐	
2.	Yaşınız	a) 20-29 ☐	b) 30-39 ☐	c) 40-49 ☐	d) 50-59 ☐	e) 60- ↑ ☐
3.	Eğitim Durumunuz	a) Lise ☐	b) Önlisans ☐	c) Lisans ☐	d) Lisansüstü ☐	e) Diğer.....
4.	Mezun Olduğunuz Bölüm	a) İşletme ☐	b) İktisat ☐	d) Kamu Yönetimi ☐	e) Çal.Ekon. ☐	f) Hukuk ☐
5.	Çalıştığınız Birim	a) Genel Müdürlük ☐		b) Bireysel Şube ☐	c) Kurumsal Şube ☐	
6.	Çalıştığınız Kurum	a) Ziraat B. ☐	b) Yapı Kredi Bankası ☐	c) Vakıf B. ☐	d) Akbank ☐	e) İş Bank. ☐
		f) Garanti B. ☐	g) Halk B. ☐	h) HSBC ☐	i) Finans B. ☐	j) Kuveyt Türk ☐
		k) Albaraka ☐	l) BankAsya ☐	m) Türk.Fin. ☐	Diğer	
7.	Çalıştığınız İl	a) İstanbul ☐	b) Ankara ☐	c) İzmir ☐	Diğer	
8.	Çalışma Süreniz	a) 0-5 yıl ☐	b) 6-10 yıl ☐	c) 11-15yıl ☐	Diğer	
		d) 16-20 yıl ☐	e) 21-25 yıl ☐	f) 26-↑ ☐		
7.	Ünvanınız	a) Müdür ☐	b) Müd.Yrd. ☐	c) Şef ☐	Diğer	